

IRODALOM- TÖRTÉNET.

(89)

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG
HAVI FOLYÓIRATA.

MEGINDITOTTA PINTÉR JENŐ.

A VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL IDEIGLENESEN SZERKESZTI:

BAROS GYULA.

KLADJA A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG.

BUDAPEST. 1916.

TARTALOM.

	Lap
Császár Elemér: Vértesy Jenő	273
Velledits Lajos: Szentmiklóssy Alajos Bökversek című munkája	281

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Eckhardt Sándor: Ariosto nálunk a XVII. században	287
Tolnai Vilmos: Arany «Szibinyáni Jank»-jának forrásaihoz	288
Elek Oszkár: Arany János «Képmutogató»-járól	291

IRODALOM.

<i>Patay Pál:</i> D. dr. Székács József. Ism. Szemkő Aladár	294
<i>Sebestyén Gyula:</i> A magyar rovásírás hiteles emlékei. Ism. Trócsányi Zoltán	295
<i>Pitroff Pál:</i> A győri sajtó története. Ism. Pintér Jenő	298
FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE	299

FIGYELŐ.

Vértesy Jenő. † — Társasági ügyek. — A M. T. Akadémia új tagjai és jutalmazottjai. — A M. T. Akadémia új pályatételei. — (a.): A Szent István-Akadémia. — *Dr. Gulyás Pál:* Pathelin mester Debrecenben. — *Leffler Béla:* Magyar szerzők svéd szinpadon (I). — 341
A szerkesztőhöz beküldött könyvek jegyzéke. — Élet könyvei. Ism. V. M. —
Éljen! Háborús versek. Gyűjtötte dr. Stockinger Gyula. Ism. *B. Gy.* —
Új könyvek és füzetek

Az Irodalomtörténet a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megbízásából jelenik meg. Iskolák, könyvtárak és társaságok számára az évi előfizetés 15 korona. A Társaság tagjai évi 10 korona tagsági díj fejében kapják. Tag lehet a magyar irodalomtörténet minden barátja, ha belépését *dr. Kékyl Lajos* jegyzőnél bejelenti. (Budapest, VIII. ker., Mátyás-tér 16. sz. II. 4.)

A tagsági díjak, előfizetési összegek, reklamációk, régibb évfolyamok megrendelése s a lakásváltoztatásra vonatkozó bejelentések *dr. Ágner Lajos* pénztároshoz intézendők. (Budapest, I. ker., Bors-utca 10.)

A kéziratok és ismertetésre szánt művek *dr. Baros Gyula* ideiglenes szerkesztő címére küldendők. (Budapest, X. ker., Család-u. 17.)

VÉRTESY JENŐ.

Élete. Budapesten született 1877 jún. 30-án. Atyja Vértesi Arnold volt a termékeny novella- és regényíró, a 60-as évek kedvelt elbeszélője. Középiskoláit Debrecenben, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, s a bölcséleti doktori fokot 1899-ben szerezte meg. Már 1898-ban a Nemzeti Múzeum tisztviselője lett, s a kéziratárban dolgozva igazgató-őri rangra emelkedett. A Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak alapítása óta választmányi tagja, s folyóiratunknak állandó munkatársa volt; választmányi tagja volt továbbá a Budapesti Philológiai Társaságnak, segéd-tagja a M. T. Akadémia irodalomtörténeti bizottságának, s a budapesti egyetemen a magyar irodalomtörténet magántanára. Egészségét szervi szívbaja már régebben megrendítette, s hozzá utolsó életévében tüdővész csatlakozott is teljesített, de a kettős, halálos kór Újtátrafüreden 1916 jún. 16-án sírba vitte. Budapesten tettük örök pihenésre 1916 jún. 23-án. *Irodalmi munkássága*: I. Irodalomtörténeti dolgozatok. (Csak a nagyobb terjedelműek és a jelentősebbek; a *-gal megjelöltek önállóan jelentek meg.) 1. **Czakó Zsigmond*. Budapest, 1899. 69 l. — 2. *Amade László kéziratai a M. N. Múzeumban*. M. Könyvszemle. 1902. — 3. *Adatok Amade László életéhez*. Irodalomtört. Közl. 1902. — 4. *Nádasdy Ferenc mint író*. Századok. 1904. — 5. *Egressy Gábor iratai a M. N. Múzeumban*. MKSZ. 1904. — 6. *A Képes Krónika irodalmi jelentősége*. Sz. 1905. — 7. *Kazinczy jelentősége*. IK. 1906. — 8. **Kölcsey Ferenc*. Budapest. 1906. (M. Tört. Életrajzok, XXII.) — 9. *Kölcsey III. felirata az ifjak ügyében*. MKSZ. 1906. — 10. *Bartók Lajos történeti drámái*. Erd. Múzeum. 1907. — 11. *E. Kovács Gyula levelezése a M. N. Múzeum könyvtárában*. MKSZ. 1907. — 12. *Szigligeti*. Egy. Phil. Közl. 1907. — 13. *Hugo Viktor két posthumus költeménye*. U. o. — 14. *Írók levelei Prielle Kornéliához*. IK. 1908. — 15. *Teleki László és a Kegyenc*. EPhK. 1908. — 16. *A magyar líra a XIX. században*. U. o. — 17. *A Fánecs-féle színlapgyűjtemény a M. N. Múzeum könyvtárában*. MKSZ. 1908. — 18. *A M. N. Múzeum sugókönyvei*. MKSZ. 1909. — 19. *Egy modern Herakles drámáról*. EPhK. 1909. — 20. *A Nemzeti Színház megnyitása előtt*. U. o. — 21. *Régebbi Faust-fordítások*. EM. 1910. — 22. *Shakespeare egy kétes drámája*. Uránia. 1910. — 23. *Vörösmarty drámáiról*. Bpesti Szemle. 1910. (140. k.) — 24. *Hugó Károly iratai*

a M. N. Múzeum könyvtárában. MKSz. 1910. — 25. *Domay és Aristophanes*. EPhK. 1910. — 26. *Czakó Zsigmond*. Akad. Ért. 1910. — 27. *Egy modern arab drámáról*. Uránia 1910. — 28. *Tarkányi Béla kiadatlan versei*. EPhK. 1911. — 29. *Gyulai Pál írói tervei*. Irodalomtörténet. 1912. — 30. *Pörújítás*. U. o. 1913. — 31. **A magyar romantikus dráma*. Budapest. (Akadémia.) 1913. 373 l. (Ebbe a művébe beolvastotta a 12., 20. és 23. számú dolgozatait.) — 32. *Szigligeti kéziratai a M. N. Múzeum könyvtárában*. MKSZ. 1914. — 33. *Madách írói hagyatéka*. It. 1914. — 34. *Kisfaludy Károly drámái*. IK. 1915. — 35. *Gibbon mint szépiróink forrása*. It. 1916. Ezekén kívül sajtó alatt a Kisfaludy-Társaság Nemzeti Könyvtárában: — 36. *A reform-kor drámája* és 37. **Szigligeti művei* o. kiadások. II. Önállóan megjelent eredeti versei és műfordításai: 1. *Vértesy Jenő költeményei*. Budapest. 1905. — 2. *Homeros Odisseiája*. Budapest. 1909. — 3. *A kard*. *Hugo Viktor költeménye*. Budapest. 1910. (Olosó Könyvtár, 1591—92.) — 4. *Maupassant. A mi szívünk*. *Péter és János*. *Yvette*. (Klasszikus regénytár.) — 5. *Homeros Iliasa*. Budapest. 1913. — 6. *Macbeth Rómában*. Drámai költemény. Budapest. 1914. — 7. *Edward király*. 1596. (Ál-shakespearei drámák, 1.) Budapest. 1914. — 8. *Merlín születése*. 1662. (Ál-shakespearei drámák, 4.) Budapest, 1914.

A Kárpátok alján, szomorú fenyevesek mélyén egy csöndes, meg-rázó tragédia utolsó jelenete játszódott le június közepén: meghalt Vértesy Jenő. Küzdött, szenvedett és elbukott, mint azoknak a drámáknak hősei, melyeket életében olyan nagy gonddal és elmélyedéssel elemzett, ifjan, férfikora teljében, szellemének legszebb kivirágzása idején, de messze a céltől, amely felé tört, lélekben, testben meg-roppanva. A sors kegyetlen volt hozzá: a dicsőség kelyhét, melynek mámorát annyira szomjazta, csak ritkán nyújtotta feléje, annál többször azt a keserű poharat, melyről Megváltónk emberi élete végén megemlékezett.

De ez csak egyik fele tragikumának. A másik nem kevésbé le-sújtó: a közélet nagy piacán nem ismerték föl azokat a nagy emberi értékeket, melyek benne rejlettek. Részben ő maga volt ebben hibás; érzésben és gondolkodásban a tömeg fölött állva, elkülönítette magát tőle s távol maradt a zajos tülekedéstől, Nem volt ugyan zár-kozott, de tartózkodó, nem gögös, de önértetes, s nagyon megválo-gatta azokat, akik előtt megnyitotta szívét. Kevesen pillanthattak lelkébe, pedig megérte a fáradságot. Sajátos, de szerencsés vegyü-let volt ez, melyben harmonikusan olvadtak össze látszólag össze-férhetetlen tulajdonságok, a vidék és a főváros fiának, a múlt és a jelen emberének, a magyar és az idegen műveltségnek jellemző vo-násai: erős, meg nem alkuvó konzervativizmus társadalmi kérdések-ben, de épen oly erős érzék a haladó tudomány problémái iránt; szigorú, szinte merev ragaszkodás irodalmunk régi, nemes hagyomá-

nyaihoz s e mellett gazdag fogékonyság a külföldi irodalmak újszerű jelenségei iránt; törhetetlen. a chauvinségig fokozódó nemzeti érzés, mely azonban egészen ment volt az elvakultságtól; komoly, szilárd erkölcsi fölfogás. de ez sohasem öltözött prédikátori köntösbe s nagyon jól megfért az élet örömeinek élvezetével. Az elvek embere volt, határozott, kiforrott nézetekkel. s ragaszkodott hozzájuk. mert hitt bennük. Elvtelen, alkalmazkodó embertársaira bizonyos fensőbbsséggel tekintett s elárasztotta őket ötletes elméjének gúnyos sziporkáival. A durva önzést. a kiméletlen törtetést. a nyegleséget, azt a sok piszkot és aljasságot, melyet a közélet és a tudomány sodra fölvet, szíve mélyéből utálta és üldözte. Igaz ember volt és férfi, derék és becsületes.

Ilyennek ismerte őt kevésszámú jó embere. Még kevesebben, csak legbizalmasabb barátai tudták, hogy ez a komoly, kevésszavú ember tud jókedvű és bőbeszédű lenni. Meghitt baráti körben kitört belőle természetének vidám, sőt pajzán fele, tudott nevetni s még inkább nevettetni. Szerette az élcet, a tréfát, mosolygó szemmel hallgatta másokét, s maga is elmulattatta a társaságot prózai és verses mókáival. Különösen ez utóbbiak szereztek sok derült pillanatot társainak, s ha *Lantos Jankó* vagy *Jankó, tantos deák* elkezdte szavalni rigmusait, nem fogyott ki a társaság a kacagásból. Csupa személyeskedésből teltek ki e tréfás költeményei; hol közismert költeményeket alkalmazott parodisztikusan egy-egy jelen levő barátjára, hol a maga eredeti ötleteit fűzte rikító csokorba — de mindég pezsgő jókedvvel, sziporkázó elmésséggel figurázta ki a «megtisztelt» apró hibáit vagy félszégeit, botlásait vagy furcsa kalandjait. S amellet oly kedves fordulattal annyira minden malicia vagy sértő él nélkül róttá össze verseit, hogy a megtréfált mulatott rajtuk legjobban, s büszke örömmel vette át Vértesy kezéből a vers kéziratát, mint kedves emléket.

Írói pályája a nyilvánosság előtt folyt le, így ismeretes. E téren sem volt könnyű a sorsa, évekig kellett várnia, míg kialakult róla a közvélemény, s ekkor sem működésének minden irányáról.

Munkásságának jellemző vonása, s ebben kereshetjük egyszersmind életrekeltő motivumát, az a nagyfokú gyönyörűség, melyet már kora ifjúsága óta a költői formában jelentkező szép okozott neki. A fogékonyság a költői művek szépsége iránt vezette őt az irodalomtörténet művelésére; alig nőtt ki az iskola padjaiból, mikor ébredező költői hajlama eredeti versek írására ösztönözte, s e két tényező összehatása alatt mind nagyobb ambícióval vetette magát idegen költői művek átültetésére. Erejét megosztva, de el nem forgácsolva dolgozott e három mezőn, kitartóan, de nem mohó sietséggel, várva, de nem keresve a méltánylást.

Irodalomtörténetírói fejlődésére két körülmény volt döntő hatás-

sal. Az egyik, a jelentősebb, az, hogy egyetemi pályája még Gyulai Pál vezetése alatt folyt le, a másik az, hogy fiatalon a Nemzeti Múzeum kötelékébe lépett s itt abba az osztályba került, mely leggazdagabb termőtalaja az irodalomtörténeti vizsgálódásoknak, a kéziratok közé. E szerint különült kétfelé munkássága is. Kutató munkát tulajdonképpen nem végzett, nem hajtotta a vágy ismeretlen adatok fölfödésére. de annál szívesebben aknázza ki a Múzeum kéziratárának anyagát, s ily módon az addig hozzáférhetetlen adatok egész tömegét tárta föl. E körbe vágó dolgozatai: *Adatok Amade László életéhez, Egressy Gábor iratai, A Fánacsy-féle színlapgyűjtemény, Hugó Károly iratai, Szigligeti kéziratai, Madách Imre hagyatéka*, sok tekintetben elütnek az adatközlés szokott módjától s magasan föléje emelkednek a hasonló rendeltetésű közléseknek, mind a bemutatott anyag értékében. mind a földolgozás módjában. Egyrészt a rendelkezésére álló anyag bősége, másrészt fejlett szépérzéke megóvta attól, hogy a kutatók rendes hibájába esvén. minden apró-cseprő jelentéktelen adatot megbecsüljön. Tizedrangú, az irodalom életében szerepet nem játszott írók dolgai iránt nem érdeklődött, s ha kezébe, kerültek. félretette vagy odaadta más kevésbé válogatós kutatónak. Figyelme csak a nagy, jellemző egyéniségekre irányult. A föltárt anyagot nem azon nyersen bocsátotta a közönség elé, hanem bizonyos művészettel alakítva, s így az irodalmi adatközlésnek egy különös formáját fejlesztette ki, mely nem emelkedik ugyan a tanulmány magaslátára. de jóval több a pusztá közlésnél. Megvannak benne emennek erényei, a pontosság, hűség, megbízhatóság, de fogyatkozásait megnemesíti érdekes beállításával, fordulatos, élénk előadásával. Külön ki kell emelnem e dolgozatai sorából az Amadéről szólót, mely az új adatok hatalmas anyagával a költő életét és egyéniségét egészen új világtásba állítja s hősről tanulmányyszerű arcképet fest.

Nagyobb fontosságú irodalomtörténeti munkásságának másik fele, melyen határozottan Gyulai hatása érvényesült. Mint mestere, ő sem adatai újságával kívánt hatni, hanem új szempontjaival az írók értékelésében. Ismert tények új csoportosításával az eddigittől eltérő megállapításokat tenni, fogyatékosan megvilágított vagy kellően nem méltatott műveket új oldalról bemutatni s rejtekben maradt szépségeiket kiemelni: ezek a törekvések vezették tollát. Innen értjük meg, miért mellőzte az irodalomtörténetírásnak egyik legértékesebb módszerét, a lélektanit. Őt csak a kész költői mű érdekeltte, úgy amint előttünk áll, a *sein* és nem a *werden*. Hogyan keletkezett valamely műalkotás, milyen lelki tényezők működtek kialakulásában, azzal keveset törődött, s az sem igen kötötte le érdeklődését, milyen volt az a pálya, melyet a műalkotás szerzője megfutott. Írt ugyan egy

írói életrajzot de ez a népszerű, elterjedt formája az irodalomtörténet-írásnak nem illett írói egyéniségéhez. *Kölcseyje* az életrajzi részben igen kevés újat ad, s jelentősége inkább az ismert adatok értékesítésének módjában van. Élete végén még egyszer visszatért ehhez a formához abban a Szigligeti-életrajz tervezetben, melyet a Kisfaludy-Társaság az idén koszorúzott meg. Az életrajzi rész itt azonban pusztán vázlat volt, a kész fejezetek a drámaíró műveinek jellemzését foglalták magukban.

Vértesy-t sokkal inkább vonzotta a művészi formában kifejezést kereső költői tartalom. Jellemző reá, hogy már első nagyobb dolgozatától, a doktori szigorlata alapjául szolgáló *Czakó Zsigmond*tól kezdve főművéig, *A magyar romantikus drámáig*, az irodalmi alkotásokat mindig az esztétikus szemével tekintette. Legfőltűnőbbben nyilvánult ez a szempontja a Nádasy Ferencről s a *Bécsi képes krónikáról* szóló dolgozataiban. Míg a tudomány e műveknek történeti értékét vizsgálta, ő irodalmi jelentőségük meghatározására törekedett s olyan értékekre irányozta a figyelmet, melyeket addig némi homály borított. Többi dolgozatában is, mindég a művekben rejlő esztétikai érdekeket iparkodott föltárni, azokat az elemeket kutatta, amelyek a költői szellem egy-egy hajtását műalkotássá emelik. A szépet kereste mint ember és író egyaránt, s e kettő nála teljes egységbe olvadt, «szép lélek» volt, de nem a szó XVIII. századi értelmében. Lelkesedett a széperő, de lelkesedését nemcsak sok irányú fogékony-ság és könnyen hangolódó kedély, hanem alapos tanulmány és széles látókör táplálta. Fejlett esztétikai érzéke s biztos ítélete fiatal irodalomtörténetíró-nemzedékünk leghivatottabb tagjai közé avatta. Amint irodalmi életünknek egyik kitűnősége jellemezte: meg volt áldva azzal a tehetséggel, hogy megjelölje egy-egy költői mű legszebb részleteit, legsikerültebb sorait. Ha ítélete szembe is helyezkedett a köztudattal, rendszerint igaza volt. Ebből a szempontból legnevezetesebb két mozzanat írói pályáján Szigligeti *Világ ura* című tragédiájának és Vörösmarty *Czillei és a Hunyadiak* című történeti színművének méltatása. A tudomány, bár jelességeiket többé-kevésbé elismerte, bizonyos hűvösséggel szól e két drámáról; Vértesy azon volt, hogy kimutassa: mindkettő értékesebb, mintsem gondolják. Az előbbi a drámaíró legbecesebb tragédiájának hirdeti, az utóbbit Shakespeare király-drámái sikerült követésének, legértékesebb történelmi színművünknek.

Írói érdemei legnagyobb mértékben főművét tüntetik ki. Ez a nagyszabású monografia, *A magyar romantikus dráma*, drámai irodalmunk másfél évtizedének (1837—1850) termését a kritikus éles műszereivel vizsgálja és a tisztult ízlésű műélvező szeretetével méltatja. Minden drámáról, még a legkiválóbb esztétikusainktól méltatott

Bánk-bánról is tud újat mondani. megtalálja azt a pontot, amely nem volt kellőképen fejtegetve. A könyv gazdag gyűjteménye a találó megfigyeléseknek, elmeélre valló megjegyzéseknek, de vannak mélyebbenjáró érdemei is: az anyag ügyes elrendezése s az egyes drámák jellemzésében nyilvánuló erő és biztosság. Egpár jellemző vonással egész képet fest róluk, határozott, élénk, színes képeket, melyek megragadják képzeletünket s mélyen benyomódnak emlékezetünkbe.

Ez a hatalmas monografia, mint Vértesynek minden munkája, olvasmányoknak is vonzó. Előadása teszi azzá. Sajátos, egyéni stíl volt az övé, választékos, színes, plasztikus, de nem járt sem Gyulai, sem Beöthy nyomán, sőt oly távol állott tudományos prózánk e két legkiválóbb művelőjének előadásától, mint senkié az újabbak közül. Szerencsésen egyesíti a csinnal a tömörséget, a fordulatossággal a kifejezés erejét, a szemléletességgel a szabatoságot. Kedveli a rövid, súlyos mondatokat, s a hosszú gondolatsorokat a magyar nyelv szelleméhez illően szereti önálló elemekké széttördelni, az alárendelés bonyolult mechanizmusa helyett a mellérendelés egyszerű módját használni. A jellemző, sőt fejtegető részleteket telehinti csillogó képekkel, gazdagabban, mint szokás, helyenként sűrűbben is, mint szükség volna rá, de képei nem henye cifraságok, hanem a szemléleteség és jellemzés eszközei.

Stíljének ez a vonása rávall arra, hogy Vértesy nemcsak tudós volt, hanem költői hajlamú író, nemcsak a szép iránt fogékony esztétikus, hanem a szépet érzéki alakban megtestesítő költő is. Valóban kora ifjúsága óta kedvvel keresett hangot költői érzéseinek, s nem volt még tizenkilenc éves, mikor első versével a nyilvánosság elé lépett. A *Fővárosi Lapok* s szépirodalmi hetilapjaink szívesen közölték verseit, melyekből 1905-ben egy nagy kötetre való telt ki. Költeményeiről nem sok szó esett. A kötetet egpár lap és folyóirat ismertette, de — bár a *Budapesti Szemle* is érdemesnek tartotta foglalkozni vele — a tudományos körök figyelmét nem vonta magára, s ő maga még bizalmas körben sem nyilatkozott költői törekvéseiről. Nem álszerénységből, mintha nem tartotta volna méltónak komoly tudományos pályájához. Ellenkezőleg. Bár előttem sem említette, nincs kétségem benne, hogy magát inkább költőnek, mint tudósnaak érezte, s a tudomány terén kivívott minden sikerét szívesen odaadta volna, ha költészete méltó elismerésre talál. De épen ebben nem volt része. költői működéséről azok, akiknek ítéletére legtöbbit adott, tudomást sem vettek, vagy legföllebb pusztá műkedvelésnek tartották. Csöndes tragédiájának ez volt a legfájóbb eleme.

Úgy vélem, a közvéleménynek ezúttal nem volt igaza. Vértesy mint költő sem volt jelentéktelen. Keveset írt ugyan és szűk körben

mozgott, de verseiben van érték. Vagy félszáz kiadott verse az egy Petőfi-óda kivételével az epika körébe tartozik, sőt egy műfaj keretébe: mind történeti tárgyú kisebb költői elbeszélés. Műfaji szegénységért pótolja kárunkat tárgyai változatossága: művelt, sokat olvasott elméjéből a legváltozatosabb korú történetek pattannak ki, s költői tollán megelevenedik a héber, római, germán világ, s nemzetünk viszontagságos múltja a honszerző Árpádtól Kossuthig. Nem krónikák vagy retorikus balladák Garay modorában, inkább Aranyra emlékeztetnek. főként a *Pázmán lovagru*, de nem humoros, hanem komoly hangnemben szólnak. Sok közöttük nem elég kerek, vagy a jól induló tárgy veszít erejéből, mások, különösen az idegen tárgyuak jobban vannak elgondolva, mint megalkotva, de szép, költői részlet mindegyikben van, s mint a múlt alapos ismerője mindegyiknek meg tudja adni sajátos színezetüket, sőt többnyire a mesét is az illető korszak jelleméből fejleszti. Egyik-másik valóban harmonikus, tetszetős műalkotás, s *A barát és lovag*, a *Tündéralom*, a *Visszafigetés*, a *Bezerédi*, főként talán legszebb két elbeszélése, a *Báthory Zsigmond* és a *Tarnóciné*, az újabb nemzedék java termésével állják a versenyt, több igazság és magyar szellem van bennük, mint egynéhány fölkapott modern balladában. Bennünket, irodalomtörténetírókat, különösen az a két verse érdekel, melyek Amade-tanulmányainak köszönik létüket, a *Gazda grófné* s az *Amade László*. Az előbbiben az ifjú, kalandokra vadászó, az utóbbiban a megrokkant, de meg nem tört főúri költőről ad egy-egy színes, eleven képet. Ki tudja, ha kedvezőbb viszonyok között rámosolyog a hön óhajtott költői dicsőség, s ereje javát nem költői művek megértetésére, hanem alkotására fordítja, nem teremtett volna-e ezen a téren is maradandót. A költői sikernek két, ha nem is mindenható, de nagyhatású tényezője, a könnyed, dallamos verselés s az érces, csengő nyelv hatalmában volt Aranyon csiszolódott dictiója — néha még fordulatokban és képekben hozzásímul — valóban költői: gazdagon árad és színes, s a hullámozó érzelmeknek kész tolmácsa; tud magasan szárnyalni, erővel és méltósággal, s tud gyöngéd lenni, illő a női szív finom rezdüléseihez. A kötet, fogyatkozásai ellenére, sem szolgált rá arra, hogy feledésbe tünjenek.

Vértesynek szilárd meggyőződése volt, hogy a költői műágak között a legnagyobb értékű a dráma. Ez bírta őt arra, hogy tanulmányai körébe főként a drámát vonja be, s ez keltette lelkében a vágyat, hogy mint drámaköltő szerezzen magának dicsőséget. Milyen régi volt e törekvése, arról nincs adatom, de férfivá érve több ízben birkózott meg ezzel a merész föladattal, s hogy élete utolsó éveiben költészete látszólag elnémult, azt épen homályban maradt drámái magyarázzák. Csak két drámájáról tudok, de nyilván volt több. Az

egyiket, egy társadalmi színművet, a Nemzeti Színház elfogadta előadásra, de az igazgatóság utóbb visszavonta ígését. a másikat, a *II. Rákóczy György* című történeti tragédiát ismerem. Költői dictionja helyenként pompásan érvényesült benne, de mint egész nem sikerült. A nagyszabású kompozícióhoz nem volt ereje, s mint az életben annyiszor történt (Erdélyi János, Greguss Ágost), gazdag dramaturgiai ismereteit nem tudta a költői gyakorlatban értékesíteni. Utolsó ránk maradt kísérlete, *Macbeth Rómában*, csak formájára nézve dráma, abból a társadalmi szatirából pedig, melyet a Vigszínház számára kezdett, alig készülhetett el több, mint a bevezető jelenetek.

Nagyobb sikerrel működött a műfordítás terén. Egypár kisebb elbeszélő költemény (Heredia és Victor Hugo, Heine és O. Kernstock verseiből) átültetésén kívül nagyobb fordításokra is vállalkozott, *A kard* címmel lefordította V. Hugo nagy epikus művének egy részletét, s ez Gyulai Pál tetszését is kiérdemelte, továbbá két ál-shakespearei drámát s Homeros két eposzát. Ez utóbbiakban merész föladatra vállalkozott: a hexameteres eposzokat a magyar eposz hagyományos formájában, Zrinyi-sorokban, szólaltatta meg, még pedig a székely népballadáknak és Gyulai Pál *Szilágyi és Hajmásijának* példájára rímtelenül. A nemzeti versidom használatát Baksay fordítása után már nem kellett Vértesynek igazolni, s a rímek mellőzését elméletben szintén meg lehetett okolni: a rímes Zrinyi-sor akaratlanul is szakokra bontja Homerosnak egy végtében folyó előadását. Gyakorlatban még sem vált be egészen Vértesy kísérlete. Fülünk annyira hozzászokott a rím okozta zeneiséghez, hogy enélkül a Zrinyi-sort alig érzi többnek, mint ritmikus prózának. Ennek ellenére Baksay mesteri és Kemenes József formailag is hű *Homeros*a mellett is számottevő gyarapodása irodalmunknak Vértesyé; Baksayé művészibb, de az övé hívebb, Kemenesé görögösebb, az övé elevenebb, természetesebb, költőibb, az eredeti pótlására a három között legalkalmasabb.

Foglalkozott azzal a gondolattal, hogy *A századok legendáját* egész terjedelmében lefordítja, dolgozott pályadíjnyertes életrajz-tervnek kidolgozásán, szerette volna folytatni drámatörténetét, egyáltalán, mintha érezte volna, hogy fáradt, beteg szíve már nem bírja sokáig, lelkében szokatlanul gazdagon forrongtak a tervek. A *Nemzeti Könyvtár* számára még elkészített és sajtóra teljes rendben átadott három kötetet (*A reform-kor drámája, Szigligeti drámái* 1., 2.), többi tervét magával vitte a kerepesi temető rideg sírjába. Talán az idő kegyelmesebb lesz hozzá, mint volt életében a sors, s nemcsak emléke fog élni a mi szívünkben, akik szerettük őt, hanem neve is nagy gondal és komoly becsvágygal készült könyveiben.

CSÁSZÁR ELEMÉR.

SZENTMIKLÓSSY ALAJOS BÖKVERSEK CIMŰ MUNKÁJA.

A nyelvújítási szótár: *bökvers* adata hívta fel figyelmemet e kis füzetkére, mely a legújabb időkig mint lappangó mű szerepelt,¹ az irodalomban is csak Bajzánál fordul elő első polémiájában, részletes tartalma mind a napig ismertetve nincs. Abban a föltevésben, hogy Bajza első vitájának kérdéséhez e füzet esetleg adalékokkal szolgálhat, végére akartam járni, hogy vajjon nem lehetne-e mégis előkeríteni. Kérdést intéztem Tömörkény István úrhoz, a szegedi Somogyi-könyvtár igazgatójához, aki a füzetkét használatra az Akadémiába felküldötte. Fogadja hálás köszönetemet.

A kis füzet megírására két tanulmány ösztönözte Szentmiklóssy Alajost u. m. Kölcsey F.: Nemzeti hagyományokja,² és Bajzának az Epigramma theoriája.³ Válaszul 1830-ban egy kis könyv jelent meg: *Bökversek, 'S Eszmék a' magyar nemzeti szín' 's szellem védelmének ügyében egy művész' tévedései 's alaptalan gúnyai ellen Honvárytól. Pesten Fűskúti Landerer Lajosnál.* (50. l. Könyvtári jegye: H. e. 2695.) Címképén két lovas ifjú áll szemben egymással harcra készülöben. Mottója Virág B. következő 4 sora:

A' nap, mikor följön, 's köd emelkedik
Sugári ellen, fényszekerén nevet,
És megszokott útját kijárja:
A' buta pára lehull, 's enyészik.

Beköszöntőnek eléggé energikus szavak, melyek azonban a füzet tartalmával összefüggésbe nem hozhatók. Szentmiklóssy nem annyira Bajzával, mint Kölcseyvel vitázik, aki: «a' ragyogó szépet az egyszerűnek alája rendelte».⁴ Ezzel ellentétben Szentmiklóssy azzal a

¹ Petrik nem említi. Szűcsi J. (Bajza József, (85. l.) nem ismeri.

² Élet és Literatura 1826. I. 15—59. l. Cselkövy álnév alatt.

³ Tud. Gyűjt. 1828. idézve: Összes munkái 10. k.

⁴ Előszó.

fölfedezéssel áll elő, hogy «a magyar szín, a ragyogó szép». E tétellel foglalkozik könyve legnagyobb részében; a továbbiakban a magyar nemzeti jellemről, s végül néhány általános verselési szabályféléről szól.¹ Minden fejtegetése elé egy epigrammát is csatolt (összesen 26), köztük néhány jobbat, melyeket be fogunk mutatni. A ragyogó szép megértésére szolgálnak a következő epigrammák:

Ragyogó szép. (11. l.) Egy művészhez.

Gúnyolod a' ragyogó szépet, melly nemzeti színünk,
'S egyszerű hellenskét annak elébe teszed,
Szép ugyan estvénként az ezüst hold' fénye; de szebb még
A' pompás nap arany lángözönébe ha kél.

A' halálra készülő Zrinyihez. (28. l.)

Halni sietsz, ragyogó köntöst hős öltve magadra:
Élvén fényben, akarsz fényben elesni dücső.

A' koszorú. (49. l.)

Fűz koszorut Mili kényesen illesztgetve virágit,
'S a' mi külön bájolt, most egyesülve igéz:
Művész! természet szétszórt szépségivel úgy tégy,
'S illy koszorut tüntet szép ideáloed él!²

A ragyogó szép tehát, mint a fentebbi példákon kívül ékekben gazdag táncunk, muzsikánk és öltözetünk is igazolja, nekünk magyaroknak nemzeti színünk. De nem szabad összetéveszteni a piperével és oikornyával és a csillogó epithetonok özönletével. (12. és 16. l.) Definíciót is ad (16. l.): «A ragyogó szép külömbféle egybeillesztett színeknek bizonyos fényerőig emeltetésök valamely kép, 's célpont' elevebb, 's hathatósabb kitüntetésére. Ezen kérdéses fény az egybefoglalt színek' concentrált erejéből fejlik — ki, épen ugy, mint a' nap' sugárai, hogy bizonyos focuszban összevonattatván, gyújtó erőt nyernek.» Ennek a szépnek stílusában dolgozni sok ügyességet kíván, mert egyetlen hibásan alkalmazott kép minden «gyönyörélvét» elronthat. A ragyogó szép legfölsőbb neme az, «mellyen bizonyos ünnepiség' bája ömlik-el», mint epikusainknál s Berzsenyinél. (21. l.) Legkiválóbb képviselője Osszián lenne, ha «énekeinek kicsinosítására...

¹ E hármastagozás a Bökversekben nincs meg, könnyebb áttekintés céljából csoportosítom így Sz. igen zavaros gondolatait.

² V. ö. Vörösmarty M. 1822-ből való A koszorú c. hasonló tárgyú költeményét. (Szerk.)

művészi gondot', s ügyeletet fordít vala». (14—15. l.) Ez az Ossziáni hang illik a romantikára hajló magyar költők ajkaira is. (U. o.)

E fejtegetésekből elsősorban nem tudjuk meg mi a ragyogó szép. Általában erről szólóban Sz. teljesen zavaros és érthetetlen. Kitűnik továbbá az is, hogy Kölcsey fentebb idézett tanulmányát vagy nem akarta, vagy nem tudta Sz. megérteni, bár fejtegetéseit kimondottan Kölcsey ellen írta, cáfolatul annak az egyszerűségről és a költői csínról tett megjegyzéseire. Végül a csillogó epithetonokról szólóban Bajzának is felel, aki, Sz. epigrammáiról írva azok nyelvét is bírálja, mely: «mindig egyszínű, mindig epithetonok bővségében csillogó, s az egyszerűségtől mindig bizonyos távolságban áll». (Összes munk.: IV. 65. l.) A Bökverseknek a ragyogó szépről szóló fejtegetéseire gondolhatott Bajza, midőn ismertetésében a következőket írta: «A bíráló azt hiszi, hogy e könyvecskében egy nevezetes problema van megfejtve, az t. i. miként lehessen gondolat nélkül könyvet írni.» (U. o. IV. 85.)

Sok helyütt szól Sz. a nemzeti ízlésről s kapcsolatban vele a nemzeti költésről. Itt is teljesen Kölcsey hatása alatt áll, átvész tőle gondolatokat, melyeket tovább szó. A ragyogó szépről szóló elmélete eredeti ugyan, de homályos és érthetetlen. A nemzeti érzésről írott fejezetekben sok helyes észrevételt találunk. Epigrammái, melyek fejtegetéseit kísérik, sokkal sikerültebb alkotások, mint az előbbieket voltak. Néhányat bemutatunk:

Bilincs. (47. l.)

Láncaiban nézd milly bús a fejedelmi oroszlán,
Haj, bús a' magyar is hogyha bilincsbe vered.

Tengeri kőszál. (31. l.)

Ostromol a' tenger haragos hullámival oh szirt!
Nem rendülve te állsz, égnék emelve tetőd.
Áll fölemelt fővel magyar is, bár üldözi balsora,
Bajnoki lelkét nem tudja letörni soha.

A' magyar hazához. (34. l.)

Szép haza! sas-fiaid' szeretett kegyes anyjok! örökké
Szívök rajtad csügg, érje bu, érje öröm.

Ezekhez az epigrammákhoz fűzi észrevételeit a magyar nemzeti jellemről. Nemzetünk főbb jellemvonásai: «a nyugalom a hévben, mely characterünknek egyik legszebb 's csaknem isteni vonása». (31. l.) Nyíltság-

ban hasonlítunk a régi hellénekhez, emellett azonban a magyar titoktartó, bizalmára ritkán méltat másokat, heves természetű; két esetben van mélység benne, a belátásban és az alázatban a hazával és Istennel szemben, s ez érzés «lantzati» költészetünkben a legtöbb páthosszal nyilatkozik meg. Alapvonása népünknek «hogy a' magyar character az öröm', 's fájdalom elegyedéséből áll». (43. l.) Ezt az utóbbi gondolatot Kölcsey is fejtegeti tanulmányában, s hajlandó föltenni, hogy később a minket ért balesetek folytán fejlett ki. (Összes munk. 1886. III. 31. l.)

Hibánk azonban, hogy költésünkből és művészetünkből a nemzeti érzést ki hagyjuk veszni; pedig a költőnek feladata, hogy alakjait a kor szelleméhez képest, ideális színben tüntesse föl. «Minden nemzet saját színeit dűcsöitgeti; csak mi magyarok látszunk a' hiuság' ezen köz törvénye alól fölmentve lenni. Mi a' szép' világában bizonyos cosmopolitismusra szaggatunk; de ugy ne járjunk, mint a majom, ki minden más állatot utánózni tud, magának azomban semmi charactere nincs.» (24. l.) Saját «architecturánk» sincs, «dicsőségünk egyedül a' huszárköntösből áll, melyet idegen nemzeteknél is csilogni büszkélkedve szemlélhetünk». (25. l.)

A kritikusokhoz is van szava. Itt is Kölcseyt említi, de úgy, hogy abból Bajza is értsen :

A' Rózsa. (10. l.)

Kínálkozva hajolsz szép rózsa felém, de mi haszna ?
 Durva darázsoktól bokrod elülve vagyon.
 Messze röpülj mérges zúgó sereg innen, egyébként
 Drága virág nem fog senki szakasztani-le.

«Ezen epigramm a' szerfölött éleskedő criticákat karczolgatja... Műbiráink között kétségkívül Cselkövy az, ki némelly tetemes tévedései mellett is legszebb fénnel ragyog... De ezen műphilosophunk dűcsőségi nimbuszát egynémellyek onnan vélték fölsugárlani, honnan mások egyebet árnyéknál, a' fény' örök kisérőjénél előtűnni nem láttak... Azt hívek tudniillik ezen jámborok, hogy ha a' legjelesebb külföldi, 's honi írókban gáncsokat találhatnak, ha azokat kikeresett cifra phrazisokkal leszóllhatják, azonnal műphilosophokká fognak koszoruztatni. 'S a' dolog valóban már annyira ment, hogy ezen gáncskeresés' viszketege. vagy inkább dühe, a' legutálatosabb neme a' passióknak szinte módinyavalyává vált. Mi szomoró következéseket szült ez, a' legközelebbi iszonyatos jelenésben fagylal borzanattal láttuk... Nikla' philomélája már elnémítatott. Elnémuljanak a többiek is, a' kik a' legujabb német költői iskola' izlésének hódolni nem akarnak!» (10-11. l.)

Ez az idézet Sz. könyvének legérthetőbb részlete. Figyelemre méltó. mert elvi kérdéseket feszeget, s szembehelyezkedik azzal az iskolával, melynek védői és bajnokai Bajza és Kölcsey, t. i. a Lessing és Herder nyomán keletkezett költői esztétikával. Gondolatait sajnos, itt sem volt képes kellően kifejtteni, úgyhogy zavarosságaért joggal ítélhette meg Bajza kegyetlen szigorral.

A gnómáról is van epigrammja (46. l.):

Eszme.

Flóra' szülötti között illatját hinti szerényen
Rezede. Igy köztünk Eszme, te honni virág.

«Az eszme (gnóma) nálunk magyaroknál épen úgy honos, mint a' franciáknál az epigrammi elmésség, számtalan köz mondásaink, 's példabeszédeink az élő nyelvben . . , állításunkat csalhatatlanul igazolják.»

Legeredetibb ötlete azonban kétségkívül azaz epigrammája, melynek csak címe van: *A' nimbusz koszoru*: utána két kipontozott sor. Magyarázatul megjegyzi: «Néha semmit sem mondva többet szólunk, mintha sokat beszélénk.» (40. l.)¹

VELLEDITS LAJOS.

¹ Ennek az «Epigramma theoriája» keltette vitában nevezetes szerepet játszó könyvnek ismertetéséből is látni, mennyire igaza volt Bajzának, a jeles kritikusnak, mikor más példára is utalva így fakad ki a Kritikai Lapokban (1831. I. f.): «a mi féltudásaink, visszás s álképzetű irkálóink beszéde mely összebonyolódott, mely zavart! . . . Többnyire gyanítanunk lehet csak, értenünk alig, mit akarnak némely írónk mondani». A könyv, melynek megírására bátorítólag hathatott az «Epigramma theoriája»-ban szintén megbírált Thewrewk Józsefnek Bajza ellen írt két epigrammafüzete (Tíz csapás. Pest. 1830. és Anticyrai Tobák. Esztergom 1830.) s hennük a Szentmiklóssyhoz intézett vers, — ismételjük, a könyv — még egyszer szóba kerül Bajzának Almási Balogh Sámuellel való polemiájában (Kritikai Lapok. V. f. 1834.). Almási Balogh S. ugyanis (Sas. X. 125. l.) azt állította, hogy a Bökversek Bajza ellen készült; míg ez — mint Toldyhoz írt 1829. júl. 25-én kelt leveléből tudjuk — meg volt győződve arról, hogy «a munka nyilvánosan Cselkövi (= Kölcsey) ellen van dirigálva». Felszólította tehát Baloghot, hogy adja elő adatait, melyekből állítása megbizonyodik. «A Bökversek címéből — úgymond — az tetszik ki, hogy a könyvecske a nemzeti szellem megtámadója ellen van intézve, ő pedig se nem írt a nemzeti szellemről, se meg nem támadta azt. (Lásd mindezekre nézve Bajza J. összegyűjtött munkái harmadik kiadásában a IV. k. Bp. 1899. 570.577,599. lapokon Badies Ferencnek igen tanulságos jegyzeteit.) Végül megemlíthető, hogy valószínűleg e vitával függ össze

Vörösmartynak a Kritikai Lapok első füzetében (1831.) «... Váry.» felírással megjelent kétsoros verse :

Marczonglod fejedet s bámulsz, hogy semmire sem mégy ?
 «Ahol nincs, ne keress», régi s mi drága tanács.

Gyulai azt írja (Vörösmarty M. Összes munkái VIII. k. Bpest. 1885. 366. l.), e két sorról, hogy «Nem tudhatni, kire céloz benne.» Tekintve azonban, hogy Szentmiklóssyt Vörösmarty sem kedvelte, sőt a Bökversek szerzőjének, egyik hozzáintézett levelét — furcsasága miatt — Bajza hihetőleg épen az ő engedelmével másolta le Toldy számára (l. Bajza J. Ö. M. Bpest. 1900. 307., l.), tekintve továbbá, hogy a vers, melynek címe épen Szentmiklóssy frói álnevének megrövidítése, Bajzának «Honváry» ellen írt bírálatával egy időben s helyen jelent meg: mindezek alapján az említett föltevés eléggé indokoltnak látszik. A «Bökversek» jelentőségét különben mutatja az is, amit már Szűcsi József (Bajza József. Bpest. 1914. 86. l.) kiemelt, hogy az e könyv ellen írt kritikával zárul le Bajza első nagy irodalmi vitája. (Szerk.)

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Ariosto nálunk a XVII. században.

Az a sejtés, hogy a petrarkizmus európai divatja hozzánk is eljutott, meggyőződéssé válik, ha Ariosto egyik szonettjét (XIII.) összehasonlítjuk a Barakonyi neve alá foglalt énekeskönyv egyik jól ismert darabjával (34.), amely a Vásárhelyi Daloskönyvben is megvan, egy hosszabb variáns alakjában (LXIII.)

Íme a magyar vers :

Avventuroso carcere soave
Dove nè per furor, nè per dispetto,
Ma per amor, e per pietà distretto
La bella, e dolce mia nemica m'ave.

Gli altri prigionì al volger della
S' attristano ; io m'allegro, che di-
E non martir, vita, e non morte
Nè giudice sever, nè legge grave.

Ma benigne accoglienze, ma complessi
Licenziosi, ma parole sciolte
Da ogni freno ; ma risi, vezzi, e
[giuochi :

Ma d'olei baci dolcemente impressi
Ben mille, e mille, e mille, e mille
E se potran contarsi, anco fien pochi.

Egyéb rab azt hallván, hogy az ajtó
Mingyárást elijed szegény s úgy kö-
Én pedig azt hallván, hogy az sok
Örülvén, repülök, mert szívem nem

Nem félem bírónak kemény ítéletit
Sem álnok peresnek hamis feleletit,
Sem kegyetlen hóhér éles kardja élit,
Ki szokot fogvatni szegény rabokéltit.

Sententia helyettmondott édes szókot
Perpatvar helyében ád sok ezer csó-
Engem tömlőcében ki tartani szokott,
Már nekem szegénynek szabadságot

Rekesztve hogy volnék egy friss
Jőve titkon hozzám gyenge rokolyá-
Julia az lelke, kiről víg voltomban
Ez verseket írák ugyanaz órában.

A magyar szöveg elég pontos megfelelője az olasz szonettnek, habár csak annak második strófájától kezdve. A «martir»-t a kivallatást a nálunk divatosabb «perpatvar»-ral és «peres»-sel helyettesíti, de ezzel elválodolunk a kintől félő rab képétől. Nincs érzéke a fordítónak a nálunk ismeretlen catullusi ötlet iránt sem (annyi csókot adj, hogy meg se lehessen számolni), hanem a magyar szövegben hiányzó első strófa értelmében egy gáláns fordulattal zárja be a költeményt. Ezután következik a csak nálunk szokásos záróstrófa. (V. ö. Balassi fordításait.)

Fentebbiekből következik, hogy 1. a magyar szöveg csonka, amit a sajtáságos in medias res kezdés is sejtet, 2. mint Erdélyi Pál gondolta, a Barakonyi által leírt változat a hivebb, mert a Vásárh. Dk.-é idegen strófákkal van megtoldva,¹ 3. az egész Európában bámult és utánzott Ariosto petrarkizáló szonettjei nálunk is ismeretesek voltak. Ez a jelenség vagy a bécsi udvarban, vagy a Báthoryak és Bethlen erdélyi és lengyel udvarában tűzött olasz kultusz megnyilatkozása. Nem kell elfeledni, hogy ekkorában már Zrinyi is olvasta és utánozta az olasz költőket.

ECKHARDT SÁNDOR.

Arany «Szibinyáni Jank»-jának forrásaihoz.

Zlinszky Aladár: Arany balladaforrásai című értekezésében (Irod. Közl. X. 129. 1900) kimutatta, hogy a farkasvadászát tárgyát a költő Teleki Józsefnek: A Hunyadiak kora című nagy művéből vette (I. 59.). Ismerve azonban «szinte aggodalmas tiszteletét forrásai iránt», méltán feltűnhetik, hogy a költeményben sok részlet van, miről Telekinek kevészavú értesítése, mely nem egyéb Chalkokondylas elbeszélésének rövid kivonatánál, semmit sem tud. Nincsen megnevezve sem Telekiben, sem forrásában a szerb vajda: «István, kinek apja Lázár»; a Szibinyáni Jank nevet is hiába keressük, pedig tudjuk, hogy Arany nem szokott neveket

¹ A Vásárhelyi Daloskönyv CXXX. énekének ötödik versszakába mintha Tassoból került volna egy kép. Ime a két hely egymás mellett.

Pohárodnak szélit édes mézzel kenéd
Hogy annak jó ízét velem elnyeletnéd
Belől megepesztő sok méreggel töltéd,
Méznek színe alatt réám köszöntetéd.
(Vás. Dalk. Bp. 1899. 223. l.)

Igy a beteg gyermek, ha kóstolólul
Mézzel kenőd a csésze ajkait,
A keserű nedvet csalódva issza
Hogy a csalásban éltét nyerje vissza.
(Tassóból. I. é. 3. versszak
Arany J. fordítása.)

A Vásárhelyi Daloskönyvnek az a darabja, melytől az idézett sorok valók, teljesebb alakban maradt fenn az Erdélyi Páltól ismertetett Komáromi Énekeskönyvben (I. Egy. Phil. Közl. 1899. 345. l.). Erdélyi Pál szerint az ének stilusa Gyöngyösire emlékeztet s nem lehetetlen, hogy e vers tőle való. Ugyanő említi, hogy e költemény egy töredéke megvan a Boecskor-kódexben is (I. Erdélyi Múzeum, 1898. 515. l.). Király György barátom értesít, hogy a Hoepli-féle Tasso-kiadásban (La Gerusalemme Liberata. Milano. Ulrico Hoepli. 1912. 2. l.) Pio Spagnotti jegyzete szerint a szóban forgó sor az olasz költőnél sem eredeti, hanem visszamegy Lucretiusra (De rerum natura. I. 930. Ed. Teubner. 1905. 26. l.), ez meg Platonra (Leges II.).

(Szerk.)

koholni; arról sem tud Teleki, hogy a szerb népköltés saját nemzete hőseül tiszteli és dicsóítja Szibinyáni Jankót, természetesen *guzlicá*-ról sem szólhat ezért. Kellott tehát lennie más forrásának vagy forrásainak is, honnan a Telekiből hiányzó adatokat vette. Minthogy ezek mind szerb vonatkozásúak, még pedig a szerb népköltésre utalnak, csak olyan magyar forrást kereshetünk — magyart, mert Arany szerbül nem tudott — mely szerb népköltésről szól. Az első, aki a magyar irodalomnak szerb népköltésről szól Toldy Ferenc; a Felső-Magyarországi Minervá-ban (1827. évf. 1153. sk. 1.) közölte E. Wesely, vinkovcei gimnáziumi tanárnak szerb nászdalok német fordításához írt értekezését (Pest, 1826), megtoldva néhány mutatóval magyar fordításban és Vörösmarty: *Csák* című balladás költeményével, mely a *Földi menny* cíművel együtt a szerb hősdalok hatása alatt keletkezett (l. Vörösmarty Ö. M. 1884. I. 378, 380). Toldy cikkében azonban Szibinyáni Jankról nincsen szó, valamint Vitkovics és Bajza szerb népdalfordításaiban sem. Annál inkább előfordul a név Székács József: Szerb népdalok és hősrégék (Pest, 1836) c. könyvében, mely Vuk Karadžics híres gyűjteményeinek (1814, 1823—24, 1833) javát mutatja be a magyar közönségnek hű fordításban, bevezetéssel és bő jegyzetekkel. A farkasvadászatról e hősrégékben nincsen szó. Ezt a könyvet azonban mindenesetre ismerte Arany, mint alább kimutatom. Székács könyve szolgált forrásul Wenzel Gusztáv korszakos értekezésének: «Eszmetörédek a magyar nemzeti hősmonda történettudományi méltatására», megjelent a *Reguly-Albumban*, 1850. A *Reguly-Albumot*, s benne Venczel értekezését Arany nagyon is jól ismerte; naiv eposzunkról írt tanulmánya félreismerhetetlenül magán viseli Venczel fejtegetéseinek a nyomát s itt találjuk meg Szibinyáni Jank hiányzó adatainak az eredetét is. Venczel értekezése: III. A keresztény-magyar lovagkor című fejezetének 3. részében (78—85. l.) beszél Hunyadi Jánosról, mint epikus énekek hősről. Az Arany költeményével kapcsolatos részletek a következők: «A török háborúk az egész kereszténység közügyének tekintettek. Minélfogva Hunyadi Jánosnak híre és neve magasztaltatott is az egész kereszténységtől». (78. l.) vö.:

Mint védője a keresztnek,
Megrontója büszke tarnak,
Idegen nép hőse is lett . . .

(10. vsz. 5—7.)

«Azonban igen szomorító hogy épen mi, kiket Hunyadi János hőstettei leginkább érdekelnek, tudtomra legalább eddig, egy azon korbéli magyar nemzeti hősdalnak még tartalmát sem vagyunk képesek előmutatni, mely dicsőretére szerzetetett volna. Megelőznek bennünket e tekintetben az oláhok, szerbek, bosnyákok és albánok; kiknek *népdaljai* nagyrészt *mind e mai napig dicsóítik Szibinyáni*¹ azaz Szebeni János (mint nálok neveztetik) vitézségét és hadi érényeit» (79. l.) v. ö.:

¹ A dőlt szedésű szavakat én jelöltem meg.

Most is vallják, egyre dallják
Szerbhon ifjai, leányi . . .
Ki volt Janko Szibinyáni . . . (11. vsz. 1—4.)

Venczel közli továbbá azt a szerb mondát, mely hasonlóan a Heltai-féle oláh származtatáshoz, Hunyadit szerb eredetűnek mondja, csakhogy Zsigmond, magyar király helyett, István, szerb fejedelmet teszi apjának: «Ezen szerb mondát Karasity Stephanovics Vuk úr közvetlen közleménye után ekkép jegyzem fel. Az első vagyis 1389-ki rigómezei (kossovopoljei) csata után, miután az ütközetben Lázár a szerb fejedelem népe színével elesett volna, jött Budára Zsigmond magyar királyhoz az elhunyt fejedelemnek fia és utódja István, segítséget kérni a törökök ellen» v. ő.

. . . István vajda,
István, kinek apja Lázár. (1 vsz. 3, 4.)

•Mind vitésége, mind erős testi alkotásánál fogva közönséges bámulást gerjesztett az ifjú szerb fejedelem. S azt mondják, hogy a magyar szépnem nem maradt egészen érzéketlen iránta. Így történt, hogy mihamar egy előkelő magyar kisasszonnyal szerelmi viszonyba került, s hogy ez szerelmének komoly következményeit érezte is nemsokára. Magát anyának vallván, Istvántól egy gyűrűt vett, mellynek előmutatása által ő megismerhesse idővel születendő gyermekét. István ezután visszatért hazájába; hátra hagyatott kedvese pedig elmenetele után iker gyermekeket szült, egy fiúgyermeket, ki Jánosnak neveztetett és egy leányt. János fölserdülvén, miután anyjától megtudta születésének titkát, elment a gyűrűvel Szerbiába István atyjához, s attól gyermekeül ismertetvén, a szerb seregben alkalmaztatott. (81--82. l.)

Látnivaló, hogy a szerb monda a származás dolgában megzavarodott. István vajda budai kalandját emlegeti, a hős nevét mégis Szibiniani-Szebeninek mondja. Arany mellőzi a szerelmi kalandot, csupán Jankó magyar származását tartja meg:

udvaromnál
Van egy apród, csak parányi:
Az magyar lesz! . . . Erdély szülte,
Neve Janko Szibinyáni. (3. vsz. 5—8.)

Ezért mondja Zsigmond joggal:

Tartom a just e fiúhoz!
Enyim a fa, az gyümölcse. (9. vsz. 1—2.)

Itt a fán akár a magyar anyát, akár a magyar földet érthetjük, amelynek az, t. i. Jankó a gyümölcse, melyet Zsigmond magának követel.

A hős neve Venczel értekezésében négyszer fordul elő *Szibiniani Jankó* alakban; ez a végső n elhagyásával magyarosabb színűvé tett szerb *Janko* v. *Jánko Szibinyanin*, azaz *Szebeni* névnek; így olvassuk Székács gyűjteményének 69., 308. és 327. lapjain, míg a 183. lapon kezdődő hősdalban Székács egészen lefordítja a nevet *Szebenvári Jánosra*.

Arany *Janko*, *Jánk*, *Jank Szibinyáni* alakban használja; a rövidebb alak egyik forrásban sem kerül elő, de a *Jánk* a Székács-féle *Janko* alakra vall.

Hogy Arany a Székács-féle könyvet is ösmerte, arra a *guzlicza* szó vall (11. vsz. 3.), melyet Venczel nem említ, de annál inkább Székács, s a kötethez írt magyarázó jegyzetekben bőven leírja: «... a' *guzsla*' (egy-húrn hegedű) hangjával kísérvén dalát...» (305.) ... *Guszle* vagy *Guszlicza* egyszerű hangszer, alakjára nézve valamennyire a' hegedűkhöz hasonlító; csakhogy nyaka rövidebb, alsaja tojásdad kerek, egyetlen egy húrja valamint a' vonó is — egybevett lószörből áll» stb. (305—306).

Székácsra utalhat talán még a *Szerbhon* szó is (11. vsz. 2. s.), mely a gyűjtemény 257. sk. lapjain fordul elő.

Zsigmond szerbiai látogatásáról sem Chalkokondylas—Teleki, sem Székács és Venczel nem tud semmit; ezt tehát valószínűleg Arany költői leleményének kell tartanunk, mellyel megmagyarázza, miképen került Szibinyáni Jank megint vissza hazájába.

A költeménynek forrásaihoz való viszonya tehát a következő: a vadászat Telekiből való; Lázár fia István vajda, Szibinyáni Jank neve, továbbá Jank magyar származása, hírneve a kereszténységben, szerepe a szerb hősdalokban Venczel tanulmányából került; a *guszlicza* és *Szerbhon* szavak pedig Székács gyűjteményéből. A hősdalt aztán, melynek híját Venczel oly elszomorítóan érzi, Arany írta meg s így él — «él örökké a dicső Hunyadi János.»

TOLNAI VILMOS.

Arany János «Kép-mutogató»-járól.

Tolnai Vilmos szép értekezése *Arany János «Kép-mutogató»-jának személyes vonatkozásairól* sok okulást nyújt.¹ Általában, Tolnai Vilmosnak a *petits faits significatifs* megbecsülésére tanító, elevenen fürkésző szelleme épen olyan serkentő erővel hat, mint amennyire tudásunk öregbítésére szolgálnak a Plutarchos és Taine szellemében értelmezett *jelentős kis tények*-ből leszűrt komoly eredményei.

Csupán két adattal óhajtom Tolnai Vilmos nyomozásait kiegészíteni. Az egyik kortörténeti jellemű, a másik a ballada egyik forrására vet világot.

Jókai Mór nemcsak a Tolnai Vilmos-említetté művekben szól az «asztalláz»-ról, nagyon tanulságos az *Asztral-szellemek*² című dolgozata is. Leírja benne, hogy nálunk az ötvenes évek elején divatos volt az asztaltáncoltatás. A kopogó szellemektől tudakolták, lesz-e valami változás

¹ *Irodalomtörténet*, 1916, 167—179. ll.

² Először a *Pesti Hírlapban* jelent meg 1897-ben, majd a *Túl a lát-határon* c. kötetben (68—69. ll.). Az *Asztral-szellemek* egy-két hazafias helye reminiscentiakép bekerült a Tolnai Vilmos-említetté *Szamárrend történetébe* is (*Olcsó Jókai*, 92. sz. 38—39. ll.), de ebben a pajzánul tréfás és sziporkázóan öleletes rajzban az *Asztral-szellemek* komolysága elsikamodik, hazafias borongása tovaillan.

Magyarország sivár politikai helyzetében? Csakhamar kiütött a krimi háború. Miket jósolt a *pythiai asztalka*? «Azoknak, kiknek győzelmet kívánánk, csupa jót, akiknek vereségét óhajtjuk, csupa rosszat.» Ötletesebben nem is lehetne kifejezni a spiritizmus lélektani alapját, mint Jókai Mór idéztük megállapítása. *Lehmann Alfréd*, a kopenhágai egyetem pszichofizikai intézetének igazgatója, *Babona és varázslat a legrégebb időktől a jelenkorig* című nagy művében behatóan foglalkozik a spiritizmus történetével s erről a modern babonáról mélyreható magyarázatot ad, de élesebb megállapítása aligha akad, mint amilyen Jókai magvas és találó megjegyzése.

Minket Jókai tárgyalt dolgozata még inkább annál a vonatkozásánál fogva érdekel, mely a *Kép-mutogató* korára vet világot:

Asztal-írás ötvenhatban
Vala itt-ott még divatban.

1856-ban már «itt-ott» dívik az asztalírás. A krimi vérengzés ebben az évben ér véget. De 1853-ban, mikor kitör a nagy háború, eleven az asztal-szellemekben való hit. Jókai cikke azt élezi ki, hogy az elnyomott magyarság politikai okokból is kap ezeknek a szellemeknek a divatján. Nem ködös az a feltevés, hogy Arany Jánost a spiritizmus szellemidézései ebben a vonatkozásban is mélyen érdekelték. Jókai Mór a kopogó szellemtől hazája jövőjét akarta megtudni: «Mit is tudakolhattam volna mást én egy olyan védszellemtől, mint az enyém?» Nálunk nemcsak unaloműző szórakozás volt az asztaltáncoltatás, hanem nemzeti tartalommal is megszínésedett. Noha Arany János balladája ezt a nemzeti mozzanatot nem fejezi ki, de annak az időszaknak lezártakor játszik, melyben a szellemek-keltette hit a tragikus sivárság borujába omlott. Ezt az indítékot más műfajban is értékesíthette volna Arany János, de hogy a tragikum művészi kifejezésére annyira alkalmas balladához fordul, talán azzal a jelenséggel kapcsolatos, hogy nálunk a szellemidézésnek tragikai kihangzása is volt. Erre Jókai Mór a *testis temporum*.

Van még egy jelentős tényező: a főalak megválasztása. Arany János *Kép-mutogatójában* rideg, szigorú gróf szerepel; kegyetlensége miatt emésztő szívfordosások kínjai gyötrik:

Megy s bezárja benső zárját,
Hívja gyakran holt leányát.

Arany Jánosnak túlságosan kifinomodott érzéke a valóság iránt könnyen sejtetheti velünk, hogy ezúttal is az élet után indult.

Mikor Arany János Nagykőrösön tanárkodott, a szomszédos *Abonyban* élt Szápáry Ferenc gróf.¹ Ez a főúr szenvedélyes spiritista volt. Elméleti munkákban is foglalkozott az asztaltáncoltatással. *Table-Moving* s *Das*

¹ 1804 január 13-án született s 1875 január 11-én halt meg.

Tischrücken (Geistige Agapen) című könyvei 1854-ben jelentek meg Párizsban.¹

Ágai Adolf egyik friss és közvetlen modorú visszaemlékezésében (*Egy magyar Hansen*) érdekes képet fest róla.² Mikor «a magnétikus gróf» Párizsból hazakerült Nagyabonyba, írónk apját német és francia magnétikus munkákkal ajándékozta meg. «Az egyiknek címe *Agapen* s táncoló asztalok és repülő zongorák csodáit hirdeté» (236. l.). Szápáry gróf nagyban buzgólkodott, hogy az emberek a kopogó szellemek csodatevéseiben higgyenek. Meg is volt a hatása. Abony környékén «szellemkopogtató s asztaltáncoltató Kränzchenek» alakultak. Ágai egy «cudar tréfá»-ját is elmeséli: a gróf ezt is bejegyzí naplójába, mint komoly bizonyosságot. Részletesen elmondja azt is, hogy a nagykőrösi leánynevelő intézet nagy szobájában a tizenkét leányka keze alatt mekkorákat ugrált az asztal. Meleg sorokban emlékszik Arany Juliskára, ki a kedves lánc egyik szeme volt. «Az esetet pedig a gróf úr szintén feljegyzette könyvébe» (242. l.).

A gróf 1875-ben halt meg,³ Arany János pedig 1877-ben írja *A kép-mutogatót*. A ballada megírására a lökö erőt bizonyára a főúr elhúnyta adta meg. Arany János a halálhír hallatára maga elé képzelte a szellemidéz grótot, ki naplójában Arany Juliskák mutatóványát is feljegyezte. Arany János arról is hallhatott valamit, hogy Szápáry gróf «a világ józan-ságától s a szellemek hitetlenségétől megundorodva» élte le utolsó napjait. A spiritizmus szenvedélyének élő s a világtól elfordult gróf érdekes alakja annyira frissen élt Arany előtt, hogy ihletésére a ballada megalkotásának gondolata épen olyan természetesen kínálkozott, mint amennyire Wenckheim Béla báró ismeretes különcödő végintézkedése serkentette Vajda Jánost a metsző élű *Végrendelet* megírására. Majd Arany megfelelő tárgyat keresett, régibb emlékei is feltámadnak. Ezeket a mozzanatok Tolnai Vilmos mintaszerűen fejtegeti.⁴

ELEK OSZKÁR.

¹ Szinnyei József: *Magyar írók élete és művei* XIII. k. 389—390. ll.

² Először a *Vasárnapi Újság*ban jelent meg (1880, 11. sz.) majd az *Új hantok* c. kötetben, (1906, 233—249. ll.). Dolgozatomhoz az *Új hantokat* használtam.

³ Ágai 1873-at ír, Szinnyei 1875-öt.

⁴ Nem ártana összevetni Arany János balladáját Szápáry Ferenc gróf műveivel. Nem lehetetlen, hogy ezekhez Arany János épen úgy hozzá-íthatott, mint Ágai Adolf édes apja.

E. O.

IRODALOM.

Patay Pál: D. dr. Székács József. Budapest, 1914. 105 l.

A nagynevű evangélikus szuperintendensről, a jeles költőről és műfordítóról ad képet e füzet. A szerző az életrajzi részben szeretettel rajzolja meg Székácsnak, az embernek, vonzó, puritán egyéniségét, majd kimerítően tárgyalja egyházi, végül irodalmi működését.

Székács élete a harmonikus, derült életbölcességű emberek szerencsés pályafutását mutatja. Tanulóévei alatt mindenütt talál pártfogókra, ösztönző, jótékonyan ható környezetre. Ebben a tekintetben különösen kiemelendő Kis Jánossal való érintkezése Sopronban, mivel életpálya, foglalkozás, jellem, irodalmi tevékenység dolgában oly sok rokonvonás kapcsolja össze. Szerencsés volt abban is, hogy sem papi pályáján, sem az irodalom mezején nem kellett küzdenie a méltánytalansággal, meg nem értéssel, el nem ismeréssel. A méltánylás nagyképeségű, tevékeny, érdemes férfit ért benne, ki hivatottságát működése minden terén fényesen bebizonyította. Egyháza nagyon sokat köszönhet neki. Nagy része volt a pesti magyar nyelvű evangélikus község megalkotásában, ennek ő volt az első lelkipásztora. A protestáns egyház autonómiáját ért sérelmek, különösen a pápens ellen való eredményes küzdelemben vezérszerepe volt az elnyomatás idején. A két protestáns felekezet uniójának eszméjét lelkesen felkarolta és sokat tett a félreértések eloszlátására. Sok eredményt ért el egyháza javára megnyerő viselkedésével, valamint nagy összeköttetési segítségével. Egyházi beszédei másvallású honfitársai nagyrabecsülését is megszerezték neki. Mikor Berzsenyi Dániel síremlékének felavatásán hazafias hevű egyházi beszédét elmondta, egy katolikus püspök elragadtatással nevezte az «ország papjának».

Mint költő, inkább reproductív tehetség. Kora vagy a megelőző korszak jelesebb költőinek erős hatása érzik mindennemű költeményein. Szatiráiban, epigrammaiban mutatkozik még leginkább költői egyénisége. Szatirái nem a maró, epés gúny termékei; a szelid Székács inkább derült gúnyolódással, elnéző korholással iparkodik megjavítani — papi hivatásához méltóan — társadalma hibáit, félszégeit. Épen reproductív tehetsége magyarázza nagy szeretetét a műfordítás iránt, melynek elméletével is foglalkozott. Legnagyobb sikere a «Szerb népdalok és hősregék» fordításával volt; ez hozta meg neki az Akadémiai és Kisfaludy-társasági tagságot is. Különben költői művei közül egyedül ez jelent meg könyvalak-

ban; többi műfordításai és eredeti költeményei — Benkő Istvántól sajtó alá rendezve — az Akadémia kéziratárában várják a kiadatást. Ezek között van a görög Anthologia epigrammáinak, Horatius verseinek és Terentius vígjátékainak fordítása is. A füzet szerzője e fordítások egyes részleteit más fordítók megfelelő soraival összehasonlítva tárgyalja és értékeli Székács műfordító tehetségét. Ezen összevetések alapján is megállapítható, mily tisztos hely illeti Székács Józsefet műfordítóink sorában.

Patay Pál szeretettel, de elfogulatlanul méltatja, értékeli Székács egyházi és irodalmi munkálkodását. Elég könnyen folyó nyelven írt műve tanulságos és kellemes olvasmány; szinte lelki épüléssel foglalkozunk vezetése mellett Székácsnak minden szépért, jóért hevülő, nemes, harmónikus alakjával.

SZEMKŐ ALADÁR.

Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei.

A Magyar Tudományos Akadémia Archæologiai Bizottságának megbízásából írta — levelező tag. 18 műmelléklettel és 54 ábrával. Budapest, 1915. Nagy 4° 173. l. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Ára 30 K.

«Árpád kori latin krónikásaink említik először, hogy a keleti határhegyek közé szorult székelységnek valami sajátosság, a magyarságtól elütő írásrendszere van»: ez a feljegyzés olvasható a Nemzeti Krónikának 1221 tájáról való toldozásában, amely szerint a (zekuli) «... Vlachs commixti, litteris ipsorum uti perhibentur» és Kézai Simon mesternek 1282 tájáról való krónikájában, aki a Nemzeti Krónika idézett szavait szó szerint megismétli. Az első adat, amely a tulajdonképeni rovásírásra vonatkozik, az, amely Thuróczi János krónikájában található, aki feljegyzi, hogy a székelyek a scythiai betűket nem felejtették el, hanem azokat «pálcákra metszés mesterségével rovás módjára használják».

Thuróczi János krónikája után Bonfini Antal az előző adatot kiegészíti azzal, hogy a betűk «kevés jeggyel sok értelmet egybefoglalnak», Oláh Miklós pedig 1536 táján hozzászól, hogy «az így rótt pálcácskákat barátjaikhoz izenet és levél gyanánt használják». A magam részéről a rovásírásnak a székelyek közötti egykori megvoltára a legfontosabbnak az erdélyi származású Benczédi Székely István vallomását tartom, aki nagy határozottsággal állítja krónikájában (1559), hogy a székelyek «még most is különböznek a több Magyaroktól, törvényekkel és írásokkal, kik Hunniabeli módra Székely bötüvel élnek mind e napiglan». Ha a székelyek között ez az írás nem élt volna, s ő nem látta volna használatát saját szemével, bizonyára hozzátette volna, mint később Szenczi Molnár Albert, hogy: én azonban ezt soha sem láttam. (Ez utóbbi adat kiemelése felelet azoknak a kétkedőknek, akik a rovásírásra vonatkozó adatok oly imponáló tömegének látta után is, amilyen a Sebestyén nagy művében olvasható, hajlandók azt hinni, hogy a «rovásírás» a székely «számrovás»-sal való összetévesztésen alapult, melyet a tudálékos krónikások után későbbi kutatók keleti minták után rekonstruáltak.)

A kérdés irodalmának áttekintése után Sebestyén a magyar rovás-

írás hiteles emlékeit tárgyalja, amelyek a fennebb említett adatokon kívül a következők: Veit Goliel följegyzése I. Ferdinánd korából, Verancsics Antal följegyzése, a középkori bolognai emlék (Marsigli másolata), a csíkszentmiklósi felirat 1501-ből, konstantinápolyi felirat 1515-ből, Szamosközy István rovásírásos emlékei, Telegdi János Rudimentája 1598-ból, az enlakai felirat 1668-ból, Kájoni János följegyzései 1673-ból. Ezek között a legnagyobb és legértékesebb a Marsigli másolata, melynek címe a következő: «A Székelyföld régi scita lakói nyelvének fára faragott gyűjteménye, mely a katolikus hitre először áttértek használatára a mozgó ünnepek naptárát tüntette fel s amelyet ugyanazon fadarabról magam gyűjtöttem s küldtem el olaszországi gyűjteményembe akkor, midőn Erdély szorosait elzártam.» Ennek eredetije volt a legtökéletesebb és legrégebb rovásírásos epigrafiai emlékünck. Marsigli ezt a nép számára készített, eredetileg botra rótt naptárt a XI. századból valónak tartja, Sebestyén azonban nagy apparátussal bizonyítja s be is bizonyítja, hogy a naptár a XV. század második felénél régebb semmiesetre sem lehet. Sebestyén megfajtsának lelkiismeretességét bizonyítja az a körülmény, hogy egyes hangtanilag nehezen megérthető alakokat úgy magyaráz meg, amint azok a betűk hangértékéből önként következnek, mint pl. Köskarácson, Sölvester stb. — Az időrendben ez után következő emlék a csíkszentmiklósi felirat: «Urnak születésétől fogván írnak ezeröttszázegy esztendőbe Mátyás János, Estyán Kovács csinálták. Mátyás mester, Gergely mester csinálták (a templomot).» Minthogy az eredeti felirat elveszett s a XIX. században több rovásírásos hamisítvány készült, e felirat hitele is bizonyításra szorul. Sebestyén a fennmaradt hiteles másolatok alapján a felirat hitelességét meggyőzően igazolja. A konstantinápolyi, 1515-ből való is csak másolatban maradt reánk. Ezt Dernschwam tudós epigrafus még a XVI. században följegyezte naplójába, midőn Verancsics Antal és Zay Ferenc kíséretében Konstantinápolyban járt. Naplójában a következőképen emlékezik meg fölfedezéséről: «Konstantinápolyban, egy nyilvános szálaláson . . . az istáló külső részén, a fal alján a föld mellett, egy hosszúkás fehér követ találtunk, a melybe a következő három sor írás volt bevéve olvasható, de senki által nem érthető betűkkel.» (Következik a felirat.) Ennek a naplónak több másolata van s az augsburgi másolatnak tanulmányozása alkalmával Babinger Ferencnek, egy fiatal német tudósnak ötlött szemébe a sajátos jegyekkel írt pár sor. Megfajtsásával megpróbálkozott a dán Thomsen Vilmos is s csak azokat a részeket nem sikerült megszólaltatnia, amelyek már az ő sejtelmei szerint is nevek voltak, «vagy a melyek avatag nyelvtörténeti régiségeknek bizonyultak». Sebestyén a hibás másolatok alapján az eredeti helyes szöveget visszaállítja s következő megfajtsását adja: «Ezer öczáz tizenöt esztendőben írták eszt. László király öt követét járatták it. Bílaji Barlabás kető esztendejik it volt. Nem tön császár. Keteji Székel Tamás írta inet. Szelimb török császár itet bé száz lóval.» Az ezután következő rovásírásos emlék nyoma, egy, a fiórenci könyvtárban még a XVI. században megvolt székely rovásírásos kézirat-kötet, Szamosközy István *Analecta lapidum vetustorum c.* művében van meg,

maga az emlék azonban nyomtalanul eltűnt. Szamosközy kéziratoss műveiben azonban, melyeket Szilágyi Sándor adott ki a Monumenta Hungariae Historica (írók) XXX. kötetében, két rovásírásos szövegrész fennmaradt. Az egyik Szamosközynek Gálfi Jánosról, Báthory Zsigmondnak megölt nevelőjéről szóló érdekes följegyzése. A másik egy 16-soros latin költemény, amely úgymint az előbbi is, keverve, latin és rovásírásos betűkkel van leírva. A költemény a Rudolf császár elleni gyűlöletnek igen erős hangú megnyilvánulása, úgy hogy a szerző maga is félt mindenki által megérthető módon foglalni írásba érzelmeit s ezért az erősebb kitételeket rovásírásos betűbe burkolta. Telegdi Rudimentája 1598-ból szintén csak másolatokban maradt ránk. A magyar irodalomban sokáig hitték, hogy Telegdi Rudimentája nyomtatásban megjelent, Sebestyén azonban kimutatja, hogy ez is tévedés, amely Wallaszkynek egy végzetes félreértéséből származott. Az enlakai felirat 1668-ból az enlakai templom falán maradt fenn. Megfejtésével már többen megpróbálkoztak. Sebestyén a feliratot a következőképen olvassa: „Egy az Isten Deut (eronomium) VI. Georgyus Musnai Deják Én (lakán)». Kájoni János a néppel sokat érintkezőn, szintén érdeklődni kezdett a rovásírás iránt s rájövén a Telegdi-féle Rudimenta többféle fogyatékoságára, köteletségének tartotta, hogy Telegdi adalékait az ősi hagyomány még hozzáférhető emlékeivel ellenőrizze. Sikerült is egy olyan betűsört fölkutatnia, amely a Telegdiétől eltér. Eredeti följegyzései elkallódtak, vagy ismeretlen helyen lappanganak, azonban egy másolata reánk maradt. — Ezek röviden a rovásírás hiteles emlékei, amelyeket Sebestyén igen nagy filológiai és kritikai apparatussal dolgozott föl. A rovásírásnak régi nagy elterjedtsége ezekből az adatokból kitűnik s magam is szolgállok hozzá egy jelentéktelen adalékkal. Viski János 1697-ből való oláh nyelvű, protestáns énekeskönyve, mely kéziratban maradt reánk, szintén megőrzött egy három szóból álló rovásírásos emléket. Viski János ugyanis bőrbe kötött kéziratoss zsolnárkönyvének a bőrkötés belső oldalára ragasztott lapján a könyv tulajdonjogát latinul, magyarul, cyrillbetűs románul, görögbetűs latinul, zsidóbetűs latinul és *székely rovásjegyekkel* írta be (Est Johannis Viski), (v. ö. Sztripszky-Alexics: Szegedi Gergely énekeskönyve XVI. századbeli román fordításban 189. lap.).

Bár bennünket e helyütt távolról érdekel, nem mellőzhetjük el a műnek széleskörű nyomozásokon alapuló utolsó részét, amely a székely rovásírás eredetének, hovatartozásának kérdésével foglalkozik. Sebestyén a középtengermelléki ősi írásrendszer régi (ókori) elterjedését, a germán runát és az ó-török rovásírást, ez utóbbiak kapcsolatait és eltéréseit alapos, beható tanulmány tárgyává tévén, arra az eredményre jut, hogy a mi rovásírásunk végeredményében a középtengermelléki (föníciai) írásrendszer egy az ó-törökségnél továbbfejlődött formájának folytatása. Egyetemes írástörténeti szempontból pedig igen érdekes és fontos megállapítása az, hogy a bustrophedonnak balról-jobbra s aztán fejtetőre állítva jobbról-balra irányuló sorvezetése a botrarovás természetéből folyik s hogy a bustrophedon írásnak legősibb formája a pálcácskákra rovás volt.

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN.

Pitroff Pál: A győri sajtó története. Győr, 1915. 150 l. Győr szabad királyi város kiadása. Ára 6 korona.

A győri könyvnyomatás és hirlapirodalom történetét olvassuk a kötetben. Az első és hosszú ideig egyetlen győri nyomda megalapítása gróf Sinzendorf Fülöp Lajos győri püspöknek köszönhető, aki a munka nélkül tengődő soproni nyomdászt, Streibig József Antalt 1730 táján műhelyével együtt áttelepítette Győrbe. A Streibig-család egyedüli nyomdásza volt Győrnek százhusz éven keresztül s mint püspöki könyvnyomató főképen latin, német és magyar kalendáriumaival virágoztatta föl üzletét. Egyéb nyomtatványai nagyobbára a katolikus és protestáns hitélet ügyét szolgálták s az egyházi íróknak vagy pártfogóiknak költségén jelentek meg. Ki hinné egyébként, hogy Győr még nem is olyan régen német város volt, ahol 1843-ban német hirlap indult meg: Noisser Richard győri kereskedő ügyesen szerkesztett ujságja, a Vaterland. Ebből szervezte át 1847-ben Kovács Pál a vidék egyik legnevezetesebb lapját, a Hazánk-at. A német város később egészen elmagyarosodott s a német nyomtatványokat végleg kiszorították a magyarok.

A szerző jó munkát végzett. A győri nyomtatványokat átvizsgálta, levéltárakban is kutatott és fáradozásainak eredményét elevenen megírt fejezetekben adta közre. Tárgyának nemcsak külső történetét dolgozta föl az önkényuralom beköszönéséig, hanem a nyomdászok belső életére és a cenzorok működésére nézve is érdekes adatokat gyűjtött, sőt irodalomtörténeti vonatkozású részletek is akadnak könyvében (Révai Miklós és kortársai, Kovács Pál és a Hazánk szerkesztése, adatok a magyar ponyvairodalom fejlődéséhez). Az ilyen helyes kritikai érzékkel megírt monografiák teszik majd lehetővé a magyarországi könyvnyomatás történetének összefoglaló földolgozását. Győr város a munka kiadásával nemcsak saját multját becsülte meg, hanem a magyar művelődéstörténelemnek is jó szolgálatot tett. Aránylag csekély anyagi áldozatért jelentékeny eredmény.

PINTÉR JENŐ.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

A Cél. 1916. évf. 3. sz. — R. R.: *Szomory Dezső, a nagy író.* Részletesen ismerteti Szomory előbbi műveit, valamint két újabb művéről, a «Pékné»-ről s a «Hermelin»-ről megjelent bírálatokat. Majd magyartalanságaiból, hibás szóhasználatából s az elemi magyar nyelvtan ellen elkövetett vétségeiből ad szemelvényeket és alakjainak erkölcsi züllöttségéről szól. — R. O.: *Pásztor Árpád, Vengerkák.* Egész irodalmunk manapság a zsurnalizmus béklyóit sínyli. Ez a regény csak riportot ad, mely fantáziánélküli másolás. A hirlapi stílusnak kedvenc jellemfestése, a karrikatúra helyettesíti itt is a jellemzést.

U. i. 4. sz. — A. B.: *A fehér felhő.* A magyar paraszt apoteózisához jóval nagyobb költői erőre lett volna szükség, mint amennyivel Molnár F. rendelkezik. Több őseréjű együttérzés, jóval kevesebb mosolygó fölény és sokkal több naivitás. A magyar irodalomban a paraszt mindig csak egyoldalú feldolgozásra talált; Molnár F. sem oldotta meg a paraszt irodalmi problémáját, de megérzésben közelebb jutott a kérdéshez. [Molnár Ferenc e darabjának ismertetését l. még: Berliner Tageblatt: 1916. évf. 114. és 195. sz. (Ernst Góthtól); Magyar Hirlap: 57. sz. (Lakatos Lászlótól); Magyarország: 57. sz. (h. f.-től); Ország-Világ: 10. sz.; Pesti Hirlap: 57. sz. (Porzsolt Kálmántól); Pesti Napló: 57. sz. (Szini Gyulától); Világ: 57. sz. (Kosztolányi Dezsőtől); A Hét: 10. sz. (H. A.-tól). — Fénykép-felvételek e darabról: Az Érdekes Ujság: 11. sz.; M. F. arcképe: Tolnai Világlapja: 22. sz.; Vasárnapi Ujság: 22. sz.]

U. i. 5. sz. — A. B.: *Egy furcsa dráma.* Galambos János álnévű szerzőnek «Vérszerződés» c. háborús könyvdrámáját ismerteti. (Kolozsvár, 1915.) A dráma tendenciája a magyar-román ellentétek kiegyenlítése és alapjában a román álláspontot képviseli.

A Hét. 1916. évf. 9. sz. — H. A.: Somlyay Károlynak Könnyű lelkek c. könyvét ismerteti.

U. i. 16. sz. — *Szeretem.* Barta Lajos ily című drámájának ismertetése. [E darabról l. még: Ország-Világ: 16. sz. (Falk Zsigmondtól); Pesti Hirlap: 100. sz. (Porzsolt Kálmántól); Magyarország: 100. sz. (h. f.-től); Budapesti Hirlap: 100. sz. (Sn.-től); A Tett: 12. sz. (György Mátyástól); Pester Lloyd: 100. sz. (B. A.-tól). — *Punin: A vajda.* Emlékezés Eötvös Károlyra. [Hasonló alkalmi cikkek: Budapesti Hirlap: 105. és 107. sz.,

Magyarország: 85. sz. (Szatmári Mórtól) és 108. sz.; Népszava: 105. sz. (Pogány Józseftől); Ország-Világ: 17. sz. (arcképpel); Pesti Hirlap: 105. sz.; Pesti Napló: 105. sz.; Vasárnapi Ujság: 17. sz.; Világ: 104. sz. (Viharostól), 107., 108. (Haypál Benő gyászbeszéde E. K. temetésén), 110. sz. — E. K. arcképét közli: Képes Ujság: 17. sz.; Tolnai Világlapja: 16. sz.]

U. i. 18. sz. — R. M.: *Malonyay Dezső*. Méltatás (arcképpel). M. D. arcképét l. még: Az Érdekes Ujság: 19. sz.; Vasárnapi Ujság: 18. sz.; Tolnai Világlapja: 19. sz. — H. A.: *Szunyoghy Miatyánkja*. Gárdonyi Géza új regényének ismertetése. (L. még: Uj Idők: 20. sz. Balla Ignácótól.)

U. i. 19. sz. — N. n.: Szini Gyula Pára és egyéb elbeszélések c. kötetét ismerteti.

A Nap. 1916. évf. 105. sz. — Balla Ernő: *Magyarok dalolnak*. Lázár Miklós ily című háborús könyvének ismertetése. (L. még: Magyarország: 108. sz.; Népszava: 121. sz.)

U. i. 115. sz. — L. Gy.: *A fekete hegyeken*. Lévai Mihály háborús könyvének ismertetése. (L. még: Pesti Hirlap: 134. sz.)

U. i. 132. sz. — *Édes hazánkért és királyunkért*. Máthé Miklós verseinek ismertetése.

A Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egyesület Értesítője. 1916. évf. 1—2. sz. — Várady Ferenc: *Baranya az utolsó nemesi fölkelésben*. A cikk egyebeken kívül egy 1809-ből való ötven soros lelkesítő verset is közöl; címe: «Induló Mars mely A Tekintetes Nemes Baranya Vármegyei Felkelő Ns Seregnek készítettett Győri Mihály Büdösfai Prédikátor által 1809-ik esztendőben Martius 27-ik napján... Nótája ezen Marsnak az, mely a Francia Király megölettetésére készítettett.»

A Társaság. 1916. évf. 10. sz. — *Író a művéről*: Lőrinczy Györgynek *Az özvegy falu* címen megjelent könyvére vonatkozó közlése. «Leolvastam az árvák és elhagyottak tétova arcáról a bámész töprengés kérdését: miért? ... Ezekből a bús vívódásokból termett a könyvem. Írnak majd divatos ... írók szenzációs ... könyveket is a világháború roppant tragikumáról. De ennél az én kis könyvemnél magyarabbat írni senkise fog, abban bizonyos vagyok.» (E mű ismertetését l. még: A Hét: 9. sz.)

U. i. 17. sz. — *Nádasdi Baán Achilles: Malonyay Dezső*. Az elhunyt tanár, író és esztétikus működésének méltatása. (Arcképe huszárhadnagyi egyenruhában.) — *Móra Ferenc: Költő a verseiről*. Szubjektív gondolatok verseiről s törekvéseiről néhány önéletrajzi aprósággal. (A szerző arcképével.)

U. i. 18. sz. — *Szabó István: Író a művéről*. A «Kárpáti hó» c. kötet megjelenése alkalmából könyve keletkezéséről és céljáról szól. «Az én könyvem katonának könyve, magyar könyv és ez akart csak lenni. A Kárpátokra és a honvédekre való emlékeztetés.» (A szerző arcképével, hadnagyi egyenruhában.) E könyv ismertetését l. még: Világ: 65. sz.

U. i. 19. sz. — *Tömörkény István: Magamról (Szegedi level).* Önélet-rajzi apróságok és önkritikai gondolatok. — *Könyvszemle.* Gárdonyi Géza, Szabolcska Mihály és Peterdi Andor új könyveinek rövid bírálata.

A Tett. 1916. évf. 13. sz. — *Koszorú Ferenc: Kosztolányi Dezső «Bübjások» c. könyvéről,* — *Komját Aladár: Hungaricusnak «A szenvedő ember» c. «futurista-izű» magyar regényéről,* — *Wirkmann Imre: Szép Ernőnek «Élet-halál» c. művéről* ír bírálatot.

Az Est. 1916. évf. 80. sz. — *A «Liliom» bécsi reprize.* Hír arról, hogy a Neues Wiener Stadttheaterben három évi szünet után 1916 márc. 28-án felújították Molnár Ferenc «Liliom»-ját.

U. i. 83. sz. — *Barabás Albert: Magyar tudományos intézet Konstantinápolyban.* Hír arról, hogy Bánffy Miklós gróf Sztambulban egy nagy házat bérelt ki, amely «Magyar Tudományos Intézet» elnevezéssel lakóhelye lesz a Konstantinápolyban tudományos kutatás céljából megforduló magyar tudósoknak. A török kormány elhatározta, hogy a konstantinápolyi török egyetemen két tanszékre magyar tudóst fog kinevezni.

U. i. 93. sz. — *B. S.: «Egy magyar nábob.»* Rövid színi kritika a Jókai Mór regényéből Hevesi Sándortól dramatizált s a Magyar Színházban 1916 ápr. 1-én előadott darabról. «Beesületes munka, nem korrigálja Jókait, csaknem szóról-szóra a geniet beszélteti... Ilyen módon a valószínűség dolgában egy kis baj van, különösen a második felvonásban.» [E mű ismertetését l. még: A Hét: 15. sz.; Pesti Hirlap: 93. sz. (Szász Zoltántól.)]

U. i. 100. sz. — *Bródy Sándor: Színjáték kis emberekről.* Barta Lajos Szerelem című, a Vigszínházban 1916 ápr. 8-án először adott darabjának bírálata. «Az új drámaíró modora, helyesebben iskolája: a jó oroszoké, a becsületes Csehové és a zseniális Gogolé. De tanult ama robusztus és kiméletlen Strindbergtől is. Legtöbbet köszönhet azonban a maga becsületes szemének, amely jó is, éles is, a dolgok mélyére lát, de messzire néz. A közönséges élet szomorú, de nagy szerelme van ez új munkában, amelynek tulajdonképeni tárgya: három leánytestvérnek rendes szerelme, civil szomorúsága és köznapi boldogsága három szintén nem kivételes férfiú iránt.»

U. i. 134. sz. — *Találkozásom Poe Edgárral.* Pásztor Árpád ilycímű könyvének ismertetése. (L. még: Új idők 26. sz.)

U. i. 144. sz. — Hír arról, hogy a székesfővárosi Ferenoz-József irodalmi díjat Krudy Gyulának ítelték oda.

U. i. 148. sz. — *Görgei találkozósa Petőfivel.* A Bajza-utcai Petőfi-ház Görgei Arturnak egy 1908 szept. 6-án kelt érdekes kéziratát őrzi, amelyben a hadvezér leírja, hogyan találkozott életében először és utoljára Petőfivel. A cikk közli a kézirat szövegét.

U. i. 169. sz. — Napihír arról, hogy dr. Vértessy Jenő, Társaságunk választmányi tagja 1916 jún. 16-án Újtátrafüreden elhunyt. (L. még: Figyelő rovatunkat.)

Az Ujság. 1916. évf. 77. sz. — *Váradi Antal*: *A másik*. Tárca Fáy Andrásról.

U. i. 80. sz. — *A Liliom Bécsben*. (V. ö. Az Est 1916. évf. 80. sz.)

U. i. 84. sz. — *A Szent István-Társulat és a Szent István-Akadémia közgyűlése*. Csernooh János hercegrímás megnyitója. Giesswein János fejtegetése a tudomány egységéről. Apponyi Albert gróf előadása a keresztény világnézetéről és tudományosságról. (L. még: Világ: 84. sz.) — *Eredeti bemutató Kassán*. Hír arról, hogy 1916 márc. 20-án mutatta be a Kassai Nemzeti Színház Köves Illés dr. kassai újságírónak Tűzimádók c. színjátékát.

U. i. 85. sz. — *N. n.*: *Hulló rózsák*. N. Doleschall Ervinné, G. Vitályos Emma (Pensée) ily című — Marosvásárhelyen megjelent — verskötetének ismertetése. — *K. J.*: *A Színház-rovatban Nadas Sándornak Kávéház c. vigjátékáról* (előadták a Vigszínházban 1916 márc. 24-én) ir kritikát. «Ez a darab abból a tételből indul ki, hogy a művészi pályára hivatott, tehetséges fiatal emberek elzülленnek, ha sokat járnak kávéházba.» [E darab ismertetését l. még: Budapesti Hirlap: 85. sz. (Sn.-tól).] — *A fehér felhő és a hadi árvák*. A fehér felhőnek, Molnár Ferenc háborús darabjának az összes magyar színpadokról járó szerzői tantiémjei — az író intézkedésére — a háború tartama alatt a maguk teljes egészében a magyar katonák árváit illetik meg.

U. i. 89. sz. — *p-r.*: *A mi szívünk asszonya*. Csergő Hugó ily című regényének rövid ismertetése. [L. még: A Hét: 10. sz.; Magyar Hirlap: 65. sz. (b. l.-tól); Magyarország: 114. sz.; Világ: 65. sz.]

U. i. 90. sz. — *h. r.*: *Pakots Józsefnek Éjszaka c. regényét és Kiss Menyhértnek Tábortűz c. verskötetét* ismerteti.

U. i. 91. sz. — *Vulpes*: *Ágai Adolf*. (Nyolcvanadik születésnapjára.) Hasonló tárgyú alkalmi cikk Lakatos Lászlóé: Pesti Napló: 99. sz.

U. i. 92. sz. — *A nyolcvanéves Ágai Adolf ünneplése*. Napihír. (L. a többi lapokban is. Á. A. arcképét közölte: Az Érdekes Ujság: 16. sz.; Vasárnapi Ujság: 15. sz.)

U. i. 93. sz. — *-án.*: *Egy magyar nábob*. (Jókai regényéből színpadra formálta Hevesi Sándor. Bemutatta a Magyar Színház 1916 ápr. 1-én.) «Hevesi darabjának talán legfőbb érdeme, hogy hangos bizonyosságot ad Jókai legnagyobb erényéről, a magyar lélek plasztikus, örök időkre érvényes megrögzítéséről.» [L. a többi lapban is. Pl. Pester Lloyd: 93. sz. (B. A.-tól.) Alkotmány: 93. sz. (Anka Jánostól).]

U. i. 100. sz. — *Keszler József*: *Szerellem*. Színmű négy felvonásban; írta: Barta Lajos; előadták a Vigszínházban 1916 ápr. 8-án. «Az ifjú szerző ugyan még sokat fog tanulni a tapasztalat terén, míg a drámaszerkesztés tekintetében eléri a kellő biztosságot... De hogy eme tökéletességeket elhódítja, arra biztató kilátást nyújt a nagyértékű megfigyelő tehetség, melynek meggyőző tanujelét adta ez első darabjában.» — *Szederkényi Anna*: *Egy tizkoronás arany*. Önéletrajzi vonatkozású tárca.

U. i. 104. sz. — *p. g.*: *A «Sárga csikó» a Nemzeti Színházban*. Rövid

cikk Csepreghy Ferenc népszínművének felújításáról 1916 ápr. 12-én. (L. a többi lapban is. Pl. Neues Pester Journal: 1916. évf. 104. sz.)

U. i. 105. sz. — Hosszabb napihír *Eötvös Károly* (1842—1916) haláláról. (L. a többi napilapban is. Pl. Neues Pester Journal: 1916. évf. 105. sz.; Az Est: 106. sz.)

U. i. 106. sz. — A Tudomány-, Irodalom-rovatban a Magyar Zsidó Archivum és az OM. IKE. nagy *Háborús Almanachjának* rövid ismertetése. (L. még: Világ: 107. sz.)

U. i. 107. sz. — *Eötvös Károly búcsúztatása*. A nemrég elhunyt író temetésének leírása. (L. a többi lapban is. Pl. Neues Pester Journal: 1916. évf. 107. sz.; Budapesti Hirlap: 111. sz.) — *Eötvös Károly és a védőtársa*. Adoma. — *A képviselőház alelnökének kitüntetése*. Hír arról, hogy a király ő felsége a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül Szász Károlynak, az országgyűlés képviselőháza (és Társaságunk) alelnökének a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta. (L. a többi napilapban is. Sz. K. arcképét közölte: az Ország-Világ: 17. sz.; Vasárnapi Ujság: 17. sz.; Tolnai Világlapja: 18. sz.)

U. i. 109. sz. — *Sigma: A kripta küszöbén*. Emlékezés Eötvös Károlyra.

U. i. 110. sz. — *Eötvös Károly és a zene*. Adoma.

U. i. 112. sz. — *A nagyidai cigányok német köntösben*. Hír arról, hogy Schiller Zsigmond dr., a Pester Lloyd szerkesztője lefordította Arany víg eposzát. A Neues Wiener Tagblatt 1916 ápr. 10-diki száma mutatványt is közölt a fordításból. (L. még: Budapesti Hirlap: 111. sz.)

U. i. 113. sz. — *Dráma Tisza-Eszlárról*. Egy fiatal költő: Zweig Arnold, akinek egyik novellás könyve nemrég megkapta a Kleist-díjat, drámát írt a tiszaezslári hirhedt vérvádpürről. Az ötfelvonásos dráma címe: «Ritualmord in Ungarn.» A cikk ismerteti a darabot és mutatványt is közöl belőle. (L. még: Berliner Tageblatt: 210. sz.)

U. i. 114. sz. — *Malonyay Dezső meghalt*. (1866—1916 ápr. 22.) Hosszabb napihír. (L. a többi napilapban is. Pl. Neues Pester Journal: 1916. évf. 114. sz.; Budapesti Hirlap: 116. sz.; Az Est: 115. sz.) A gyászjelentést l. Az Ujság: 115. sz.

U. i. 123. sz. — *Meghalt Petőfi egyik barátjánja*. Hír arról, hogy Gyöngkőn 1916 ápr. 26-án meghalt Halassy Károlyné, szül. Sass Zsófia. — *Az Akadémia nagyhete*. Választások. A pályázatok eldöntése.

U. i. 124. sz. — *A lipcei egyetem magyar kollegiuma*. Hír arról, hogy a lipcei egyetem magyar kollegiuma Hans Stumme megnyitó előadásával 1916 május 3-án kezdődött. Az első előadáson számos magyar jelent meg. — (p—r.): *Naiu emlékiratok*. Kenedi Géza ilycímű könyvének (gyerekkorbeli emlékek) ismertetése. — *Szóval s tollal a hazáért*. A Borsod-Miskolci Közművelődési Egyesület ilycímű kiadványáról szóló tájékoztatás. (L. még: Világ: 107. sz.)

U. i. 129. sz. — *Shakespeare-kultusz Óbudán*. Tréfás megemlékezés az egykori óbudai Kisfaludy-színházról. — *Magyarok a Strypa partján*. Adatok a háborús költészethez. — *A modern újságírás*. Szabó László ily

oímű könyvének rövid ismertetése. (L. még: A Hét: 21. sz.; Magyarország: 100. sz.) — *The Hungarian Review*. Tájékoztató az ilycímű magyarországi angol havi folyóiratról.

U. i. 132. sz. — *Shakespeare-ciklus Óbudán*. Rakódczay Pál megjegyzései Az Ujság 1916. évf. 129. számában megjelent Shakespeare-kultusz Óbudán c. cikke.

U. i. 134. sz. — (—mond.) : Szép Ernő Élet, halál c. könyvét ismerteti. (L. még: Világ: 127. sz.)

U. i. 136. sz. — *Kupa Árpád tragédiája*. Napihír arról, hogy Kupa Árpád regényíró (1859 jan. 11. — 1916 máj. 15.) Túrkevéen 1916 máj. 15-én gyilkosságnak esett áldozatul. (L. a többi napilapban is.) «Utolsó regényét tizenöt évvel ezelőtt írta. Címe «Kenyérmező» volt, de nem jelent meg sehol. Azóta nem hallatott magáról.»

U. i. 141. sz. — *Görgei Artur*. (1818—1916.) Hosszabb napihírszerű tudósítás arról, hogy az 1848—49-diki szabadságharc egykori fővezére 1916 máj. 21-én Budapesten meghalt. (L. a többi napilapban is.)

U. i. 143. sz. — *Kozma Andor: A kormányzó és a tábornok*. (L. Tárcza Kossuth Lajosról és Görgei Arturról. (Folytatása a 144. sz.-ban.) — *Görgei Artur a ravatalon*. Napihír. (L. a többi napilapban is.)

U. i. 145. sz. — *Görgei Artur temetése*. Hosszabb napihír. Az egyház búcsúja után Kozma Andor mondott beszédet a ravatalnál, a sírnál pedig Beöthy Zsolt parentálta el a halott tábornokot. (A cikk a két beszéd szövegét is közli.)

U. i. 149. sz. — -si.: *Magyarok dalolnak*. Lázár Miklós ilycímű háborús vonatkozású könyvének ismertetése. «Témái szerint a könyv — az író három fronton szedte az impresszióit — nagyon változatos; de belső egységet ad neki a lelki belekapcsolódás, az átérzés állandósága...» — *A hetvenéves Apponyi*. Pest vármegye székházában 1916 máj. 28-án ünnepelték a magyar parlament ellenzéki pártjai Apponyi Albert gróf születésének hetvenedik évfordulóját. (L. a többi napilapban is.) A. A. gróf arcképét közölte Az Érdekes Ujság: 18. sz.

U. i. 154. sz. — -án.: *Két új könyv*. Kosztolányi Dezső: Bűbájosok c. novellás könyvének és Szederkényi Anna: A míg egy asszony eljut odáig c. regényének ismertetése és bírálata. «Kosztolányi Dezső a novelláiban is lírikus marad. A testes kötet sok novellájában mindenütt ugyanarra az alapszínre bukkanunk: a neuraszteniára.» (L. még: Pesti Hírlap: 113. sz.) Szederkényi Anna regénye a költőről szól és az asszonyáról, aki megszökött érette a szülői háztól, megy vele tüskön-bokron át, de később rájön, hogy a költő nem ama légies finomságú meselény, akinek képzelte... mire azután következik a kiábrándulás, a szökés — vissza a szülői házba. — (—mond.) : *A Kárpátokból*. Nagy Samu ilycímű háborús vonatkozású könyvének ismertetése. — -án.: Brázay Emilnek: Ezt láttam c. háborús könyvét bírálja.

U. i. 155. sz. — *Görgei Artur 1848—49 szereplése*. Napihír arról, hogy Görgey István budapesti közjegyző 1906 júl. 28-án kelt végrendelete értelmében nemsokára egy oly emlékiratszerű mű jelenik meg a M. T.

Akadémia kiadásában, melynek célja Görgei Arturnak 1848—49-diki szereplését igazolni. A cikk közli a mű szerzőjének a munka kiadására vonatkozó rendelkezését s a mű megbírálására felkért akadémikusnak, Concha Győzőnek az emlékirat jelentőségét mérlegelő nyilatkozatát. — A Tudomány-Irodalom-rovatban rövid megemlékezés Krudy Gyulának: Aranykéz-utcai szép napok című könyvéről s a «44-esek frontján» (Somogy-Tolnai Hadi Almanach) c. műről.

U. i. 156. sz. — *Sebők Zsigmond* (1861—1916). Hosszabb napihír az 1916 jún. 4-én elhunyt szépprózaíró haláláról. (L. a többi napilapban is.)

U. i. 157. sz. — *Sebők Zsigmond temetése szerdán lesz*. Napihír. A cikk közli Beöthy Zsoltnak, Berzeviczy Albertnek és Vargha Gyulának a gyászbeszéd alkalmából az özvegyhez intézett táviratát.

U. i. 159. sz. — *Plósz Sándor 70 éves*. Tudósítás arról, hogyan ünnepelték az ismert jogtudóst hetvenedik születésnapja alkalmából 1916 jún. 7-én. — *Sebők Zsigmond temetése*. Az elhunyt író végtisztességének leírása. (Mindkét hírt l. a többi napilapban is.)

U. i. 168. sz. — *Görgei Artur ifjúsága*. Id. Görgey István ilycímű, nemrég megjelent munkájának s a kiadás történetének ismertetése. (L. még: Az Est: 1916. évf. 68. sz. Ambrus Zoltán: Görgei Artur leveleiből.) — (-si.): *Írók és színdarabok* címen Salgó Ernő színi kritikáit; — *h. r.* pedig *A polgór* címen Gábor Andor új szépirodalmi munkáját ismerteti.

Adalékok Zemplén vármegye Történetéhez. 1915. évf. 4. sz. — *Dongó Gy. Géza: Zempléni magyar nyelvemlékek*. Két töredék 1583—1587 tájáról. (Bűnügyi vizsgálati és hagyatékátadási jegyzőkönyvrészletek.) — *Nem jól áll Máty.* Ember András tizenhét négysoros versszakra terjedő verse a XVIII. század közepe tájáról. (Közli: Hegedüs Sándor.) — *Viczmándy Mátyás: A Viczmándy-család története*. Könyvismertetés. (III.)

Akadémiai Értesítő. 1916. évf. 3. sz. — *Beöthy Zsolt: Jelentés az 1913—4. évi Péczeley-regénypályázatról*. A jelentésből megtudjuk, hogy a bizottság (Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv, Voinovich Géza) a Péczeley-regényjutalmat Tormay Cecil: *A régi ház* c. magyar történeti háborús regényének ítélte oda; egyben indítványozta, hogy Ferenczi Magda *Fehér árnyékok* c. regényét is részesítse az Akadémia — valamely rendelkezésre álló alaphól — jutalomban. (Az indítvány kapcsán a jelentés behatóan elemzi a két kiemelt mű jelességét.) — *Szinnyei Ferenc: Jelentés az 1915-ik évi Vojnits-jutalomról*. Az illetékes bizottság (Császár Elemér, Ferenczi Zoltán, Szinnyei Ferenc) — két szavazattal egy ellenében — a Vojnits-díjra Drégely Gábornak *A kisasszony férje* c. bohózatát tartotta érdemesnek. A jelentés a jutalomra ajánlott darabon kívül még a következő színműveket ismerteti és bírálja: Ivánfi Jenő és Horváth Jenő: *Idegen földön*; Bródy Sándor: *Lyon Lea*; Hajó Sándor: *Déliabáb-utca 7.*; Hevesi Sándor: A madonna rózsája; Gábor Andor: *Ciklámen*; Lengyel Menyhért: *A táncosnő*; Gábor Andor: *Palika*. — *Szász Béla: Négy br. Jósika Miklós-levél*. Adatközlés. Négy Brüsszelben kelt — németből

fordított — levél az 1855 jún. 1. — 1862 máj. 5. közti időből. Az eredeti kéziratok a Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levéltárában vannak. — *Ferenzi Zoltán: Balassa Bálint és Ferenc haláláról Vizkeleti Tamás († 1611) egykorú naplójában.* Adatközlés a budapesti egyetemi könyvtár birtokában levő kézirat alapján. — *Lóczy Lajos beszéde Konkoly Thege Miklós ravatalánál.* (1916 febr. 29.)

U. i. 4. sz. — *Váczy János: Jelentés a gróf Teleki-pályázatról.* A jelentésből megtudjuk, hogy két pályázó — szomorú-játéka — tárgyául a Martinovics-tragédiát, egy pedig a Kemény Zsigmond regényéből is ismert Gyulai Pál történetét választotta. A bírálók többsége azt javasolta, hogy a díjat a Vértanúk o. pályaműnek adják ki. Ez a dráma «a magyar jakobinusok történetét szinte változtatás nélkül ábrázolja». (A felbontott jeligés levél szerint a darab szerzői: Szávay Gyula és Géczy István.) — *Négyesy László: Jelentés a Farkas-Raskó-pályázatról.* — *Ferenzi Zoltán: Jelentés a gróf Karátsonyi-pályázatról.* — *Császár Elemér: Jelentés a Buljovszky-jutalomról.* (Az utóbbi három pályázatra benyújtott művek között a bírálók nem találtak jutalomraméltót.)

U. i. 5. sz. — *Jelentés a M. T. Akadémia 1915. évi munkásságáról.* Az Irodalomtörténeti Bizottság működésének ismertetéséből egyebeken kívül megtudjuk, hogy sajtó alatt vannak, de a nehéz nyomdai viszonyok miatt eddig nem jelenhettek meg: 1. Régi Magyar Költők Tára. I. k. Újra kiadja: Horváth Cyrill. 2. Kazinczy F. levelezése. XXII. k. (Pótkötet.) Kiadja: Váczy János. 3. Gyöngyösy István Összes munkái. II. k. Kiadja: Badiés Ferenc. 4. Kazinczy F. Tübingai pályaműve a magyar nyelvről. (1808.) Kiadja: Heinrich Gusztáv. 5. Dávidné zsoltárai. Dalgyűjtemény a XVIII. századról. Kiadják: Gulyás József és Harsányi István. 6. Báró Palocsay György: Költeményes holmi. Kiadják ugyanazok. Előkészületben van s valószínűleg 1917-ben fog megjelenni Kazinczy F. élete és kora. II. kötet. Írta: Váczy János. — *Jelentés a pályázatok eldöntéséről.* — *A M. T. Akadémia jutalomtételei.* (L. a Figyelő-rovatban.)

Allgemeine Rundschau. 1916. évf. 20. sz. — *Paul Maria Baumgarten: Turan.* A magyarság a közelmúltig egyedül állott az európai népek között. A finn-ugor nyelvrokonság felfedezése kapcsolatot teremtett, a törökhöz való etnografiai közösség még növelte az összetartozás tudatát s ma már finn és török tudósok, írók a magyarokkal együtt hirdetik a Turánból származó népek szolidaritását. Ehhez járult legutóbb a bolgárokkal való rokonság megállapítása. Szerző idézi török és magyar (Andrássy Gyula, Csernooh János) tudósok és államférfiak nyilatkozatait. E rokon népek erősen közeledni fognak egymáshoz. Vajjon mely nyelv lesz köztük az érintkezés nyelve? Szerző egyelőre a németet tartja erre alkalmasnak addig, míg a bolgár szomszédok megtanulnak magyarul.

Arbeiter-Zeitung. 1916. évf. 81. sz. — *Josef Diner-Dénes: Deutsche Kultur — ungarische Kultur.* Ein Beitrag zum Problem «Mitteleuropa». Cikkíró ahhoz a problémához szól hozzá, hogy a világháború követ-

kezményeként miképen lenne lehetséges a magyarságot szorosan belevonni a németiség politikai és kulturális egységébe. Egy félszázad óta Ausztriához való viszonyunk miatt, a magyar sovinizmus rossz szemmel nézte és takargatta a német befolyás nyomait. Jókai és Petőfi Lamartine, Victor Hugo, Dumas és Béranger hívének vallották magukat. A nyolcvanas években a németiség hatása elől irodalmunk és művészetünk nyiltan a franciák felé fordult. Ibsen és Hauptmann meggyökereztetése nem sikerült, a modern magyar irodalom francia jellegű. Maga a nyelv és a stílus is átfranciásodott, könnyed és színes lett. Ma a magyar kultúra távol áll a némettől, mely századokon át táplálója volt.

Athenæum. 1916. évf. 3. sz. — *Sas Andor: Madách és Hegel.* A szerző Voinovich Géza Madách-monografiájának abból a megállapításából indul ki, hogy „Madách történeti eszméit egy korabeli népszerű filozófustól kölcsönözte s ez Hegel”; e hivatkozás alapján részint pontosabban óhajt utalni a szóba hozott egyezésekre, részint kiegészíti őket. Madách és Hegel egyaránt az emberlét, a világtörténeti fejlődés átfogására törekvő szellemek társaságába tartoznak. Madách koncepciója egyetemesebb, Hegelé tudományosabb. Hegel a keletet Madáchesal egyező módon a fizikai nap és a belső nap: az öntudat szülőhelyének mondja. A napkelet és az értelem felderengése jelképes kapcsolatban fordul elő a Vorlesungen világtörténeti áttekintésének bevezetésében. Ádám a kultúra bölcsőjét ugyanott keresi, ahol a német romantika útjain Hegel. Az Ember Tragédiájában az első három történeti jelenet dialektikájának egy eléggé jelentékeny motívuma a hegeli történetbölcselet vezéreszméjére emlékeztet. Kik képviselik az eszmét az új törekvések formájában? A történelmi személyiségek, — feleli Hegel. A történeti hősök hegeli vonásai illenek Ádámra. Az Ember Tragédiájának négy álmójelenete mutat tárgyi tekintetben összefüggést a Vorlesungen speciális történeti fejtegetéseivel. (A görög, a római, a Tankred- és a Keppler-jelenet.) Madách nem Hegelt dramatizálta. Az Ember Tragédiájában sok minden van, ami Hegelben hiányzik és viszont. De mindkettő a történet átfogására, céljainak, rendjének és tisztulásainak megérzékítésére törekszik. — *Sas Andor: Váczy Jánosnak Kazinczy Ferenc és kora,* — *F. b.: Koszó Jánosnak Fessler Ignác Aurél élete és szépirodalmi működése* c. munkáját ismerteti és bírálja.

Alkotmány. 1916. évf. 76. sz. — -s -ó.: *Szabad gondolat.* Tárca, mely a Szent István Akadémia megalakulásának jogosultságát védi.

U. i. 79. sz. — *tb.: Kossuth Lajos és a világháború.* Vezércikk, amely K. beszédeiből vett idézetekkel bizonyítja, hogy K. szeme örökké rajta függött a keleti kérdésen és senki nála többször nem emlegette, hogy ebből Európa legsúlyosabb háborús válsága fog támadni, amelyben a magyar nemzet hivatva van a szabad német nemzettel szoros baráti viszonyban élni. — *Anka János: A jövő irodalma.* Bolza Gyulának *Az eljövendő magyar irodalomról* szóló dolgozata nyomán kifejti, hogy a külső technika kultusza kiélte önmagát. A kétely és csüggedés mostani

passzív irodalmát a hit és remény aktív költészete fogja felváltani. Az eljövendő írók meg fogják találni az utat a magyar nép lelkéhez és diadalmas kifejezést fognak adni az emberiség örök és most újult erővel jelentkező Isten- és vallásvágyának.

U. i. 100. sz. — *Anka János: A tüzes hajnal.* Tárca Törökné Kovács Hermin ilycimű regényéről.

U. i. 105. sz. — *Eötvös Károly.* Nekrológ. «Irodalmi tevékenysége — úgy mond — kétségtelenül jelentősebb s hasznosabb volt politikai működésénél s érdemeit ezen a téren sok elismerés kísérte, de nevének nagyobb s mélyebb népszerűséget s jelentőséget még sem adhatott.»

U. i. 107. sz. — (tb.): *Magyar tudományos vita.* Tárca Szekfű Gyulának *Mit vetettem én? — Ki gyalázta Rákóczit?* c. könyvéről. Azt látja, hogy Szekfű a Száműzött Rákóczi c. könyvvel kiábrándítani akarta a nemzet egy részét a száműzött Rákóczi politikájából.

U. i. 111. sz. — *N.: Dudek János.* (1858—1916.) Terjedelmes nekrológ.

U. i. 112. sz. — *Vargha Damján: A szentsír temploma és a Kalvária.* A gyöngyösi franciskánusok könyvtárában őriznek egy magyar szerzetestől írt latin nyelvű munkát, amely a Szentföld legnevezetesebb helyeiről szól. A XVI. század első negyedéből való és van benne néhány magyar szó is.

U. i. 143. sz. — *Pethő Sándor: Sztrakomiczky Károly.* Meleghangú megemlékezés. (Tárca.)

U. i. 175. és 177. sz. — (tb.): *Görgei jellemének kifejlődése.* Görgey Istvánnak Görgei Artur ifjúsága és fejlődése a forradalomig c. műve nyomán írt jellemrajz.

Berliner Tageblatt. 1916. évf. 114. sz. — Molnár Ferenc «A fehér felhő» c. darabjának ismertetése.

U. i. 167. sz. — *Eugen Binder: Das ungarische Soldatentied.* Cikk a magyar katonadalokról.

U. i. 173. sz. — *Drei neue Opern.* A névtelen cikk dicsérettel szól Otto Neitzelnek «Der Richter von Kaschau» c. operájáról, melyet a darmstadti udvari Színházban adtak elő. Az «ügyesen fölépített» opera 1350 körül Kassán játszik; tárgya Jókai Mórnak egyik novellájából van véve.

U. i. 195. sz. — *Ernst Goth: Die weisse Wolke.* Meleghangú méltatás Molnár Ferenc darabjáról, a «Fehér felhő»-ről. A darab értékét a drámaiság hiánya nem csökkenti. Az egész egy ötleten épül föl, amelyet az író a magyar néplélek csodameséinek mélyéből merített, amelyben benne van a nép minden érzése, vágyakozása és álmái. Ezért mondható a kis darab a legértékesebb színpadi műnek, mely eddig a háború sugalmazására íródott.

U. i. 228. sz. — *O. My.: Vom Hoftheater in Braunschweig.* A braunschweigi udvari Színház 1915. évi műsorából többek között kiemeli Molnár Ferenc «Testőr»-jének színrehozatalát.

U. i. 231. sz. — *Ernst Goth: Der Mann von Tisza-Eszlar.* Tárca-cikk, meleghangú emlékezés Eötvös Károly politikai és közéleti pályájára.

Budapesti Hírlap. 1916. évf. 55. sz. — *Dunántúli: Levelek.* Újabb hozzászólás az ú. n. nyugatosok és a Dunántúli közti vitához.

U. i. 67. sz. — *Pekár Gyula: A halhatatlanság.* Elmélkedés a nagy magyar íróknak az utókor előtti értékeléséről.

U. i. 73. sz. — *Irodalmi est a ref. theológián.* Rákosi Jenőnek Gyóni Géza verseiről tartott előadása.

U. i. 74. sz. — *Lyon Lea Amerikában.* Közlemény arról, hogy Bródy Sándor drámáját a newyorki Irwing Place színházban előadták.

U. i. 75. sz. — *Az idegen helynevek.* Beöthy Zsoltnak e tárgyban az Akadémia elé terjesztett javaslata.

U. i. 81. sz. — *S. F.: Levelek.* Rövid cikk Szép Ernőnek «A tavaszi felhők» c. verséről.

U. i. 88. sz. — *N. n.: Hajnik Imre.* (1840—1902-ig.) Hajnik Imre jogi író életpályájának és munkásságának méltatása.

U. i. 110. sz. — *Egy erdélyi szász vallomása.* A Hadsegítő Hivatal által «Von der Donau und der Theiss» c. kiadványban megjelent magyar dalok német fordításának ismertetése. (L. ugyane tárgyról a Frankfurter Zeitung 1916. évf. jún. 16-diki esti számának «Ungarische Kriegsposie» főírási cikkét.)

U. i. 124. sz. — *Dunántúli: Levelek.* Ady Endre kálvinizmusáról.

U. i. 136. sz. — *-ö.: Zichy Géza gróf.* Tárcsa. (Z. G. írói és művészi munkássága ötvenedik évfordulója alkalmából.) — *Hetvenéves író.* Napihírszerű megemlékezés arról, hogy Hamvai Kovács Zsigmond, ki ötvenéves írói multra tekinthet vissza, most töltötte be életének hetvenedik évét. A cikk néhány jellemző sort is közöl H. K. Zs. egyik verséből.

U. i. 143. sz. — *Berzeviczy Albert: A Dunántúl kulturái hagyományai.* Tárcsa.

Budapesti Szemle. 1916. évf. 4. sz. — *Concha Győző: Montalembert és Eötvös a harmincas években.* Eötvös és Montalembert nem ismerték egymást személyesen, mikor levélbeli érintkezésük megkezdődött. A jeles francia író lelki egyénisége iránti érdeklődése sugallhatta Eötvösnek 1853 január 15-iki levelét, mellyel fölkeresi s neki «A XIX. század uralkodó eszméi»-t megküldi. Ugyanazzal a hévvel, mely vallása iránt el-töltötte, lelkesedett a fiatal Montalembert az alkotmányos politikai és egyéni szabadságért. Lelkiismereti küzdelmeinek 1834 dec. 8-án véghez ment lezáródásával minden erejét «Magyarországi Szent Erzsébet élete» megírásának szenteli s csalódásaiért e nagy lélek felemelő jellemének bámulatában keres vigasztalást. A Karthauzi gondolata ott, akkor kél Eötvös lelkében, ahol s amikor Montalembert «Magyarországi Szent Erzsébet» világot lát. Eötvös bizonyára nem kevésbé volt romantikus, ha nem is oly kifejezetten katolikus, mint az említett életrajz szerzője. Romanticizmusa a magyar érzés- és gondolatvilág körében, főleg a Karthauzinak vallásos megoldásában rejlik, mely által a meghasonlott léleknek megnyugvást ígér s a Karthauzinak ez a vallásos alapja köti egybe Montalemberttel. Eötvösben nem nehéz Kant szubjektív idealizmusát

katolikus hittel párosulva összes munkáiban követni. A francia íróéhoz hasonló lelkesedéssel beszél Montalembertnek is ifjúsága óta szeretete tárgyáról, az irlandiról, aki inkább martírrá lett, de szent hitét el nem hagyta. A kapocs, melyet a Karthauzi és Magyarországi Szent Erzsébet által fűzöttnek látunk, már kezdetben nem egyedül a vallási eszmék találkozásából alakul. A Karthauzi nemcsak az egyéni élet belső mikrokozmoszának lélektana és etikája. E mű «a XIX. század uralkodó eszméi»-nek is csiréje, amelyek meg Montalembertnek első ifjúsága óta ápolat szabadság-eszméivel rokonok. A Karthauzi az egyes emberben ható egyéni belső tényezőnek, az állami erő fölött adott elsőbbség apologiája. «A XIX. század uralkodó eszméi»-nek keresztény alapja, mely meg a Karthauzin nyugodott, köti egybe már pályájuk kezdetén, talán anélkül is, hogy egyikük a másiktól tudott volna: Eötvöst és Montalembertet. — *Báró Forster Gyula: Hunyady János származása és családja.* (II.) Történelmi értekezés. — *Sebestyén Károly: A háborús irodalom lélektanához.* Ezt a háborút a cselekvő gondolat teremtette. A gondolat, amely félt, reszketett, rémeket látott és láttatott, terjesztette a mételyt, az ismétlés erejével nyomóssá tette jelszavait, előkészítette a lelkeket. Egészen természetes volt az a reménységünk, hogy a nagy kavardásban az emberiség nagy szellemei rendületlenül fogják megállani helyüket, rajtuk nem lesz hatalma a szenvedélynek, a gyűlölködésnek, a rágalomnak. Nagyon bizakodtunk, nagyon megcsalatoztunk. A szerző ezután a mai gondolkodás nagy mestereinek a háborúval kapcsolatos nyilatkozatait ismertette és vizsgálva arra az eredményre jut, hogy a háborús irodalom lélektanának főjellemezője, hogy benne elhomályosul a tudományos lelkiismeret, a tiszta tárgyilagosság, a látás élessége, az ítélet nyugodtsága, a logikai gondolkodás szoros és szerves kapcsolatosága. — *Kardos Lajos: A «Falu bolondja» Aranynál.* A «Falu bolondja» hatvannégysoros töredéke Aranynak. Alapgondolata az, hogy sok költői tehetség semmisül meg a falusi életben, csak azért, mert azt, akit ezzel megáldott a szerencse szeszélye, másrészt oly mostoha viszonyok közé juttatja, amelyek teljesen elnyomják tehetsége lángját. E tárgy a Bolond Istóknak csak tervezett harmadik énekével is érintkezik, de foglalkoztatja Aranyt prózai dolgozataiban is. (L. Irányok: Az észszerű utánzásról a költészetben.) — *Kozma Andor: Mephistopheles megjelenése.* Jelenet Goethe Faustjának első részéből. (Műfordítás.) — *Heinrich Gusztáv: A Don Juan-monda* címen Hans Heckelnek, Das Don Juan-Problem in der neueren Dichtung (Stuttgart, 1915. 172. l.) c. könyvét ismerteti.

U. i. 5. sz. — *Huszár Vilmos: A magyar irodalom helye az európai irodalomban.* I. (Az európai irodalom kialakulása és a magyar irodalom.) A legtöbb nemzeti irodalmat a kölcsönös hatások láncolata fűzi egymáshoz és épp ezért bizonyos szolidaritás áll fenn közöttük. A magyar irodalom története is összefonódik az «európai literatura» kialakulásával és történetét csak úgy ismerhetjük meg helyesen és teljesen, ha a többi irodalom evolúciójához mérjük. Általánosan elfogadott vélemény, hogy a magyar irodalom uralkodó jellemvonása a hazafiság. Hogy irodalmunk lassabban

és a többi európai literatúrával szemben elkésve fejlődött, annak oka, a politikai viszonyokon kívül, kétségkívül abban is keresendő, hogy minket semmiféle rokonsági kapocs nem fűz a román nyelvcsaláddhoz és a román kultúrához. Bármiként legyen is, a magyar irodalom izoláltságának főoka bizonyára túlon túl kifejezett hazafias jellegében rejlett. Amidőn — úgymond a szerző — európai távlatból vázolja irodalmunk képét, nem célja új tényeket felfedezni, csupán új szempontból óhajtja a magyar irodalom ismert jelenségeit megvizsgálni, illetőleg ezeket az európai irodalom keretébe beilleszteni. E vázlatban a magyar irodalom fejlődési mozzanatai közül főképp azokat óhajtja érinteni, amelyek a nagy európai eszme- és érzésáramlatokkal kapcsolatosak. II. (Hogyan kapcsolódik a magyar irodalom fejlődése az európai irodaloméhoz?) A magyar irodalom evolúciója az európai irodalom fejlődésének nagy vonalaival kapcsolódván össze, főbb fázisai legvilágosabban úgy jelölhetők meg, ha az egyetemes irodalomtörténet tagozódását vesszük figyelembe. III. (A középkori európai irodalom és a magyar irodalom.) A középkori ember előtt két ideal lebegett: a hit és a lovagság. Magyar lovagi költészet nem volt; vagy ha volt, nyoma veszett. A középkori európai irodalom ihletének másik dús forrásából, a vallásból fakadt magyar alkotások esztétikai értéke meglehetősen csekély; noha stílus dolgában prózánk vallásos termékei nem maradnak mögötte az e fajtájú latin iratok nyelvének. Mindent összevéve, a magyar középkor irodalmi mérlege európai szempontból nem mutat fel számottevő eredményt. — *Kéky Lajos: Élmények és emlékek Baksay Sándor elbeszéléseiben.* Baksay elbeszélésein mély nyomokat hagytak élményei és emlékei. Legtöbb elbeszéléseinek tárgyát ifjúkori emlékei között kedves Ormánságból hozta magával. Gyermekezeit Oldon töltötte, hol atyja rektor volt. Oldról Monosokorra került atyja praeoransnak. Kedves baranyai ligetei és magyarjai közül ugyan elragadta sorsa, de az ihlet percében képzelete szárnyán vissza-visszajár közéjük. Talán egyetlen elbeszélése sincs, melynek tárgya tisztára költői lelemény. Már Dömötör János beelát alkotása módjába s észreveszi, hogy nem szeret sokat bízni képzeletére; ezért mikor írásra ösztönzi, közöl vele egypár novella-tárgyat is. Nagyobb elbeszélései közül a «Nagymama karácsonya» s «A csudálatos történet» a legteljesebb mértékben személyi élményekből: a maga életének gyermekkori élményeiből sarjadt. Dömötör Jánosnak meg is írta Baksay, hogy nagyanyjáról szól az elbeszélés. Igen érdekes, hogy Akhábné történetéből trilógiát tervezett Baksay. «Patak banya» szomorú történetét is ifjúkori emlékei között az Ormánságból hozta magával. A hagyomány szerint Patak Istvánné a bogdásai harangozónak volt a felesége, csábítója pedig a pécsi káptalan Körcsönye-pusztájának ispánja. Csász Péter alakja már Baksaynak csanádi lelkészsége emlékeiből szövődik bele a történetbe. Bárdos Benedeknek hívták modelljét. «Tifágómen, Tipiómen» kedves története is, ormánsági emlékeiből való. Tipiómen igazi neve Pápai Textorius (Takács) János volt s külföldi iskolázása után 1746-tól 1772-ig lelkészkedett Vajszlón. Testvére József, ki a novellában Tifágómen nevet nyert, utrechtai tanulása után somogyzerdahelyi pap lett. Nem költői lelemény

«Jáhel» tárgya sem; ez is megtörtént a Drávaszéken, Drávaszabolcs és Dázsönypuszta környékén. A «Pusztai találkozás» hőségben Dombay Mátéban, legkedvesebb barátját, Dömötör Jánost rajzolja. A nemes-kondori atyafiság templomépítésének módjában a luzsoki templom építésének emlékei csillannak föl. Dombay Máté viselkedésében a tarhalmi küldöttséggel szemben Baksay egy öreg barátjának, Szőke Gábornak hasonló esete van beszöve. «A hajmagágó» paplakának rajzához a vonásokat, úgy látszik, a kisharsányi paplak élete adta. Több elbeszélésének egészen személyes természetű élmény szolgáltatata alapját. Példa reá «A daru és a fecske». Egyik-másikhoz maga is odajegyezte, hogy való történet az alapja. (A kukorica-csösz; Csuba Ferke redivivus.) Egy kedves baranyai monda szálaiból szötte «Szentkirályi Kata» c. hosszabb elbeszélését, melyet később kibővítve «A király futása» címmel bocsátott közre. A «Dáma» magvát is egy egyszerű baranyai népdal szolgáltatata. — *Jakab Ödön: Shakespeare.* Költemény. — *vg.: Eötvös Károly.* (1842—1916.) Eötvös Károlyban egy magyar típus élt közöttünk. Sok volt benne Vas Gereben adomázó táblabíráinak nyakasságából. A józan ész volt szellemének magva; ez is magyar vonás. A magyar faj józan értelménél csak egyet tartott többre a világon: a saját magáét. Ez csillogott maró gúnyjában, szíporokázott anekdotáiban, ez sugallta hatásos ötleteit. Nemcsak becsülte a józan értelmet, hanem túl is becsülte; innen származnak fogyatkozásai. Eötvös régóta és sokat írt. Tárcái néha szépek, sokszor tanulságosak is voltak, mint a nazarénusokról írt időszerű fejtegetése, mely legtöbbet ér munkái közt. Egy pár év alatt huszonnégy kötetet adott ki. Mindebben alig van igazán szépirodalmi mű, ilyen részlet is alig. Csupa visszaemlékezés ez vármegyei élete, ügyvédi és politikai pályája körére. Jellemrajzainak csak egy-egy részlete sikerül szerencsésen; teljes jellemrajz csak egyszer, a Böthök uramé. S munkái még sem ok nélkül keltettek érdeklődést, habár csak rövid időre. Letűnt, kedves és érdekes világot rajzolnak azok: a magyar társadalmi és politikai élet Bidermayer-korát. De bár e munkák velejökben nem szépirodalmiak, elbeszélésük az. Szerzőjük előadó-tehetségének két szépírói eleme van: humora s nyelve. Híres beszélő volt s azon igyekezett, hogy egészen úgy írjon, amint beszél. Innen bőbeszédű pongyolasága. Jobban hatott tréfálkozására, az enyhén csipkedő, mosolygó magyar humor. Minden nemzetnek más a humora. (A szerző itt egy-két szóval rámutat az angol, amerikai, francia, német és magyar humor fősajátságaira s írónk közül Arany, Jókai, Mikszáth és Sipulusz humorát jellemzi röviden.) Eötvös Károly humora nem annyira a kedély virága; tekintetünket a tárgyról inkább az íróra vezeti, aki anekdotákban gondolkodik. Mi marad fenn műveiből? Kevés. Bőbeszédű visszaemlékezései, nem igen hű feljegyzései már is prédául estek a feledésnek. De vannak munkáiban részletek, melyeket érdemes volna megmenteni. — *-ys.: Háborús versgyűjtemények.* Szabolcska Mihály: Háborús versek könyve; — Radó Antal: Háborús strófák; — Wlassics Tibor: Világok tusáján c. köteteinek ismertetése. Szabolcska gyűjteménye háborús költészetünket nem valami kedvező színben, valódi értékén alul állónak mutatja. Ez a meg nem válogatottság

a főfogatkozása a másik két háborús verskötetnek is. — *Horváth János*: *Tormay Cecile* címen az ismert írónőnek «Emberek a kövek között» és «A régi ház» c. regényeit ismerteti és bírálja. Közhely, hogy megszámlálhatlan idegen élet olvadt bele a magyar fajiságba; de mindkét részről mennyi szenvedés és lemondás árán? Hányszor s miért nem sikerült az egybeolvadás? Ezekkel a kérdésekkel nem szoktunk vesződni; de ezek érdeklik Tormay Cecile-t. A fajkeveredés egyes végrehajtói, közvetítő egyénéi, a sorsukat kiszabó lelki erőknél csendes, de elkerülhetlenül áldozatot kívánó, öntudatlan vagy titkolt tusakodásával: ezek az ő választott regényhősei és lélektani problémái. Ami a kivitelt illeti, az első regény a maga egyszerűbb koncepciójával talán áttekinthetőbb és lendületesebb; a másik, mely három nemzedék sorsán vezet keresztül, zsúfoltnak s az anyag nagyságához képest kissé szaggatottnak látszik. De ezt figyelemre-méltó írói erények mérséklék: diszkrét tartózkodás a hatásos jelenetek olesó kihasználásától, szoros takarékoság a jellemző történetfordulatok megválogatásában. Kár, hogy nyelve, színösszeállításában, nem ment a keresettségtől.

Corvina. 1916. évf. 11. sz. — *Salamon Gyula*: *Az irodalom népszerűsítéséről*. A már meglevő gyűjteményes vállalatok teljesen elegendők arra, hogy az irodalmat «népszerűvé» tegyék. A kiadók a német kiadó-vállalatok mintájára az érdekkörükbe tartozó írók műveiből évente nagy tömegben nyomott és poton áron forgalomba bocsátott tartalmas Almanachok révén íróik regényeiből érdekesebb töredékeket, egyes elbeszéléseket és költeményeket vagy egyéb cikkeket bocsáthatnának a közönség széles rétegébe. Az ily évkönyvek a legjobb eszközei az irodalom népszerűsítésének.

U. i. 16. sz. — *Seitz Lipót*: *Néhány szó a magyar könyvről, a háborúval kapcsolatban*. Tanácsok a könyvkiadók számára a magyar könyveknek a haretéren tartózkodó katonák közt való terjesztése ügyében.

Das Interessante Blatt. 1916. évf. 23. sz. — *Kálmán Imre és Jenbach Béla* «Csárdásfürstin» c. operettjének 100-ik bécsi előadása alkalmából közli a szerzők és a főszereplők csoportképét. (L. a többi bécsi lapban is.)

Das Literarische Echo. 1916. évf. 18. sz. — *Alexander von Weilen* Földes Imre «Grün Lili» c. darabjáról írt elítélő kritikát, bécsi előadása alkalmából.

Debreceni Protestáns Lap. 1916. évf. 13. sz.). — *Baráth Imre*: *Hogyan neveljünk pennás embereket?* A szerző szerint a protestáns egyháznak gondoskodnia kellene, hogy érdekei védelmére minél több tollforgató papja legyen. — Hír arról, hogy a debreceni Csokonai-kör 1916 márc. 25-én ülést tartott, melyen Oláh Gábor felolvasta «A rokoko Csokonai» c. értekezését. — *Thaly Kálmán emléke a debreceni egyetemen*. Debrecen város törvényhatósága elhatározta, hogy Thaly Kálmán nevére

40,000 koronás ösztöndíj-alapítványt tesz a debreceni egyetem hallgatói részére.

U. i. 18. sz. — *Kardos Albert: Eötvös Károly és Csokonai.* (A «Vajda» halála alkalmából.) Eötvös Károly az «Utazás a Balaton körül» c. munkájában költőileg szebbnek tartotta, ha Csokonait akkor hordozza a Balaton körül, akkor viszi át a tihanyi réven, mikor Somogyból hazafelé készül. Pedig Csokonainak 1800 elején hazafelé tett útját jól ismerjük és ez messze eltért a Balaton vidékétől. Eötvös e tévedését hamar feledteti az a hódoló kegyelet, amellyel Csokonait körülveszi. Hálátlanoknak mondja a Dunántúl és főképp a Balaton vidékét, hogy még egy emléklap se mutatja Tihany béroén azt a helyet, ahol a költő még egyszer megsiratta Lilláját és ahol örök pihenő helyet jelölt ki a maga hamvainak.

Délmagyarországi Közlöny. 1916. évf. 70. sz. — A Színház rovatban: «A legszebb, legmeghatóbb magyar darab Mährisch-Ostraban született. A haditudósítók ott voltak februárban s Molnár Ferenc négy éjen át írta meg a Fehér felhőt.»

Der Panther. 1916. 5. sz. — *I. Stein: Zur Geschichte des deutschen Schrifttums im Banate.* Összefoglalja és méltatja a 19. század második felének a Bánságból származó német íróit: Martini, Gabriel József, Grün Károly, Delle Grazie Mária, Milow István, Schmidt Miklós, Müller-Guttenbrunn Ádám, Probst Jenő, Wettel Ferenc, Schmidt Lajos, Alscher Ottó, Krause Ottó, Triebnigg Ella és Hauser Ottó működését. Meg kell azonban jegyezni, hogy Stein összeállítása sem nem teljes, sem a lokális színre nincs tekintettel s csak külső kapcsolattal tartja együtt ezt az írói kört. — *Ella Triebnigg: Deutsches Schrifttum in der Zips* a szepességi újabb német irodalom áttekintése, Linder Ernő, Götz Rudolf, Kövi Imre és mások méltatásával, akik részben «in Ofen-Pest» működnek, részben másutt «in magyarischer Sprache» művelik az irodalmat.

Deutsche Kultur In Der Welt. 1915. évf. 3. sz. — *Engelbert Pernerstorfer: Die deutschen Kulturromane des Banater Schwaben Adam Müller-Guttenbrunn.* Részletes ismertetés Müller-Guttenbrunn bánáti író erősen magyarellenes tendenciájú regényeiről.

Deutsche Literaturzeitung. 1916. évf. 11. sz. — *Ludwig Rácz* ismerteti Erdélyi Lajosnak két értekezését (Melyik nyelvetterületen írhatták a gyulafehérvári glosszákat, 1914 és: A Halotti Beszéd mint nyelvjárási emlék, 1915). E műnek bírálatát l. folyóiratunk. 1915. évf. 220. l.

U. i. 12. sz. — *Wilhelm Bauer* ismerteti Thallóczy Lajosnak Joh. Christ. Engel magyar történetirőről szóló munkáját (Ungarische Rundschau 1915).

Deutsche Rundschau. 1916. évf. 9. sz. — *Gottfried Fittbogen: Die ungarländischen Deutschen während des Krieges.* Lelkes és beható ismertetése a magyarországi németek háborús irodalmának.

Die Deutsche Bühne. 1916. évf. 13. sz. — A német színpadok márc. 27-től ápr. 2-ig terjedő műsorában magyar szerzőtől való darab 11 estén szerepel.

Die Woche. 1916. évf. 15. sz. — Közli Tormay Cecil arcképét abból az alkalomból, hogy a M. Tud. Akadémia a Péczely-díjjal tüntette ki. V. ö. **Der Welt-Spiegel** (Berlin). 1916. évf. 17. sz.

Die Zeit. 1916. évf. 4844. sz. — A tárcarovatban a. beszámol Molnár Ferenc «Liliom»-ának bécsi reprizéről. Dicséri a nagyhatású előadást és az író művészetét, mellyel «züllött egzisztenciákat egy pár biztos jellemző vonásban, élethűen és népies erővel állít elénk», továbbá a dialogust, melyben «megható egyszerűséggel szólaltatja meg mindazt, ami a szerencse kitagadottjait a mindennapi élet küzdelmeiben belsőleg és külsőleg megmozgatja».

U. i. 4878. sz. — Kritika Gábor Andor «Ciklámen»-jéről. «Der neue Mann hat scharfe jungungarische Schulung: alles ist sketchartig, brutal auf den Effekt gearbeitet, durchtrieben, mit kalter Publikumsverachtung zusammengestellt». — *Biró és Lengyel* «Cárnó»-je, melyet a Stadttheater adott elő: «halb Sensationsstück, bis an den Rand gefüllt mit grossen Hof- und Staatsaktionen, die sich mit der Hast eines Filmdramas überstürzen, halb Ränkespiel im geistreichelnden Konversationsstil des seligen Scribe, steht und fällt sie mit der Darstellerin der Titelrolle».

Dunántúli Protestáns Lap. 1916. évf. 17. sz. — *Eötvös Károly.* Nekrológ.

U. i. 19. sz. — *Rezgő hullámokon.* Kádár Béla ilycímű — háborús és családi költeményeket tartalmazó — füzetének rövid ismertetése.

Egri Egyházmegyei Közlöny. 1916. évf. 8. és 9. sz. — *Kriston Endre:* *Bírálat az Egri Népkönyvtár pályázatáról.* Az Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyesületben 1916. IV. 10-én tartott felolvasás.

U. i. 11. sz. — *Pozsonyi Bernát:* *A jó sajtó terjesztése körüli feladataink.* A szerző a «katholikus szellemű» lapok, könyvek, folyóiratok, olvasmányok megkedveltetésének módjain elmélkedik. *Mahunka Imre:* *Egyházi népénekünk jövője.* Értekezés a címben írt tárgyról (a róm. katolikus egyház szempontjából).

Egyenlőség. 1916. évf. 14. sz. — Ágai Adolf ünneplése alkalmából közli Vadász Lipót, Stiller Mór és Székely Ferenc üdvözlő beszédét.

U. i. 15. sz. — *Vadász Lipót* államtitkárnak az Izr. Magyar Irod. Társulat közgyűlésén tartott elnöki megnyitó beszédét közli.

U. i. 16—17. sz. — *Eötvös Károlyról* nekrológót ír: Szabolesi Lajos, Friedmann Bernát és Székely Miksa. — Közli *Eötvös Károly* arcképét. — *Eötvös Károly és az Egyenlőség.* Alkalmi cik. — *Magyar zsidó irodalom a háború alatt.* Bánóczy Józsefnek a Izr. Magyar Irod. Társulat 1915. évi működéséről szóló titkári jelentése.

Egyetemes Philológiai Közlöny. 1916. évf. 4. sz. — *Ferenzi Zoltán*: *Baksay Sándor emlékezete*. Baksayt Homéros ihlette meg. Homéroson kívül nem is volt, még csak két könyv elhatározó rá nézve: a biblia és az élet könyve. A magyar írók közül csupán Arany hatott rá, főképen stílusával és magyarosságával s valamivel távolabb Jókai és egyben-másban Mikszáth. Baksay realista a szó teljes értelmében, de nem a szeméthyben turkál. Az ő világa elsősorban a református papoké és segédlelkészeké; azután jön az iskolai élet, kivált Sárospatakon és Debrecenben. Ezekhez járul az alföldi, de különösen szűkebb hazájának, a baranyamegyei népnek életéből vett néhány megragadó jelenet; mindezt összeköti, megnemesíti a keresztény református hitélet rajzával. A Dáma és A király futása c. történeti képeit kivéve Baksay minden elbeszélése az úgynevezett kis emberek életével foglalkozik. Az elbeszélés szűkebb keretéből a nagy regények területére nem lép át. Az ég őt adomáznak alkotta. Elbeszéléseit gyakran kibővített adomáknak mondhatjuk. Egészen természetes az a meleg szeretet, mely tárgyai és alakjai iránt minden elbeszélésben eltölti. Ez a magyar faj- és emberszeretet az ő sorsának sugalmazója, tollának vezetője. Jellemző munkáira az oktató célzat is. Azonban noha elsősorban nem a lélektani elemzésre törekszik, mégis a mese sem a fölényeg nála, hanem az előadás játékos szellemessége, kedves fesztelensége, részletrajzai, adomái. De bár alig van a magyar kalvinizmusnak hívebb tükre, mint az ő elbeszélései, mégsem bántó a más hitfelekezetűek iránt. Oktatni szerető tulajdonságával áll kapcsolatban, hogy elbeszélései nem folynak simán, egyenletes mederben, hanem nagy kerülőkkel. A költői igazságszolgáltatás tanát mindenütt alkalmazza. «Ő egy igazságos világot rajzol nekünk s azzal vigasztal, emel és mindenestre oktat is, hogy a világ dolga nem véletlen, hanem egy isteni bölcseséggel kormányozott rendszer.» Végül Baksay fordított műveit említi meg szerző. — *Trócsányi Zoltán*: Kiss—Erős Ferencnek A magyar nyelv, — *Kristóf György*: Richard Csakinak Anthologie siebenbürgisch-deutscher Dichtungen, — *Kerekes Emil*: Szinnyei Ferencnek Jósika Miklós, — *Gálos Rezső*: G. A. Gerhardnak Der Tod des grossen Pan c. munkáját ismerteti és bírálja. (Az első és harmadik helyen említett mű ismertetését l. folyóiratunk 1916. évf. 155. l. és 1915. évf. 185. l.) — ~~*Tolnai Vilmos*: *Bolyai Farkas és Shakspeare*.~~ A szerző Fóti József Lajos kétkedésével szemben határozott adatokkal bizonyítja, hogy Bolyai ismerte a nagy angol drámaírórt. — A szerkesztőkhöz beküldött könyvek közt zb.: Krudy Gyula Zenélő óra c. elbeszélésgyűjteménye utalásainak tőlünk is megrótt (l. folyóiratunk: 1912. évf. 424. l.) pontatlanságára mutat rá.

U. i. 5. sz. — *Bayer József*: *Magyar Színészeti kuriózum 1802-ből*. A magyar színészet multjának nem közönséges furcsaságai közé tartozik, hogy magyar és német színészek szerepet cserélnek egymással: magyarok németül s németek magyarul játszanak. (A tömeges szerepcserének első nyomára 1799-ből akadunk.) Ismeretes dolog, hogy az első magyar nyelvű színelőadást 1784. Szt. András hava 14-én német színészek rendezték Budán. Kuriózitás dolgaiban felülmúlja a többi eseteket az, mely 1802-ben Győrött, Komáromban s még négy más helyen, azután Pesten és Pozsonyban tör-

tént. Eszerint a bécsi Burgtheater egyik színésze — Nouseul János — magyarországi körútra vállalkozott olyan társasággal, melynek tagjait ő vezette be nemcsak a színművészet, hanem a magyar nyelv titkaiba is. Nouseul társasága négy tagból állott. Az előadott darabok: Medea. A tejáros leány és a vadász; Ariadne Naksuson. — *Berde Mária*: Hollaender Rózsának, Déry Julianna élete és költészete c. értekezését (v. ö. folyóiratunk 1916. évf. 268. l.), — *Zolnai Béla* pedig Paul Wieglernek, Geschichte der Weltliteratur (Berlin, 1914. 490. l.) c. munkáját ismerteti és bírálja. — *Vértessy Jenő*: A *«Tetemrehívás»* filmen. A vállalkozás örvendetes mint Arany népszerűsítésének egyik módja. — *Fest Sándor*: *Adalékok Mikes Törökországi Leveleéhez*. Szerző Zolnai Béla hasonló tárgyú dolgozata példáit kiegészítve még több tárgyi kapcsolatot derít ki Addison és Steele híres Spectatora és a Levelek között; egyben hangsúlyozza, hogy két példánál az eredet nyilvánvaló. (Mikes a 103. levélben egy jóakarója tudósítását közli egy állhatatos férfi házasságáról, aki 31 évig tartó udvarlás után vehette csak el kedvesét. Úgy ez, mint a négyszeri ivás regulája a 104. levélben szószerinti átvétel a Spectatorból.) — *Trostler József*: *Tréfás német receptumok és az «Igen hasznos és drága nemes receptom»*. A Toldy Ferentől felfedezett (Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez 22. l.) «szépirodalmi emlék» eredetijét — a szerző — Joh. Sommer tarka kompilációjában «Ethnographia Mundi 1609». Pars Secunda: Malus Mulier — találta meg. — *Kropf Lajos*: *A félkezü leány mondája és Salamon magyar király* címen egy magyar vonatkozású középkori széplustóriáról íz. Ugyanerről a tárgyról szól Körösi Albin is: Egy magyar királynő története (Bp. 1914) c. munkájában. — *Szenfrey Zsigmond Gyulai «Éji látogatás»*-ához. Szigetvári Iván hasonló című közleményének az a hozzávetése, hogy Gyulai költeményének eleményi háttere is van, fölvetődött már Horváth Ferenc Gyulai Pál lírájáról írt dolgozatában.

Egyházi Közlöny. 1916. évf. 12. sz. — *Zoltán Vilmos*: *A pálya végén*. Endrődi Sándor ilycímű verskötetének rövid ismertetése.

U. i. 13. sz. — Dr. K. R.: Márki Sándornak A magyar középkor c. munkáját ismerteti és bírálja.

U. i. 14. sz. — *Kiss Menyhért*: *Atyámfiái*. Domonkos István ilycímű elbeszéléskötetének ismertetése.

U. i. 16. sz. — *N. n.*: *Dudek János*. A nemrég elhunyt egyházi író nekrológja. (L. még: Budapesti Hírlap 111. sz.)

U. i. 17. sz. — Schütz Antal dr. hittudományi író életrajzi adatainak és irodalmi dolgozatainak felsorolása (abból az alkalomból, hogy egyetemi magántanár lett).

U. i. 24. sz. — *p. f.*: Wlassics Tibornak Világok tusája c. verskötetét ismerteti.

Élet. 1916. évf. 12. sz. — *b. f.*: *Egy-két szó kulturánk válságához*. A háború után az első teendő: új művészeti kultúra megteremtése Magyarországon. Ez a kultúra a vérünkéből jöjjön, magyar legyen. — *a. j.*: Sze-

mere Györgynek, Apró regények és esetek c. szépprózai munkáját ismerteti és bírálja. Szemere György — úgymond — «Emlékei bőséges tárházából táplálkozik. A jövőt, a jövő Magyarországot nem érzi, nem keresi. Problémái nem izgatják».

U. i. 13. sz. — N. n.: Váthnak, a modern katolikus szépirodalomról írt tanulmányáról emlékezik meg. — *Vége Debrecennek*. Glossza Ady Endrének a debreceni egyetem rektorára tett megjegyzéséhez. (V. ö. Nyugat. 1916. évf. 6. sz.)

U. i. 14. sz. — *Theo: A világháború papíroson*. A Nemzeti Múzeum gyűjteményének ismertetése. A gyűjtemény darabszáma meghaladja a nyolcvanezret. Csupán könyvanyaga egypár ezer kötetnyi könyvtárt tesz ki. — a. j.: a Vasárnap c. rovatban gr. Apponyi Albertnek (a Szent István Akadémia első ülésén) és Prohászka Ottokárnak (a Pázmány-egyesületben) a keresztény magyar szellemű irodalom pártolása ügyében tartott beszéldeikhez fűz megjegyzéseket. — a—a.: *Keresztény kultúra*. Elmélkedés a címbe írt tárgyról. — b. f.: *Kávéház*. Színi kritika Nádas Sándor darabjáról. — n. e.: *Hadi énekek*. Adatok a háborús népköltészethez.

U. i. 16. sz. — *Boros Ferenc*: Barta Lajos Szerelem c. négyfelvonalos — először a Vígszínházban adott — darabjának ismertetése.

U. i. 18. sz. — a. j.: Berend Miklós Harctéri naplóját, — a—a. pedig Szabó Lászlónak A modern újságírás c. könyvét ismerteti és bírálja.

U. i. 19. sz. — *Szén: Szekfü-ügy*. «Szekfü Gyula másként írnia meg könyvét húsz év múlva és miérthogy Ballagi meg nem írta húsz évvel ezelőtt?» — b. f.: Peterdi Andor háborús verseit, — b. f.: Babits Mihálynak Wilde Oszkár verseiből, — pg.: Barta Lajosnak Az ige terjedése, — c.: Gyulai Ágostnak A háború és az irodalom, — m.: Tábori Kornélnak Pesti specialitások c. munkáit ismerteti. — *Fényes Samu megtérése*. A Kuruc Feja Dávid írója a világháborúnak a nemzetköziségre való hatását vizsgálva arra az eredményre jutott, hogy a nemzetköziség megbukott, hisz a szociálisták nemzeti érzésűekké váltak a lövészárokban.

U. i. 20. sz. — a. j.: Törökné Kovács Herminnek A tüzes hajnal c. regényét, — m.: Balázs Bélának Lélek a háborúban c. könyvét, — a—a.: Lőrinczy Györgynek Az özvegy falu c. novellás kötetét ismerteti és bírálja. «Örömmel fogadjuk Törökné Kovács Hermin két kötetes regényét, mely fölötté alkalmas arra, hogy a külföld nekünk idegen termékeit kiszorítsa azok könyvespolcáról, akik olvasmányaikban . . . az igazi mesét keresik. Törökné Kovács Hermin egyenes utóda ebben a zsánereben Beniczkyné Bajza Lenkének azzal a különbséggel, hogy nem a mágnásvilágból, hanem a magyar középosztályból veszi tárgyát.» — *Gábor Andor, — az antiszemita*. Reflexiók.

U. i. 21. sz. — *Andor József: Szunyoghy Miatyánkja* címen Gárdonyi Géza ilycímű új regényét ismerteti.

U. i. 22. sz. — v. r.: *Görgei*. Nekrológ. — N. n.: rövid könyvismeretetés Gyomlay László: Tarnopol felé c. verskötetéről.

U. i. 23. — a. j.: *Hetven év*. Megemlékezés Apponyi Albert grófról, hetvenedik születésnapja alkalmából. — *Görgei Artur temetése*. (Négy

fénykép.) — *a. j.*: Szitnyai Zoltánnak Az én arcom c. novellakötetét ismerteti és bírálja.

U. i. 24. sz. — *deák*: Babits Mihálynak Recitativ (versek) és Kosztolányi Dezsőnek Bűbajosok (novellák) c. kötetét ismerteti és bírálja. Babits versei időrendben vannak csoportosítva. «Ebből a sorrendből tetszik ki, hogy a két sora miatt meghordozott verse (Játszottam a kezével) régebben íródott, még a háború előtt.» Kosztolányi e novellái és az elődeik forma szempontjából jelentősek a magyar irodalomban. Amint a lírikus Kosztolányinak is ez a fő érdeme. Ujság e kötet novelláiban Kosztolányi humorának a kiteljesedése. — *a--a.*: *Sebők Zsigmond* †. Nekrológ. «S. Zs. a magyar szellemiség kiváló munkása volt, aki abszolút értékekkel gazdagította az irodalmat.»

U. i. 25. sz. — *deák*: *A Nemzeti Színház kapuzárása után*. A magyar irodalomtörténet egyáltalán nem emeli ki méltóan Vörösmarty Csongor és Tündéjét többi darabjai közül, a színházra vár a feladat, hogy Vörösmartynak ezt a munkáját Katona és Madách műve mellé sorakoztassa... «alig volt előadás a Nemzeti Színházban, amely olyan egyenetlen és diszharmonikus lett volna, mint épen a Bánk-bán». — *c.*: röviden ismerteti Salgó Ernőnek Írók és színdarabok, — Krudy Gyulának Szindbád, A feltámadás, — és Juhász Árpádnak Köszöntés messziről c. munkáját.

Esti Ujság. 1916. évf. 125. sz. — *N. n.*: *Az élet komédiái*. Pogány Dániel regényének ismertetése.

Frankfurter Zeitung. 1916. évf. 78. sz. (Erstes Morgenblatt.) — Közli a nagyobb német városok színházi műsorát, melyből kiténik, hogy Drégely Gábor «A kisasszony férje» c. darabját Frankfurtban, Crefeldben és Lipcsében játsszák.

Fremden-Blatt. 1916. évf. 83. sz. — *p. f.*: *Einiges aus den Theater verhältnissen*. Cikkíró sajnálkozással állapítja meg, hogy klasszikus drámák helyett a bécsi közönség legkedveltebb darabja a «Die Czardasfürstin», Stein Leó, Jenbach Béla és Kálmán Imre operettje.

U. i. 113. sz. — A Színház rovatban *f. s.* Gábor Andor Ciklámenjézől ír (v. ö. a többi bécsi lapokat). Megjegyi, hogy az ügyes magyar színpadi szerzők vetekednek a franciákkal.

U. i. 1916. évf. 138. sz. — *Béla Diósy*: *Graf Géza Zichy*. Meleghangú tárcacikk gróf Zichy Géza ötvenéves jubileuma alkalmából.

Huszadik Század. 1916. évf. 4. sz. — *Teghze Gyula*: *Jászi Viktor emlékezete*. A nemrég elhunyt jogi író munkásságának méltatása.

U. i. 5. sz. — *Teghze Gyula*: *Jászi Viktor emlékezete*. (folyt.) A nemrég elhunyt szociológiai író munkásságának jellemzése. — *Schöpslin Aladár*: *Eötvös Károly*. Eötvös Károlyban egyenesen a magyar anekdota törekedett irodalmi formába alakulni. Soha még író nem írt annyira élőszóval, mint ő. Írása a legteljesebb közvetlenség, a mely már az irodalom rovására is

megy. Műveire jellemző a megszerkesztés pongyolasága, pedig az írói munkát legelső sorban a kompozíció zártsága tartja fenn. Eötvös írásainak túlnyomó része a magyar élet elmúlt korszakainak életét támasztja fel; innen van munkáinak az a különös emlékiratszerű jellege, bár tények dolgában nem használhatók forrásmunkákkul. Magyar beszédje és írása egyetlen idegenségtől. A forradalom előtti magyarság kultúrája szívódott fel az ő stíljében. A régi magyar intelligenciának egy a magyar fejlődésben becses és érdekes típusa nyilvánult meg benne, de ez a típus ő nála már a dekadencia, a feloszlás állapotában mutatkozik.

Illustriertes Wiener Extrablatt. 1916. évf. 79. sz. — A Kinoschau c. rovatban hír arról, hogy a «Lyon Lea» és a Kiss József «magyar-zsidó népeletből vett» balladája után készült «Simon Judit» c. filmdrámákat több bécsi mozgóképszínházban bemutatják.

Irodalomtörténeti Közlemények. 1916. évf. 2. sz. — *Császár Elemér: Barcsay Ábrahám.* A költő élete tele volt ellentétekkel. Mélyebbre tekintve ezek az ellenmondások egy magasabb egységbe olvadnak. Ennek az alapjában véve konzervatív magyar mágnásnak egészen franciás műveltsége volt. Barcsay költészete pusztán lelkivilágának képe, ami a fölújulás korában még kivételszámba ment. Körülbelül másfél évtizedre terjedő szapora munkássága alatt írt versei száma hetvenre tehető. Tehát nem volt termékeny költő. Versei — eddigi tudomásunk szerint — eredetiek: mindössze egyik kései darabjához (A jámbor evező) férhet kétség, melynek indítékát, úgy látszik, Voltaire L'Henriade-jából merítette. Közvetlenül feltörő érzelmei számára természetes kifejező formául kínálkozik a költői levél. Barcsay nemcsak költői egyéniség volt, hanem kortársaihoz mérve költői tehetség is. Köteményeit érzelmekre, elmélkedőkre és leírókra oszthatjuk. Ha Bessenyei az alföld első költője irodalmunkban, Barcsay a felföldé s annak nem kevésbé lelkes dicsőítője. A képszerűség s forrása az alkalmosság adja meg az érzelmenek a jogot, hogy költeménnyé alakuljon. Ez az alkalmosság hiányzik éppen Barcsaynak, valamint a legtöbb XVIII. századi költőnek érzelmi lírájából. Leíró költeményeinek ritkán tárgya a természet, majd mindig az élet egymást váltó jelenségeit írja le s így e versei közelednek az elbeszéléshez. Gyakrabban vegyül verseiben a leírással elmélkedés. Legnagyobb számmal elmélkedő versei vannak. Mint katonát elsősorban a háború érdekli s ami ezzel kapcsolatos. A második indíték, mely elmélkedésre s így versírásra bírja, az egyszerűség, az igénytelenség. Ezenkívül föl-fölbukkan nála: a múltandóság gondolata. Külön is említést érdemel a «Magyar versírásra való ösztönzés. A' Comminge fordítójának» c. levele, melyben széptani kérdést fejteget (az epika és líra különbségét) s a nevezetesebb költők műveit bírálja. Mint irodalmi tanköltemény első enémű alkotás költészetünkben. Barcsay az öt megelőző költői nemzedékkel szemben, mindig olyan mozzanatot ragadott meg, mely méltó volt a megéneklésre. Fejlettebb az ízlése, mint Amadénaé s nagyobb a tehetsége, mint Faludinaé, költészete mégis

mind a kettő mögött marad. És pedig főképp azért, mert indítékait nem tudja a kellő művészettel alakítani, verseinek külső és belső formája egyaránt fogyatékos. (Tanulmányai végén a szerző a tárgyára vonatkozó irodalmat is közli.) — *Heinrich Gusztáv: A Fortunátus-mese eredete.* A szerző megállapítása szerint: 1. A Fortunátus-népkönyv mai befejezett alakjában eredeti német termék, mely Augsburgban a XV. század közepe táján keletkezett. 2. Idegen forrásáról, melynek esetleg fordítása vagy átdolgozása volna, szó sem lehet. 3. A népkönyv magva, a két varázsszesszökről szóló mese, népregei eredetű (valami egyéb motivumai is legnagyobbbrészt ilyenek). 4. Ez anyaghoz csatolt a népkönyv szerzője nem népregei természetű elbeszélések, melyeket azonban kevés kivétellel szóbeli közlésből merített. 5. Az irodalmi anyag nála csupán az utirajzokban tételezhető fel. — *Bayer József: Vázlatok a magyar művészet multjából* (I.) 1. Kazinczy Ferenc adalékai a magyar művészet történetéhez. 2. Kazinczy a Ferenczy-féle Csokonai-szoborról. 3. Loyaltás és művészet (Csató Pál egy könyomatú képet ajánló «Művészet» c. cikkének ismertetése). — *Marót Károly: Arany műhelyéből.* A szerző azt hiszi, hogy Arany a Toldi Estéje VI. ének 32-ik versszakának második felét («Toldi vagy nem Toldi... hull előtte sorban: Az ész ereje győz abban a kis porban») eredetileg nem az ismert összefüggésben alkotta, csak bizonyos okokból adta itt, még pedig Lajos szájába, mikor egyéb helyen és összefüggésben nem kínálkozott alkalma beilleszteni és hogy e résen a Toldi Estéjének régi és elvetett tervei, az író harca az alapeszme beilleszthetése és az anyag ellenszegülő ridegsége tetszenek át. — *Galamb Sándor: Kemény Zsigmond Alhikmetje.* A szerző elmondja a novella tartalmát s rámutat arra, hogy a bűvös és titokzatos elem alkalmazásában Kemény irodalmi mintaképe itt F. T. A. Hoffmann lehetett. (Munkatársunk, Pais Dezső figyelmeztet bennünket, hogy a Hoffmann-féle beszélek hatását az Alhikmetre már 1893-ban megállapította Péterfy Jenő. V. ö. P. J. Összegyűjtött Munkái. III. k. 529. l.) — *Négyesy László: Laskai-féle énekeskönyv (Laskai-psalterium) nincs.* Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárában I. k. 843. sz. a Laskai Jánosnak egy zsoltárfordítást tulajdonít. Ez tévedés. Laskai neve tehát a zsoltárfordítóké közül törlendő. 2. Szenczi Molnár Albert zsoltárainak egy új kiadása iktatandó közbe, mely minden valószínűség szerint Debrecenben, Fodorik Menyhártnál jelent meg 1651-ig. Az egyetemi könyvtárban levő példány unikum. Molnár zsoltárainak ez az első eddig ismert debreceni kiadása. — *Ponori Theurewk Emil: Ponori Theurewk József önéletrajzát közli.* — *Ferenczi Zoltán: Petrovay Miklós énekeskönyve.* A 34 darabból álló gyűjtemény ismertetése. Ez a kézirat énekeskönyv a kolozsvári református kollegium könyvtárának tulajdona. Összeírója, Petrovay Miklós (1650—1723) többnyire nyomtatott könyvek alapján másolt; könyvét 1671—72-ben írta össze. E gyűjteményben van egyebek között egy szerelmi dal román fordítása. Alexics György szerint ez nemcsak a legrégebb román nyelvű ismert szerelmi dal, hanem egyszersmind «a legrégebb román nyelvű fordítás is». *Morvay Győző: Zalár József leveleiből* (II.). Zalár József Morvay Győzőhöz írt, irodalom-

történeti szempontból érdekes leveleinek folytatólagos közlése. Az itt kiadott nyolc levél az 1903. V. 3.—1909. IV. 17. közti időből való. — *Pittroff Pál* két — Vörösmartytól Kovács Pálhoz írt — (1839. XII. 9.—1840. I. 7.), — *Szűcsi József* két — Bajzától anyjához intézett levele (1833. VIII. 24.—1838. IV. 11.), — *Harsányi István* pedig *Hét levél Kazinczytól, Kilenc Kazinczyhoz* (I.) című a sárospataki könyv- és levéltárból származó adalékait (1780. XII. 19.—1790. IV. 30.) közli. — *Riedl Frigyes: Bessenyei György első drámája*. Bessenyei György egyik francia levele alapján megállapítható, hogy első drámája Hunyadi László volt. — *Angyal Dávid*: Voinovich Gézának Madách Imre és az Ember tragédiája, — *Gálos Rezső*: Váczy Jánosnak Kazinczy Ferenc és kora (I.), — *u. a.*: Pittroff Pálnak A győri sajtó története, — *Király György* pedig *Doktori értekezések 1915-ben* címen Schiller Istvánnak Bogáthy Fazekas Miklós élete, — Sántay Máriának Zrinyi és Marino, — Helle Ferenc Hugónak Arany János Bolond Istókja és Patay Pálnak D. Székács József c. munkáit ismerteti és bírálja. (Voinovich G. és Helle F. M. könyveinek ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf. 41. l. és 1915. évf. 61. l.) — *Hellebrant Árpád*: *Irodalomtörténeti repertorium*. Könyvészeti egybeállítás. — *Alszeghy Zsolt*: *Felelet Trócsányi Zoltánnak*. Válasz Trócsányinak a Magyar Nyelvben Alszeghy bírálatára tett megjegyzéseire. — A cikkek sorát Wallentinyi Dezsőnek Tompa levelei ügyében közölt felszólítása zárja be.

Juventus. 1916. évf. 7. sz. — *De lepore*. Vitkovits Mihály meséje a nyúlról. Latinra fordította Belohorszky Lajos. — *Kölcsey F.: Vanitatum vanitas*. Latinra ford. Irsik József. — *Insigne regni Hungariae*. Vörösmarty Mihály: Magyarország címere c. versének latin fordítása Irsik Józseftől.

U. i. 8. sz. — *De timore dei*. Vitkovics Mihály egyik «Isteni félelem» c. kétsoros versikéjének Irsik Józseftől való latin fordítása.

U. i. 9. sz. — *De leone et asino*. Csokonai Mihály «Az oroszlán és a szamár» c. meséjének latin fordítása Kovács Jenőtől.

Katholikus Nevelés. 1916. évf. 3. sz. — *Sztankó Béla: Lyra coelestis*. Náray György 1695-ből való könyvének egy katekizmusi énekét ismerteti. A kérdés és felelet dallama az ősi antifonális énekekre emlékeztet. Az egész ének melodiává emelkedett beszéd. — *zsb.* Marcell Mihálynak Fronton és front mögött c. ifjúsági operettjét, *Marcell Mihály* pedig Túri Bélának A háború belülről nézve c. könyvét ismerteti.

Katholikus Szemle. 1916. évf. 4. sz. — *Zibolen Endre: Vázlat Kármán Mór életéről és pedagógiai rendszeréről*. Meleghangú nekrológ, — *Bartha József*: Horger Antalnak A nyelvtudomány alapelvei c. könyvét, — *Morway Győző*: Knight Williamnak Az æsthetika története c. művét, — *Simon Miklós*: Samassa-Désy Annienak A háború a lelkek tükrében c. könyvét ismerteti.

U. i. 6. sz. — *Tordai Ányos: A háború költészete*. A szerző Vajda Gyulának: A háború költészete, — Szaboloska Mihálynak: Háborús ver-

sek könyve, — Emőd Tamásnak : Dicséret és dicsőség, — Gyóni Gézának : Lengyel mezőkön, — Kiss Józsefnek : Háborús versek, — Kiss Menyhértnek : Tábortűz, — Radó Antalnak : Háborús strófák, — ifj. Szász Bélának : Háborús versek c. kötetei alapján a címben írt tárgyról értekezve, nem annyira e költészet értékét vitatja, mint inkább részletes ismertetését adja. A terjedelmes dolgozat a következő tárgykörök szerint csoportosítja az anyagot : a háború, hadrakelés, a paraszt-katona, a fronton, a sebesültek, a holtak, barátaink, ellenségeink, az itthonmaradtak, a béke. Legfőbb tanulsága — úgymond — e háborús költészetnek, hogy költői irodalmunk újra bekapcsolódik a nemzet érzés- és gondolatvilágába. Az alkalomszerűség — nem egy termékén — rajta hagyta ugyan bélyegét, de viszont termelt oly műveket is, melyeket büszkeséggel raktározhatunk el a magyar költészet kincsesházába. — *Várdai Béla : Színházi ujdonságok.* (Februártól júniusig.) Színbírálat (néhány külföldi szerző művén kívül) a következő magyar darabokról : Barta Lajos : Szerelem ; Bródy Sándor—Hajó Sándor : A nap lovagja ; Gárdonyi Géza : Shakespeare költözése ; Jókai Mór—Hevesi Sándor : Egy magyar nábob ; Kisfaludy Károly : A pártütők ; Molnár Ferenc : A fehér felhő ; Nádas Sándor : Kávéház ; Szomory Dezső : Hermelin. Molnár Ferenc egyfelvonásos «mirakulum»-ának értékét illetően a szerző nincs egy véleményen a darab túlzó dicséridevel. A magyar katonaléleknek úgymond igenis összehsugorított, kicsinyesen meglátott ábrázolását kapjuk benne s egyes jelenetek megindító hatása inkább a támasztott asszociációknak, mint költői mélységüknek tulajdonítható. Barta (a Szerelem c. darabban) Macskazug c. novelláját dramatizálta. Alkalmi ódáknl és prólogusoknál értékesebb hódolatát jelenti a magyar költészetnek Shakespeare géniusza előtt Gárdonyi Gézának : Shakespeare költözése c. egyfelvonásos színműve, melyet 1916 május 5-én mutattak be az Országos Színművészeti Akadémia színpadán, pedig a Nemzeti Színháznak is díszére vált volna. — Cs. Z. : Törökne, Kovács Herminnek Tüzes Hajnal c. regényét ismerteti.

Kolozsvári Szemle. 1916. évf. 1. sz. — *Ujságírók arcképcsarnoka.* Röviden ismerteti Nemény Vilmos, Szász Endre, Nóti Károly, Molnár Béla kolozsvári hírlapírók pályáját és működését.

U. i. 3. sz. — *Böthök uram szerencséje.* Eötvös Károly népszínművének kolozsvári bemutatójáról.

U. i. 7. sz. — *Az új törvény.* Kuhn Ernő és Polcz Rezső kolozsvári szerzők színművéről. — *Petőfi a mozivásznon.* Petőfi János vitézének a filmre való átdolgozásáról ad hírt.

U. i. 9. sz. — *Legátión.* Tóth Ede önéletrajzából közöl részletet. — *Tóth Ede.* Tóth Ede rövid életrajza és irodalmi működésének felszínes ismertetése.

U. i. 11. sz. — *Havasi rózsák.* Moldován Gergely kolozsvári egyetemi tanár nyilatkozata legújabb népszínművéről.

U. i. 13. sz. — *Reflexióm a Havasi rózsákkal kapcsolatban.* Moldován Gergely népszínművének szubjektív ismertetése.

U. i. 15. sz. — *Halmágyi Samu : Ady Endre magyarsága.* A külön fü-

zetben is kiadott cikk Ady magyarságát iparkodik megvédeni. — *Az Erdélyi Irodalmi Társaság felbomlás ülése.* Beszámol Perényi Józsefnek Aranka György akadémiai törekvéseiről bemutatott tanulmányáról.

U. i. 16. sz. — *Halmágyi Samu: Ady Endre magyarsága.* Folytatás.

U. i. 17. sz. — *Halmágyi Samu: Ady Endre magyarsága.* (folyt.) — *Nemény Vilmos: Egy berlini magyar írónál.* A szerző dr. Kohut Adolfnál Berlinben tett látogatását írja le. Beszámol Jókai ismeretlen leveleiről és kéziratáról (Nagy Bella életrajza). — *Eötvös Károly.* Rövid nekrológ. — *S. Nagy László: Hermelin.* Kedvezőtlen kritika Szomorj Dezső darabjáról.

U. i. 18. sz. — *Malonyay Dezső és Kolozsvár.* Rövid megemlékezés M. D.-ről. — *Hadak útján:* Halmágyi Samu ily című verses könyvének ismertetése. — *Csend.* Cikk Székely Jenőnek ily című költemény kötetéről. — *Két régi színlap.* Adalékok a kolozsvári színesztet történetéhez (1819., 1829.).

U. i. 22. sz. — *Szegény kis költő.* Keleti Arturról szóló dicsérő cikk.

U. i. 23. sz. — *Peleskei Nótárius.* A P. N. mozifelvételéről.

Korrespondenzblatt Des Vereins Für Stebenbürgische Landeskunde. 1916. évf. 1—3. sz. — *Adolf Schulleurs: Mathias Dévay Biró's Lehrsystem.* Révész Imre: Dévai Biró Mátyás tanításai c. művének ismertetése és bírálata (V. ö. folyóiratunk: 1916. évf. 39. l.) — *T.: L. v. Thallóczy, Joh. Crist. v. Engel und seine Korrespondenz.* Könyvismertetés. — *Adolf Schulleurs: a Gombocz Zoltán és Melich János szerkesztésében megjelenő Magyar etimologiai szótár 1—5. füzetét ismerteti és bírálja.*

Literarisches Zentralblatt. 1916. évf. 10. sz. — *n.: ismerteti Georg Loesche: Deutsch-evangelische Kultur in Oesterreich-Ungarn (1915) c. munkáját.*

U. i. 11. sz. — *Arthur Weber: Kádár Jolánnak a budai és pesti német színesztet története 1812-ig c. munkáját ismerteti és bírálja (v. ö. folyóiratunk: 1915. évf. 153. l.).*

U. i. 15. sz. — *Hír Molnár Ferenc «Liliom»-ának bécsi sikeréről és Gábor Andor «Ciklámen»-jének színre kerüléséről.*

U. i. 16/17. sz. — *Arthur Weber ismerteti Koszó János disszertációját Fessleről — Az Ungarische Rundschau 1915. évf. 3—4. sz.-nak tartalomjegyzéke, ismertető megjegyzésekkel.*

Magyer Figyelő. 1916. évf. 6. sz. — *Z. L.: Szatontai katonanóták.* Adatközlés. Háborús vonatkozású, Szendrey Zsigmond gyűjtötte versek.

U. i. 8. sz. — *N. n.: Pásztor Árpádnak Vengerkák című regényét és Berend Miklósnak Harctéri naplóját ismerteti. — Schäfer auf dem Esel.* Bihar Antal: Werke des ung. Dichters Alexander Petőfi ins deutsche übersetzt címen könyvet adott ki. A munka gyenge voltának bizonyítékául a cikk bemutatja a «Megy a juhász számaron» c. vers német fordítását.

U. i. 8. sz. — *Csekey István: Magyarok a padovai egyetemen.* Veres

Endre, A páduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai (1264—1864) c. könyvének ismertetése és bírálata. — *Zilahy Lajos: Katonánóták gyűjtése*. Tájékoztató a gyűjtők számára.

U. i. 9. sz. — *N. n.: Malonyay Dezső*. Meleghangú nekrológ a nemrég elhunyt íróról. Írásaiban több a napfény, mint az eső. Szép, forróvérű, erős és különös egyéniségű embereket szeret szerepeltetni, akiket túlpezsgő életerejük sodor konfliktusba. — *Székfü és a Magyar Figyelő*. A Magyarország egyik megjegyzésének helyreigazítása.

U. i.: 11. sz. — *Baksay Sándor: A fejetlen szobor*. Baksaynak egy Görgeire célzó. 1893. V. 21-én kelt, verse. (L. még: Budapesti Hirlap. 148. sz. és a Nap 145. sz.)

U. i. 12. sz. — *Alexander Bernát: Voinovich Géza Madách-könyve*. Beható ismertetés és bírálat. Voinovich könyve... tárgyánál és irójánál fogva igen értékes terméke újabb irodalmunknak. (E mű ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf. 41. l.). — *A hetvenéves Apponyi*. Meleghangú alkalmi megemlékezés. — *Kristóf György: Az utolsó erdélyi nagyúr*. Nekrologszerű cikk Teleki Samu grófról, a M. T. Akadémia nemrég elhunyt tiszteleti tagjáról. «A magyar felfedezők közül Teleki Samu fedezte föl a legnagyobb kiterjedésű földet.» — *Dalolnak a katonák*. Szendrey Zsigmond és Zilahy Lajos adalékai a háborús népköltészethez.

Magyar Hirlap. 1916. évf. 93. sz. — *Lakatos László: Egy magyar nábob*. (Szinjátékát öt felvonásban. Jókai Mór regényéből színpadra írta Hivesi Sándor. A Magyar Színház újdonsága. 1916. IV. 1-én.) «E legregényszerűbb regény a dramatizálásban nem vesztett; szép, érdekes és megható maradt...» (L. a többi lapokban is.)

Magyar Iparművészet. 1916. évf. 3—4. sz. — *Irók és művészek*. Székely Aladár albumot ad ki, amely magyar írók és művészek arcképét tartalmazza.

Magyar Könyvszemle. 1916. évf. 1—2. sz. — *Gulyás Pál: Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában*. (VIII. közlemény két szövegközi hasonmással.) Egyebeken kívül Petőfi Sándor, Rákosi Jenő, Rákosi Viktor, Reviczky Gyula, Szathmáry P. Károly, Szentjóni Szabó László, Szigligeti Ede, Toldy István, Tompa Mihály, Tóth Kálmán, Vadnai Károly, Váradi Antal, Vértesi Arnold, Vörösmarty Mihály, Zempléni Árpád, gr. Zrinyi Miklós, (s a pótlékban) Almási Tihamér, Arany János, Balázs Sándor, Berozik Árpád, Csepreghy Ferenc, Csiky Gergely, Gárdonyi Géza, Gyulai Pál, Herczeg Ferenc, Jámbor Pál, Jókai Mór, Kisfaludy Károly, Kovács Pál, Kölcsey Ferenc, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor művei idegen nyelvű fordításainak részletes könyvészeti leírása. A cikk második része angol, esperanto és francia költeménygyűjtemények ismertetését foglalja magában. E nagy munkával és hozzáértéssel készült igen tanulságos egybeállítás értékét növelik szerzőnek az egyes fordításokkal kapcsolatos utalásai, melyekből kitűnik, hogy nem csupán

a kezébe került könyvek leírására, de a figyelembevehető egyéb mozzanatokra is volt gondja. (Vörösmarty Mihály költeményeinek francia fordítása — Páris, 1900 — ismertetéséhez fűzött megjegyzéséből pl. megtudjuk, hogy M. Sully-Prudhomme-nak — e fordítást megelőző rövid — tanulmánya, melyben a jeles francia költő Vörösmarty költői jelentőségét fordítások alapján fejtegeti s jellemzését is megkísérli, elkerülte Karl Lajos figyelmét, aki pedig egész könyvet szentelt Sully-Prudhomme-nek.) — *Dézi Lajos*: *A Csoma-kódex és m. n. múzeumi másolata*. A cikkből kitűnik, hogy a m. n. múzeumi másolat a töredékes Gisquardus és Gismundával, a szintén csonka Argirussal meg a Szilágyi és Hajmási széphistóriája befejező részével bővebb, mint a M. Tud. Akadémia kéziratárában őrzött — XVII. századbeli — eredeti Csoma-kódex. — *Harsányi István*: *A Rákóczi-könyvtár és katalógusa*, (XI. közl.) Könyvészeti adatközlés. — *Ferenczi Zoltán és Kemény Lajos*: Adalékokat közölnek Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára II. részéhez. — *Gulyás Pál*: Zuber Mariannának *A hazai német nyelvű folyóiratok története 1800-ig* c. munkáját ismerteti és bírálja, (E mű ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf.)

Magyar Középiskola. 1916. évf. 3—4. sz. — *Zibolen Endre*: *Vázlat Kármán Mór életéről és pedagógiai rendszeréről*. Rövid értekezés a címben írt tárgyról. — *Bartha József*: *Horger Antalnak A nyelvtudomány alapelvei*, — *Morway Győző*: *Knight Williamnak Az esztétika története* (ford. Husztiné Révhegyi Rózsai), — *Simon Miklós*: *Samassa-Désy Annienek, A háború lelke tükrében* c. munkáját ismerteti és bírálja.

Magyar Kultúra. 1916. évf. 6. sz. — *Deák Viktor*: *Turi Bélának, A háború belülről nézve címen egybegyűjtött publicisztikai dolgozatait és Molnár Ferencnek A fehér felhő c. színdarabját, («A magyar falu népe, a háború ostorától legkeményebben sújtott parasztság glóriája ez a darab.») — ifj. Gonda Béla*: *Szabó Istvánnak A kárpáti hó c. háborús könyvét*, — *Fitz Arthur*: *Harsányi Lajosnak A halálfejtű pille c. novellakötetét*, — *B. K.*: *Szomorj Dezsőnek Hermelin c. színdarabját* ismerteti és bírálja.

U. i. 7. sz. — *Tordai Ányos*: *Domonkos Istvánnak, Atyámfia c. elbeszéléskötetét* ismerteti és bírálja. «Az előadás és stílus magasan kiemelkedik a kötet minden más tulajdonsága fölött.»

U. i. 8. sz. — *Deák Viktor*: *Egy magyar nábob*. Színjáték öt felvonásban. Jókai Mór regényéből átdolgozta Hevesi Sándor. *A Magyar Színház* ujdonsága. (Rövid színikritika.) «Semmiféle ügyeskedés nem pótolhatja a nagy regényíró mesélőművészetét s nem feledteti a mese fogyatékoságát.» — *B. K.*: *Eötvös Károly*. A cikk a Magyar Figyelő egy közleményére (1911. évf. 85. l.) való utalással kétségbe vonja az elhunyt író és Deák Ferenc közti állítólagos, meghitt viszonyt. — *B. K.*: *A Szekfű-ügyhöz*. Reflexiók. (Szekfű Gyulának «Mit vétettem én» c. könyve megjelenése alkalmából.)

U. i. 9. sz. — *Alszegehy Zsolt*: *Fáy Andrásnak Attila c. történeti regényét* ismerteti és bírálja. E mű nehéz olvasmány, de megérdemli a figyelmet, mert stílusát nem tekintve minden sajátossága Gárdonyi Géza

hasonló tárgyú regénye (A láthatatlan ember) közelébe emeli. — *Burján Károly*: *Még egyszer a Szekfü-ügyhöz*. Reflexiók. — *B. K.*: *A szabadkőművesség és a Gileád*. Megjegyzések Hajdú Miklósnak Gileád c. könyvével kapcsolatban.

U. i. 10. sz. — *Kiss Albin*: *Magyar Középkor*. Márki Sándor ilycímű, az „Élet” kiadásában megjelent, tanulmány-gyűjteményének bírálata. — *Szira Béla*: Szomory Dezsőnek A pékné c. novelláskötetére vonatkozó kifogásait közli. — *B. K.*: *A Világ «elsüllyesztése»*. Megjegyzések ahhoz a hírhez, mely szerint a Világ c. napilap egyes hadikórházakban valamely oknál fogva nem jutott a sebesült katonák kezébe. — A Rövid feljegyzések rovatában Gábor Andor szereplését bíráló sorok olvashatók.

U. i. 11. sz. — *Várdai Béla*: *Versék a nagy háború idejéből*. Vargha Gyuláné és Vargha Tamás ilycímű verseskönyvének rövid ismertetése és bírálata.

Magyar Nyelv. 1916. évf. 3. sz. — *Gombocz Zoltán*: *A pannómiai avarok nyelvéről*. Avar szójegyzék vagy összefüggő nyelvemlék nem maradt ránk. Ha a felvetett kérdésre felelni akarunk, arra az egy pár személynévre és méltóságnévre vagyunk utalva, amelyeket számunkra a bizánci történetírók és a nyugati krónikások őriztek meg. Az a feltevés, hogy az avarok török nyelvűek voltak, a történelem adatainak is legjobban megfelel. — *Vizsota Gyula*: *Széchenyi első négy művének nyelvéről*. A Hitel kéziratán három különböző kézvonás van Döbrenteién kívül. Egy szót Tasner Antal írt az egyik lapszélre; kívül még Kisfaludy Károlynak, továbbá Helmecey Mihálynak írása is megismerhető a kéziraton. A műben csak a szavakon, egyes kifejezéseken «csiszolgattak», a lényegen semmi változás sem történt; elejétől végig maga Széchenyi írta. A Világ fogalmazványát egyedül Tasner Antal kaphatta kezébe, pusztán az ő javításai láthatók rajta. — *Szinnyei Ferenc*: *Legújabb magyar drámai nyelv*. Földes Imre Grün Lili c. darabjának magyartalanságairól (Idézetekkel). — *K. P.*: *Az Ehrenfeld-Kódexről*. Tudósítás arról, hogy a jelzett kódex dr. Ehrenfeld Adolf özvegyének birtokában Bécsben van.

U. i. 4. sz. — *Melich János*: *A Königsbergi Szójegyzék*. Rövid tudósítás arról, hogy dr. Zietemer Walthert egyetemi magántanár a königsbergi egyetemi könyvtárban egy latin-magyar szójegyzéket tartalmazó régi nyelvemléket talált. Melich János szerint a szójegyzék régiebb a XIV. század második felénél. Rövidebb hosszabb cikkek vannak e tárgyról a következő külföldi lapokban: Berliner Tageblatt 238. sz., Magdeburgische Zeitung 1916. évf. 240. sz. (Ez az ismertetés Melich Jánosnak a Magyar Nyelvben megjelent tudósítása alapján készült.) Elbinger Zeitung 1916. évf. 238. sz., — Königsberg Hartungische Zeitung. 1916. évf. 236. sz., — Tägliche Rundschau 1916. évf. 239. sz. — *U. e* tárgyról ír Gragger Róbert is: Münchener Neueste Nachrichten 1916. évf. 238. sz. és Frankfurter Zeitung 1916. évf. V. 9. sz. L. még Budapesti Hirlap 98. sz. — *Vizsota Gyula*: *Széchenyi első négy művének nyelvéről*. (folyt.) A keletkezést tekintve Széchenyi negyedik magyar műve a Stádium. Fogalmazványán Széchenyi csak maga javított és

a két első szakaszban Tasner Antal; a tisztázaton azonban a saját javításán kívül ott látjuk Helmezynek javításait. Ismeretesek továbbá Orosz József idevonatkozó észrevételei. — *Trócsányi Zoltán: Heltai Gáspár szókincse.* Azoknak a szavaknak egybeállításai, melyeket a magyar szótörténet csak Heltaiból ismer. — *M. J.* röviden ismerteti a Bécsi-Kódexnek Mészöly Gedeontól származó új kiadását. — *Maár Ernő: Még egyszer mindenki.* A «mindenki» szó Faludi Ferenc alkotása. Harsányi István és Gulyás József «A kuruc-költészet forrásairól» írt dolgozatukban ezt kétségbe vonták. A szerző úgy találja, hogy sikertelenül.

U. i. 5. sz. — Vizsota Gyula: Széchenyi első négy művének nyelvéről. (folyt.) Széchenyi Orosz megjegyzéseit áttekintvén, azt, amelyet elfogadott. részben irnokával javította ki a letisztázott kéziratban, részben maga javította ki. Az így kijavított kéziratot ezután Helmezy tekintette át s ő magán a kéziratot tette meg javítását ceruzával. Helmezy javításai tisztán a mű nyelvére vonatkoznak. A jeles államférfi természetesen Helmezy javítását sem fogadta mindig el. Későbbi műveinél hasonló módon járt el Széchenyi, mint az első négyenél. A Hidi-Egyesülethez Irányzott Jelentése s a Magyar Játékszínről c. művét Tasner és Helmezy kapták kezükhöz s itt is csak egyes szók, kifejezések magyarzására vonatkozott tevékenységük. Egyik-másik értekezésében Havas József cenzor is ajánlott egy-egy javítást. A szerző ezután ismerteti Széchenyi irói eljárás módját s idézetekkel szemlélteti nyelvkészségének fejlődését. — *Trócsányi Zoltán: A XVI. századi nyomtatványbelei «ij»-betű hangértékéről.* — *F—ó: Gárdonyi helyesírását kifogásolja.*

Magyarország. 1916. évf. 38. sz. — Koroda Pál: Bartók Lajos. Megemlékezés és jellemzés.

U. i. 58. sz. — Krudy Gyula: Pesti levelek. Megemlékezés Halasi Aladárról.

U. i. 72. sz. — Magyar Elek: A Pilwax és Libasinszky kávéházak. A két «irodalmi» kávéház multjáról.

U. i. 81. sz. — Koroda Pál: Helénák és Máriák. Emlékezés Justh Zsigmondra.

U. i. 85. sz. — Krudy Gyula: Tömörkény. Cikk Tömörkény István szép prózáiról.

U. i. 86. sz. — Koroda Pál: Justh Zsigmond. Méltatás.

U. i. 98. sz. — N. n.: Osztrák-magyar hazafiság, támadja Balázs Bélát a Népművelés márciusi füzetében megjelent cikke miatt.

U. i. 101. sz. — Az Apostol filmen. Hír Petöfi költeményének filmre való átdolgozásáról.

U. i. 106. sz. — N. n.: Szekfü és a mákvirágok (I.). Megjegyzések Szekfü Gyula «Mit vétettem én? — Ki gyalázta Rákóczi? » c. könyvére. (A cikk folytatását l. Magyarország: 107, 119. sz.) Szekfü felelete Ballaginak: Pesti Hírlap 107. sz.) — *Szatmári Mór: Eötvös Károly.* Alkalmi tárcsa. Az elhunyt író jellemzése.

U. i. 114. sz. — N. n.: A magyar Shakespeare. Tárcsa. 1. Sh. magyar

fordítói. 2. Sh. gyűjtemények. 3. Sh. a magyar színpadon. 4. Magyar Sh. színészek. (L. még u. i. 117. sz. Ács Sarolta: kiadatlan Sh. fordítások). — *Avanti*. Herczeg Géza ily című háborús könyvének ismertetése.

U. i. 120. sz. — *kg.*: *Az igazi Rákóczi*. Ballagi Aladár ilycímű könyvének ismertetése. (A Ballagi-Szekffü vitára nézve l. még Gábor Andor cikkeit: Világ: 107, 112, 117, 127, 134, 135. sz.)

U. i. 134. sz. — *D. a.*: *A kassai magyar színészet*. Visszaemlékezés.

U. i. 136. sz. — *Kalmár Antal: A tudomány szabadsága*. Szekffü Gyula könyvéről.

U. i. 148. sz. — *Koroda Pál: Donkihóték*. A cikk Mikszáth K. Beszterce ostroma c. regényének hősről, gr. Pongráczról és Arany László Hűbele Balázsáról szól.

Magyar Pædagogia. 1916. évf. 5. sz. — *Császár Mihály*: Veress Endrének A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai (1264—1864) c. munkáját ismerteti és bírálja.

Mult És Jövő. 1916. évf. 4. sz. — *Molnár Ernő*: *A magyar zsidóság háborús emlékkönyve 1914—1916*. (A magyar zsidó hadi archívum és az OMIKE almanachja.) Könyvismertetés. — *Deák Ferenc hagyatékából*. Adat arra nézve, hogy a nagy államférfi nem szerette az «antiszemita heccekét».

U. i. 5. sz. *Lengyel Ernő: Eötvös Károly*. Rövid megemlékezés a nemrég elhunyt íróról. — *Hajdu Miklós: Glossza egy glosszáról*. Megjegyzések az Egyenlőség egyik cikkére.

Néptanítók Lapja. 1916. évf. 24. sz. — *Sebők Zsigmond meghalt*. Rövid nekrológ.

Neue Freie Presse. 1916. évf. 18,526. sz. — Színházi hír arról, hogy a bécsi Stadttheater Molnár Ferenc «Liliom»-át újból fölvette műsorába. «Molnár külvárosi legendája a modern magyar írók legjobb és legművészebb művei közé tartozik. Valóságnak és képzeletnek, iróniának és mély érzésnek, színpadiasságnak és költőiségnek különös és érdekes keveréke ez a darab.» — A Theater an der Wien színrehozta Karczag Vilmosnak «Im Elternhaus» c. darabját, melyet pár évvel ezelőtt a budapesti Nemzeti Színházban adtak. (Hasonló hírek a többi bécsi lap 1916 márc. 19. számában is.)

U. i. 18,544. sz. — Hír a Drégely Gábor: Der gutsitzende Frack c. darabjának följújtásáról a bécsi Stadttheaterben. (A szóban forgó darab eredeti magyar címe: A szerencse fia.)

U. i. 18,560. sz. — Kritika Gábor Andor «Ciklám»-jéről, melyet a Deutsches Volkstheater adott elő. A darab egy valószínűtlen ötleten épül föl. — Hír Biró Lajos és Lengyel Menyhért «Cárnó»-jének előadásáról (Stadttheater).

U. i. 18,565. sz. — Április 29-én Bécsben négy színházban adtak elő magyar szerzőtől való darabot (Gábor Andor: Ciklám; Kálmán-Jen-

bach-Stein: Die Csardasfürstin; Földes Imre: Grün Lili; Biró Lajos: A cárnó).

U. i. 18,566. sz. — Hír Földes Imre «Grün Lili» c. darabjának bécsi sikeréről. (V. ö. a többi bécsi lap ápr. 30-iki számát.)

U. i. 18,571. sz. — A Josefstädter Theater májusi műsorán minden estére a «Grün Lili» van kitűzve.

U. i. 18,614. sz. — Hír Földes Imre «Grün Lili» c. darabjának jún. 20-i ötvenedik bécsi előadásáról.

U. i. 18,618. sz. — Hír arról, hogy Heltai Jenő «Tündérlaki lányok» c. darabját sikerrel adták Prágában.

Neue Zürcher Zeitung. 1916. évf. 470. sz. — *Knar: Aus Budapester Theatern.* A budapesti színpadok állandóan telt ház előtt játszanak, sok az új darab. A «Mágnás Miska» az utóbbi évek legjobb operettje. A «Grün Lili» rosszul sikerült izléstelenség, minden irodalmi érték nélkül. A «Nap lovagja» megbukott. A «Névtelen hősök» fölújítását a világháború tette aktuálissá; érthetetlen, hogy a közönség mégis hidegen fogadta ezt a magyar operát. A «Kisasszony férje» a Vojnits-díj dacára sem áll irodalmi színvonalon.

U. i. 722. sz. — A Tárcarovatban hír Gábor Andor «Ciklámén» c. darabjának bécsi sikeréről és a budapesti Nemzeti Színház Shakespeare-ciklusáról.

U. i. 799. sz. — *Knar: Aus Budapester Theatern.* Tárcocikk a budapesti színházi év végéről. Molnár Ferenc költői munkája, a «Fehér felhő», csak efemer értékkel bír. Örömmel üdvözli cikkíró Jókai «Magyar nábob»-jának színpadi átdolgozását. Dicsérettel szól a Shakespeare-ciklusról, valamint Zichy Géza jubileumáról.

Neues Pester Journal. 1916. évf. 81. sz. — *n.: Der Teleki-Preis.* Hír a M. T. Akadémia Teleki-díjának odaítéléséről. (L. Akadémiai Értesítő 4. sz.)

U. i. 84. sz. — *Sigmund Simonyi: Ungarisches in der deutschen Sprache.* Simonyi Zsigmond budapesti egyetemi tanárnak a Vossische Zeitungban is közölt cikke a német nyelv magyar elemeiről.

U. i. 85. sz. — *f. r.:* Nádas Sándornak a Vigszínházban 1916. III. 24-én a Vigszínházban előadott Kávéház című darabját ismerteti és bírálja.

U. i. 88. sz. — *Im Uraniatheater* címen Petőfi Sándornak «Az apostol» c. költeménye alapján készült négyfelvonásos filmjáték ismertetése. A darab úgy tünteti fel a dolgot, mintha a költeményben Petőfi a saját élete történetét akarta volna elbeszélni.

U. i. 92. sz. — *Der achtzigste Geburtstag Adolf Ágai's.* Napihír Ágai Adolf ünnepléséről nyolcvanadik születésnapja alkalmából. (L. a többi lapokban is.)

U. i. 96. sz. — *Der Richter von Kaschau.* Hír arról, hogy a darmstadti udvari színházban 1916. III. 31-én előadták a kölni származású zeneszerzőnek, Neitzel Ottónak A kassai bíró című — Jókai Mór novellája alapján készült — operáját.

U. i. 97. sz. — *i. p.*: *In memoriam*. (Tárca.) Megemlékezés Ballagi Mórról, Pauler Tivadarról és Szvorényi Józsefről születésük százéves fordulója alkalmából.

U. i. 100. sz. — *f. r.*: *Lustspieltheater*. Barta Lajos Szerelem című, a Vígszínházban 1916. IV. 8-án bemutatott darabjának rövid ismertetése.

U. i. 102. sz. — *Das dramatisierte Tiszaeszlár*. Zweig Arnold «Ritualmord in Ungarn. Jüdische Tragödie in fünf Aufzügen c. munkájának ismertetése.

U. i. 104. sz. — *Eine Selbstverteidigung Julius Szekfü's*. Szekfü Gyula «Mit vétettem én?» c. röpiratának ismertetése.

U. i. 106. sz. — *Bernhard Friedmann: Karl Eötvös*. Tárca a nemrég elhunyt híres ügyvédéről és íróról. (A cikk Eötvös Károlyt főképen mint jogászt méltatja.)

U. i. 109. sz. — *Eine Entgleisung Karl Eötvös'*. Epizódok Eötvös Károly életéből.

U. i. 114. sz. — *j. m.*: *Karl Eötvös letztes Heim*. Eötvös Károly hagyatékából körülbelül két-három kötetre való feljegyzés vár kiadásra. A megboldogult író kimerítő életrajzával együtt a nevéhez fűződő anekdoták is meg fognak jelenni.

U. i. 126. sz. — Hír arról, hogy a kassai Kazinczy-kör 1916 május 13-án ünnepelte a kassai magyar színészet kezdetének százéves fordulóját.

U. i. 146. sz. — Rövid tudósítás arról, hogy Lehár Ferenc «Luxemburg grófja» c. operettjét a lille-i új német színházban elő fogják adni.

Neues Wiener Journal. 1916. évf. 8036. sz. — Hír Heltai Jenő «Die Steiner-Mädeln» (Tündérlaki lányok) c. darabjának huszonötödik bécsi előadásáról.

U. i. 8081. sz. — *bs.* tárcacikke Földes Imre «Grün Lili» c. darabjáról, melyet a bécsi Theater in der Josefstadt ápr. 29-én mutatott be. Az ügyesen megírt darabnak van némi erkölcsrajzi értéke.

Neues Wiener Tagblatt. 1916. 79. sz. — «*Judith Simon*» *im Rotenturm-Kino*. Reklámhír, a magyar szerző és tárgy említése nélkül.

U. i. 113. sz. — *Georg Lukács: Mitteleuropäische Kulturgemeinschaft*. «A magyar faj ezeréves viszontagságok és sorsfordulatok közepett megtudta tartani ősi jellemvonásait és nemzeti tulajdonságait. Megtartotta irodalmát és művészetét. Nem fog a magyar nemzet kárára válni, ha más nemzetek kulturéletével még szorosabbra fűzi a kapcsolatokat». — *m. b.*: a «Ciklámen» bécsi premiéréjéről írva dicséri Gábor Andort, a Molnár Ferenc nyomdokába lépő író.

U. i. 124. sz. — Kálmán operettje, a «Die Csardasfürstin» máj. 12-én 175. előadását érte meg.

Nyugat. 1916. évf. 6. sz. — *Ignotus: Hermelin*. Szomorj Dezső ily című a Vígszínházban előadott darabjának rövid ismertetése. — *Barta Lajos: Az átdolgozott Vén bakancsos*. Színkritika. Szigeti Józsefnek «A vén

bakancsos és fia a huszár» c. darabját átdolgozta Móricz Zsigmond s előadta a Nemzeti Színház. Szerző az átdolgozó tapintatát dicséri. — *Tóth Árpád: Elmerült sziget* címen Békássy Ferencnek a Dobronoutznál 1915 június 25-én, 22 éves korában hősi halált halt fiatal költőnek verseit, továbbá Karinthy Frigyesnek Tanár úr kérem! c. humoreszk-gyűjteményét és Lengyel István Béke c. versfüzetét ismerteti. A Disputa-rovatban *Ady Endre: Az én kálvinistaságom* címen ír.

U. i. 7. sz. — *Laczkó Géza: Humor és komikum*. A magyar humoros és komikus irodalom áttekintése után Karinthy Frigyes Tanár úr kérem! c. könyvének ismertetése és bírálata. «Karinthy Frigyes egy nálunk majdnem egészen új humoros műfajjal, a pastichesal lép fel egy éleclap hasábjain. Az ő pastiche-a valamely író tulajdonságainak nemcsak másolása, hanem modorának, hibáinak groteszk megnagyváltása s épen ebben új. — *Ignotus: Kávéház*. Nádas Sándor vígjátékának bírálata.

U. i. 8. sz. — *Fenyő Miksa: Szerelem*. Színkritika Barta Lajos ilyoímű, a Vígszínházban előadott négyfelvonásos színművéről. «Azzal a milieuvvel, melyről Barta Lajos darabja szól, Csiky Gergely drámái próbálkoztak meg először... 'Macskazugban', ez volt a címe Barta Lajos Nyugati pompás novellájának, amelyből e darab készült.» — *Schöpflin Aladár: Bűbájosok*. Kosztolányi Dezső ilyoímű novellás kötetének bírálata. «Ahogy Kosztolányi a dolgokat látja, abban mindig van valami fantaszitikum... a reálisnak az irreálisval való elegyedettsége, s valami rejtett... ironia, amelytől köznapi szavak különös zengést, köznapi események különös színt kapnak. Ez az a pont, ahol Kosztolányi novellája összekapcsolódik lírájával.» — *Fenyő Miksa: Humor és komikum*. Vita Laczkó Gézának a Nyugat előző számában megjelent hasonló című cikkével.

U. i. 9. sz. — *Schöpflin Aladár: Aforizmak a Szekfü-ügy körül*. Mi-ben különbözik a Szekfü elleni hajszától az a hajsz, amely a Nyugat körül csoportosult írók ellen évek óta folyik? Csak abban, hogy irodalmi dolgokban a közönségnek legalább egy része sokkal jobban van tájékozva, mint tudományosakban. — *Tóth Árpád: Várady István halálára*. A fiatalon elhunyt író nekrológja. — *Ady Endre: Egy ifjú költő*. Megemlékezés Jékely Aladáról.

U. i. 10. sz. — *Ady Endre: A föllámtt Jókai*. Reflexiók. — *Ady Endre: 'Hadak útján'*. *Versek*. Halmágyi Samu ilyoímű kötetének ismertetése. «Van a kötetben öt-hat teljes, szabad szép vers, rossz nincs is benne s különösen kedves s erdélyi, hogy Tinódi Sebestyént juttatja eszünkbe Halmágyi Samu.»

U. i. 11. sz. — *Schöpflin Aladár: Babits Mihály új verseskönyve*. Az az élet, amelyet Babits költészete akarva-akaratlan elénk tár, külső eseményekben a képzelhető legkevésbé gazdag... Teljesen belső élet ez, melynek eseményei, kalandjai, válságai a lélek rejtett mélyében zajlanak le... Nincs a világnak az a jelensége, amely élménnyé ne tudna válni benne. Babits, az önmagában élő, magányos lélek, típust személyesít meg s a művelt magyarság fejlődésének irányát sejteti. Meg is rajzolja ama

magyar fiatalság ideálképét s vele érzett közösségét egyik legszebb versében (Fiamhoz). Hogy mennyire átérzi a magyarság sorsát, azt a maga szemérmes, halk, közvetett módjában minduntalan elárulja. Legközvetlenebbül a háborúban fogant néhány versében. Ezek közül különösen kettő «A fiatal katona» és a «Husvét előtt» a háború egész világirodalmában nyomatékos helyet fog kijelölni a magyar költészetnek. — *Rozványi Vilmos*: «*Recitativ*». Babits Mihály ilycímű verskötetének ismertetése és bírálata. — *Kosztolányi Dezső*: *Babits Mihály*. Reflexiók Babits új könyvének megjelenése alkalmából. (A cikk közli Babitsnak 1904. II. 2-án kelt, Kosztolányi Dezsőhöz írt sorait, melyekben a levélíró magyarságáról tesz vallomást.) — *Ignotus*: *Görgey*. Alkalmi cikk az 1848/9-diki szabadságharc nemrég elhunyt fővezérééről. — *Barta Lajos*: Kaffka Margit, Két nyár című kis regényét, — *Tóth Árpád*: pedig Szép Ernő Élet, halál! c. szépirodalmi (prózai és verses) munkáját ismerteti és bírálja.

U. i. 12. sz. — *Babits Mihály*: *A Shakespeare-ünnephez*. Bíráló megjegyzések a Shakespeare-Tár legújabb kötetéről s az eddigi Sh.-fordításokról. — *Schöpflin Aladár*: *Sebők Zsigmond*. Erős belső zengésű líra és tartózkodó természet, amely csak objektív képeken keresztül, közvetve tud nyilatkozni — ez az ő írása. Sebők egyetlen írónk, aki eredeti invencióval gazdagította a magyar gyermekéletet. Egész pályája ebben jut legnagyobb jelentőségre.

Ország Világ. 1916. évf. 17. sz. — *Vér és Vas*. Vanczák János verseinek ismertetése. (L. még: *Új Idők*. 18. sz.)

U. i. 20. sz. — *Hamvai Kovács Zsigmond félszázados írói jubileuma*. Alkalmi cikk.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. 1916. évf. 12. sz. — *Szűts Gyula*: Benedek Marcellnek, A magyar nemzet története a költők dalaiban c. szemelvénygyűjteményét ismerteti.

Österreichische Rundschau. 1916. évf. 1. sz. — *Theodor Antropp*: *Wiener Theater*. Epés cikk a bécsi Stadttheaterben színre került magyar darabokról. Balázs Sándor vígjátékát («Die Frau des Andern») szellemesnek és színszerűnek mondja, egyebekben azonban sok kifogásolni valót talál benne.

U. i. 4. sz. — *Alexander v. Weilen*: *Die Shakespeare-Feier in Budapest*. Magyarország teljes joggal büszke lehet a maga Shakespeare-kultuszára. Az első nem indogermán ország, amely Shakespearet verses fordításban bírta. W. visszatekint a magyar Shakespeare-fordítások történetére, rámutat arra, mennyit tett a magyar kutatás Sh. megértésére érdekében. Bayer, Berzeviczy, Alexander, Heinrich ebbeli munkásságát kivonatokból a német közönség jól ismeri. Ilyen alapokon a magyar Sh.-ünnep méltó módon volt megülhető s a művészet a tudománnyal versenyezve áldozott a nagy költő emlékének. A színelőadásban magyarul nem értő néző is kiérezte a heroikus-férfias momentumot. A szerző elismeréssel emlékezik

meg Jászai Mari, Márkus Emma és Beregi Oszkár alakításáról a különböző Sh.-szerepekben. — *Theodor Antropp*: *Wiener Theater*. Gábor Andor «Ciklámen»-je ötletekben gazdag, de a siker eszközeiben nem válogatós.

Pester Lloyd, 1916. évf. 77. sz. — Vezércikk arról a hírről, hogy Berlinben és Bécsben egyetemi tanszéket állítanak a magyar nyelv- és irodalomnak.

U. i. 79. sz. — *Bernhard Alexander*: *Warum Lustspiele altern?* Shakespeare vígjátékai közül a Szentivánéji álom kivételével egyik sem honosodott meg annyira a színpadokon, mint a tragédiái. Pedig kortársai épen vígjátékait szerették nagyon. Úgy látszik, hogy izlésünk a vígjátékot illetőleg jobban változott meg, mint a tragédiára nézve. Talán nincs már annyi érzékünk Shakespeare vígjátékainak finom poézise, bohósága iránt. Ma a vígjáték írójától elsősorban azt várják, hogy szellemes legyen, meg erotikus. Nemcsak Shakespeare darabjaival állunk így. Magyarázata valószínűleg az, hogy a tragédia inkább a lélek mélységeiből meríti kincseit s amikor ezeket megjelenítve látjuk, elfelejtkezünk minden mulandóról. A vígjáték a felületen marad, a környezethez, a valósághoz ragaszkodik, amelynek eltorzulásait mint kómikusokat mutatja be. Mindig a jelenre emlékeztet. Csak azok a vígjátékok nem avulnak el, amelyek a korból ki vannak emelve. Aristophanes vígjátékai hidegen hagynak, mert a kigúnyolt alakok kivesztek.

U. i. 117. sz. — *Vérsi Margit*: *Mein Kriegstagebuch* címen Bereud Miklósnak Hadinaplóm c. könyvét ismerteti.

Pesti Hírlap, 1916. évf. 58. sz. — *N. n.*: *A vén bakancsos és fia a huszár*. Szigeti József darabjáról, abból az alkalomból, hogy Móríz Zsigmond átdolgozta.

U. i. 79. sz. — *Horváth István*: *Háborús nóták, imádságok*. Ismertetés.

U. i. 86. sz. — *Fölföldi Sándor*: *Háborús dalok*. Ismertetés.

U. i. 101. sz. — *Jó volna mértéket tartani* (vezetőcikk). Elmélkedés a magyar tudomány és irodalom értékéről s a némethez való viszonyáról.

U. i. 113. sz. — Székely Jenő: Csönd, — Halmágyi Samu: Hadak utja, — Peterdi Andor: Háborús versek c. kötetének ismertetése.

U. i. 148. sz. — *Farkas Bertalan*: *A Hindenburg bakák nótái*. Háborús népdalok közlése és ismertetése.

U. i. 152. sz. — *Mezei Béla*: *Háborús népdalok*. Adatközlés és ismertetés.

Pesti Napló, 1916. évf. 120. sz. — *Lengyel Ernő*: *Tavaszi játék*. Lakatos László ilycímű regényének ismertetése. (L. még: Világ: 114. sz.)

U. i. 134. sz. — Herzeg Géza: Háborús könyvének, — Molnár Jenő: *Mucsa a fronton*, — Pintér Imre: *Csatatűzben* (versek) — s ifj. Radó Antal: *Farkasverem* c. szépirodalmi munkáinak ismertetése.

U. i. 141. sz. — *Szász Béla*: *Kemény Zsigmond elveszett naplója*.

A Papp Ferencről a pusztakamarási családi levéltárban felfedezett töredékes napló ismertetése. (Tárca.) — *K. E.*: *Peterdi Andor háborús versei* «hangulatos, finom, poetikus gyöngyszemek.» — *Zilahy Lajos*: *A háborús népköltészet* címen a katona-nóták gyűjtéséről ír.

U. i. 148. sz. — *Koroda Pál*: *Abrányi Emil*. Méltatás.

Polgáristikai Közlöny. 1916. évf. 1. sz. — *Feltóthy László*: *Agoston János*. Nekrológ az Abádi álnéven is szereplő költő-tanárról. — *Horváth K.* Takáts Sándornak Rajzok a török világból c. munkáját ismerteti.

U. i. 3—4. sz. — *R. Z.*: *Halmágyi Samunak Ady Endre magyarsága* c. füzetét ismerteti.

Posener Tageblatt. 1916. évf. 239. sz. — Cikk a Németországban őrzött magyar nyelvenlékekről.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. 1916. évf. 12. sz. — Hír arról, hogy dr. Gragger Róbert pedagógiumi tanár a f. évben a berlini egyetemen magyar nyelvi és irodalomtörténeti előadásokat tart.

U. i. 25. sz. — *Pruzsinszky Pál*: *Baksay Sándor*. A néhai jeles író és ref. püspök jellemzése főtekintettel egyházi pályájára.

Protestáns Szemle. 1916. évf. 4. sz. — *A fehér felhő*. Rövid kritika Molnár Ferenc ilycímű háborús vonatkozású darabjáról. — *Aleph.*: *Az Ady Endre kálménistásága*. Megjegyzések Adynak a Nyugat 1916. évf. 6. sz.-ban megjelent cikkére. — *ró*: *Antiszemitizmus?* Észrevételek Ady Endre egy megjegyzésére.

Religio. 1916. évf. 3. sz. — *Boroviczeny Nándor*: Turi Bélának A háború belülről nézve, — *Trikal József*: Finácsy Ernőnek, A középkori nevelés története, — *Tauber Sándor*: Friedrich Istvánnak, gr. Széchenyi István élete c. munkáját ismerteti és bírálja. (Utóbbi mű ismertetését l. folyóiratunk: 1915. évf. 183. l. és 1916. évf. 208. l.)

U. i. 5. sz. — *Kiss János*: *Dudek János (1858—1916.)*. Nekrológ. — *Hanuy Ferenc*: *Búcsúszózat Dudek János ravatalánál*.

U. i. 4. sz. — *Sipos István*: Erdélyi Lászlónak «Magyar művelődéstörténet. I. korszak: Ősi művelődés Kr. u. 1000-ig» c. munkáját ismerteti és bírálja.

Sárospataki Református Lapok. 1916. évf. 12. sz. — *G. J.*: *Tábori postaversek. Írta Szigethy Ferenc*. Könyvismertetés. — *N. n.*: *Protestáns énekek a r. kath. énekeskönyvekben*. Rövid cikk a címben írt tárgyról (utalással Jénáki Ferencnek, Kájoni János énekkönyve c. értekezésére). E szerint a XVII. századi három róm. kath. énekeskönyv (Hajnal Mátyásé: 1629. a Cantus Catholici: 1651; Kájoni Jánosé: 1676.) közül Kájoni János ferencrendi szerzetesé az, amelyben a legtöbb protestáns ének található. Ebben ugyanis százötvennél több olyan ének van, amely protestáns szerzőé.

U. i. 15. sz. — *N. n.*: Sebestyén Gyulának, A magyar rovásírás hiteles emlékei c. nagy munkáját ismerteti és bírálja (L.). V. ö. folyóiratunk: 1916. évf. 295. l. — *Csokonai Vitéz Mihály eddig ismeretlen versei a sáros-pataki könyvtárban.* Harsányi István. — Társaságunkban, 1916. ápr. 1-én tartott — felolvasásának ismertetése.

U. i. 16. sz. — *N. n.*: *Eötvös Károly.* Rövid nekrológ.

Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. 1916. évf. 12,925. sz. — A Theater c. rovatban, az «Ördög» nagyszabeni előadása alkalmából *J.* dicsérettel ír Molnár Ferenc színdarabjairól.

Szabolcsvármegye. 1916. évf. 123. sz. — *Leffler Béla: Krudy Gyula.* Az ismert szépirodalmi író munkásságának méltatása abból az alkalmából, hogy elnyerte a főváros «Ferenc József írói díj»-át. Elbeszélésének tárgyát tekintve különösen három hely az, ahonnan K. Gy. a legszívesebben merít: a Nyírség, a régi Szepesség és Budapest. Nem is a régi történetet szereti, inkább annak az alakjait. Szinte atyáskodó szeretettel rajzolja a különöket, a régi jó idők hajótörötteit, mert nagyon érdekli a lelkük. Nagyobb műveiben a bonyolult, tragikus lélektani összekötéseket keresi. (Pl. A podolini kísértet.) A Vörös postakocsi c. regény is bizonyosság rá, hogy szerzője a nyírségi írói triász (Krudy Gyula, Lázár Miklós, Milotay István) egyik kimagasló tagja.

Színházi élet. 1916. évf. 12. sz. — *N. n.*: *Hermelin.* Apróságok Szomorj Dezső darabjáról s a szerzőről. (L. még: Magyar Hírlap: 65. sz.; Világ: 65. sz.)

U. i. 15. sz. — *János Vitéz a filmen.* Cikk Petőfi költeményének filmre való átdolgozásáról (mozgófényképszínházra alkalmazta Incze Sándor, a «Kinoriport»-vállalat sorozatában).

U. i. 17. sz. — *A János Vitéz filmen.* Rendezte: Illés Jenő, új zenét írt hozzá Kacsóh Pongrác. Előadásra körülbelül szeptemberben kerül.

Theologiai Szaklap. 1916. évf. 1. sz. — *Zoványi Jenő: Könyvészeti kutatások a debreceni ref. kollégiumi könyvtárban.* Adatok a magyar protestáns egyházi irodalom történetéhez.

Tolnai Világtapja. 1916. évf. 17. sz. — Közli: *Rákosi Jenő és Prohászka Ottokár* arcképét.

Történeti Szemle. 1916. 1. sz. — *Viszota Gyula: Széchenyi «Politikai programmtöredékei»-nek keletkezése és hatása.* Széchenyi 1846 ápr. 21-én kezdte meg szóbanforgó műve írását s 1847 január 18-án fejezte be. A mű megjelenésének főoka Kossuth Lajos hírlapírói tevékenysége. A Kelet Népet is ez idézte elő. Széchenyi a röpirat címen eleinte sokat töprengett, míg végre megállapodott benne. E mű hatása alatt készült Deák tollából a híres «Ellenzéki nyilatkozat»; Kossuth Lajos válasza «Az adó» címen Bajza Ellenőrében jelent meg. Széchenyi e munkájának általában

nagy hatása volt; az értekezés e hatás irodalmi nyomairól is részletesen beszámol.

U. i. 2. sz. — *Imre Sándor*: Zoványi Jenőnek, Kisebb dolgozatok a protestantizmus története köréből és Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban c. munkáit ismerteti és bírálja.

Uj Idők. 1916. évf. 13. sz. — *N. n.*: Röviden ismerteti Heltai Jenőnek Family Hotel, — Szomory Dezsőnek Hermelin, — Molnár Jenőnek Mucsa a fronton c. szépirodalmi műveit.

U. i. 14. sz. — *N. n.*: *Berend Miklós dr. harctéri naplója*. Rövid könyvismertetés s az egyik fejezet (A turynkai csata segélyhelyén) közlése.

U. i. 15. sz. — *Kávéház* (Nádas Sándor vígjátéka), — *A régi ház* (Tormay Cecile regénye). Rövid könyvismertetések.

U. i. 16. sz. — *A nyolcvan éves Ágai*. Rövid megemlékezés a veterán íróról. (Arcképpel.) — *N. n.*: Röviden ismerteti Szabó Lászlónak, A modern újságírás c. könyvét és Gyökössy Endrének Honvéd c. versfüzetét. — *Szalontai Katonanóták*. A Szendrey Zsigmond gyűjtötte s a Magyar Figyelő 1916. évf. 6. számában is megjelent háborús versek.

U. i. 17. sz. — *Peterdi Andor háborús versei*. Könyvismertetés: szemelvényekkel. — *Rajzok, elbeszélések*. Rövid cikk Mátrai Ferenc könyvéről. — *Hulló rózsák*. Néhány soros megemlékezés Doleschall Ervinné verskötetéről.

U. i. 18. sz. — *Eötvös Károly*. Rövid nekrológ (arcképpel). — *Háborús verseskönyvek*. Kollányi Boldizsár «Vérholtok, énekszó a fürgetegben 1914—1916», — Felber Pál «Negyvennégyesek a világháborúban», — Kutas Kálmán «Beszéljetek ti évek» c. könyvének rövid ismertetése.

U. i. 19. sz. — *Lyka Károly: Malonyay Dezső*. Nekrológ. Arcképpel (L. a többi hetilapokban is. Pl. Élet 1916. évf. 18. sz.) — *N. n.*: *Szívem szerint*. Szabolcska Mihály ilycímű új verskötetének ismertetése. — *N. n.*: röviden ismerteti Biró Lajosnak A diadalmas asszony c. regényét és Lázár Miklósnak Magyarok dalolnak c. háborús könyvét.

U. i. 21. sz. — «*A polgór.*» Gábor Andor legújabb tréfáinak ismertetése.

U. i. 22. sz. — *Gereblye: A varjú a toronyórán*. Csathó Kálmán regényének ismertetése. — (L. még: A Hét 22. sz. H. A.-tól és Világ 141. sz.: Bálint Lajostól). *N. n.*: röviden ismerteti Kenedi Gézának Írások és tanulmányok c. kötetét, — Herczeg Ferencnek A hét sváb és Szederkényi Annának Amíg egy asszony eljut odáig . . . c. regényét, — továbbá Pap-Váry Elemérné Háborús viszhangok c. verseskönyvét.

U. i. 23. sz. — *Adorján Andor: Görgei*. Nekrológ. (Két képpel.) — Rövid könyvismertetések: Herczeg Gézának Avanti és Pintér Imrének Csatatűzben c. háborús könyveiről, — továbbá Juhász Árpádnak: Köszönés messziről c. versfüzetéről, mely az új német költők műveiből vett szemelvényeket mutat be magyar fordításban.

U. i. 24. sz. — *Görgei Artúr temetése*. (Két kép.) — «*Angyali üdvözet*,» Keleti Artúr ilycímű verseskönyvének rövid ismertetése.

U. i. 25. sz. — *Sebők Zsigmond*. Nekrológ (arcképpel.). — *N. n.*:

Kosztolányi Dezsőnek Bűbájosok c. novelláskönyvét és Székely Jenőnek Csönd c. kis verskötetét ismerteti és bírálja.

U. i. 26. — *N. n.*: *József hazamegy* címen Kelemen Viktor kis novelláskötetét ismerteti. Kelemen elbeszéléseiről azt olvassuk, hogy erősen érezhetők rajtuk az idegen hatások. Így a «Sülyed a hajó» című emlékeztet Gerhardt Hauptmann regényére az «Atlantisz»-ra («amelynek nemcsak témája, de lélektani tanulmányának célzata is ugyanaz»), a «József hazamegy» c. novella pedig Krudy Gyula «Zsigmond utolsó szava» c. elbeszéléseire. (E mű ismertetését l. még: A Hét 1916. évf. 20. sz.)

Uj Nemzedék. 1916. évf. 10. sz. — *Márkus László*: *A fehér felhő*. Molnár Ferenc új darabjának bírálata. «Láttán pusztuló fajtámnak sírtam akkor este és a nagyszerű halál temploma volt a színház». — *Seprődy János*: *A magyar katona-dal*. Katona-dalaink szomorú hangulatának egyik oka, hogy a katonáskodás a 21 éves ifjút éppen szerelmi élete leghevesebb idején éri. A magyar katona-dal ez alaphangján a mai nagy idők sem változtattak. A harctereken énekelt katona-dalok sem igazi harci dalok, hanem régi szerelmi dalok, melyekbe elvéve kerül egy-egy háborús vonatkozású kifejezés, amely azonban igen sokszor nincs logikai összefüggésben az eredeti szövegsorokkal.

U. i. 16. sz. — *Pethő Sándor*: *A Szekfü-ügy*. Vitacikk Székfü új könyvének («Mit vétettem én?») kaposán. — *Jolsvay*: *Szezonvég*. Barta Lajos «Szerelem» és Jókai—Hevesi Sándor «Egy magyar nábob» c. darabjainak bírálata. «Jókai óriási publikuma csakugyan ünnepi tiszteletadást látott a mester emléke előtt és íme kitűnt, hogy a magyar lelkű színdarab nagyon is kell.» — *Csongor*: *Könyvek körül*. Az újabb háborús irodalmat ismerteti, különös elismeréssel szólva dr. Berend Miklós hadinaplójáról.

U. i. 20. sz. — *Csongor*: *Nekrológ*. (Malonyay Dezsőről.)

Ukránia. 1916. évf. 7.—8. sz. *Sztripszky*: *Petőfi és Sevcsenkó*. Rövid párhuzam 12. pontban Petőfi és az ukránok nemzeti költője között.

Uránia. 1916. évf. 4. sz. — *Agárdi László*: *Kemény Zsigmond idealizmus és realizmus*. A történeteiben mutatkozó kényes jelenetek lesznek azok a bizonyító érvek, amelyek segítségével meg lehet adni a választ arra a kérdésre: ideal-realista volt-e Kemény, vagy inkább real-idealista? Végső eredmény gyanánt meg lehet állapítani, hogy Kemény ideal-realista. V. ö. folyóiratunk: 1915. évf. 61. l. — A Könyvszemle rovatban *-ly* ismerteti és bírálja: Molnár Ferencnek Egy haditudósító emlékei és A fehér felhő, — Szemere Györgynek Apró regények és esetek, — továbbá Lőrinczy Györgynek Az özvegy falu c. szépirodalmi munkáit. Az említett írókról ezt olvassuk: «Molnár érzései tisztulnak, megnevesedetteknek mutatkoznak, költői hangulatának meleg forrása áttör szarkazmusu jegén, s mintha egyénisége megtelnék erkölcsi tartalommal s felemelkednék általa.» «Szemere nem az elsőrangú írók közül való; de a második sorban

hasznos munkása elbeszélő irodalmunknak, mert megbecsüli tollát, s mert színmagyarként érez és igazán magyarosan ír» «Lőrinczy nemcsak megfigyelni és érezni tud finoman és mélyen, hanem a mese elgondolásában is erős.»

Világ. 1916. évf. 56. sz. — *A magyar irodalom helye a világirodalomban.* Babits Mihály előadása.

U. i. 70. sz. — Hír arról, hogy Balassa Ármin «A cégér» c. népszínművét felújították Szegeden.

U. i. 86. sz. — *Amerikai folyóirat az új magyar írókról.* Kivonat Reményi Józsefnek az Internationalban megjelent cikkéből. «Egyebek közt szól a cikkíró — úgymond — Ady Endre, Móricz Zsigmond, Balázs Béla és Ignotus munkásságáról, ki az új irodalom vezére, megteremtője és esztétikusa.»

U. i. 87. sz. — *Ignotus: Az irodalmi perzekutország.* A Nyugat 1916 márc. 26-diki matinéján tartott előadás. Az ú. n. «nyugatos» irodalmi csoport védelme a hazafiatlanság vádjá ellen. «Mi éppen a magyar író, éppen a magyar költő... ha nincs Magyarország? Lehet ma magyart... másnak elképzelni, mint a nemzet életéért reszketően... hazafinak?»

U. i. 98. sz. — *Balázs Béla: A Magyarországnak.* Válasz a Magyarország 1916. évf. 98. sz.-ban megjelent cikke.

U. i. 99. sz. — *Miklós Jenő: Útravaló Barta Lajosnak.* Barta Lajos írásainak méltatása.

U. i. 106. sz. — *Eötvös Károly anekdotái.* Tárca.

U. i. 107. sz. — *Ambrus Zoltán: Irodalmunk Németországban.* A szerző szerint a németek nem elfogulatlanok a magyar irodalommal szemben. — *blt. l.:* Barta Lajosnak «Az ige terjedése» c. munkáját ismerteti.

U. i. 119. sz. — Közlés Földes Imre «Grün Lili» c. drámájának bécsi sikeréről. (L. még: Pesti Hirlap: 118. sz.)

U. i. 120. sz. — *B. Gy.: Lélek a háborúban.* Balázs Béla ily című könyvének ismertetése.

U. i. 125. sz. — Ady Endre nyilatkozata a Budapesti Hirlap 1916. évf. 124. számában megjelent cikkel kapcsolatban. — *Bölköny György: Kálvinista klerikálisok.* Hozzászólás a Protestáns Szemle és Ady Endre polemiájához.

U. i. 129. sz. — *Jászi Oszkár: A Szekfü-ügy körül.* Reflexiók. — *Borsos Károly: Oktalan harcok.* Hozzászólás Ady- és a Protestáns Szemle polemiájához.

U. i. 134. sz. — *N. n.: Jókait szerb herceg fordította franciára.* Közlemény arról, hogy — *Reve et vie* («Álom és valóság») címen — Bozsidar Karagyorgyevics herceg franciára fordította Jókai Mór egy regényét. — *Bálint Lajos: Recitativ.* Babits Mihály verskötetének elismerő méltatása. — *Cs. S.: Pap-Váry Elemérnének «Háborús visszhangok» c. verskötetét ismerteti.* — *Figyelő: Dunántúli lázálma.* Polemikus cikk.

U. i. 148. sz. — *Blt. L.:* Szini Gyula új munkáit («A tűzfészek» — «Pára»), — *N. n. pedig «Bibor»* címen Alba Newis új verses könyvét ismerteti.

Vossische Zeitung. 1916. évf. 157. sz. — A berlini színházak heti műsorából (márc. 26.) kitűnik, hogy Drégely Gábor «A kisasszony férje» c. darabját a Lustspielhausban minden este adják.

U. i. 320. sz. — *Rudolf, Eucken: Deutsche Studien in Ungarn.* A tudós szerző, kinek csak nemrégiben (a Stein Lajos hazánkfia szerkesztette «Nord und Süd» 1916. évf. májusi füzetében) jelent meg «Die deutsche Sprache in Ungarn» címen Révai Mórral való érdekes levélváltása, mostani cikkében a magyar-német szellemi élet kapcsolatait vizsgáló kutatás eredményeit üdvözl. Dicsérettel utalva a budapesti és kolozsvári egyetem német nyelvi és irodalmi tanszékével kapcsolatos komoly tudományos munkára, nagy elismeréssel szól a Petz Gedeon, Bleyer Jakab és Schmidt Henrik szerkesztésében megjelenő Német Philologiai Dolgozatok között eddig kiadott 18 értekezésről. Ezekből a szorosabb értelemben vett tudományos tanulságon kívül — úgymond — «im besonders muss es uns Deutsche wohltuend berühren, dass auch das deutsche Leben innerhalb Ungarn volle Beachtung findet». A cikk végül annak a reménynek ad kifejezést, hogy a két nép közti oly régi és oly sokágú szellemi kapcsolat a politikai összetartást is erőssé és tartóssá fogja tenni.

Wiener Bilder. 1916. évf. 17. sz. — Közli Eötvös Károly fényképét.

Zeitschrift Des Vereins Für Volkskunde. 1916. évf. 1. sz. — *Karl Haller: Drei Volkslieder aus Oberösterreich* c. közleményéhez írt jegyzetében Joh. Bolte összeállítja a bor és a víz vitatkozásának tárgytörténetét s ebbe Gragger Róbert utalása alapján bevonja a «Bor majd víz dicséreti» c. magyar verset és a magyarországi német változatokat is.

FIGYELŐ.

† Vértesy Jenő (1877. VI. 30.—1916. VI. 16.) 1916 június 23-án, a Kerepesi-út melletti temetőben helyezték örök pihenőre Társaságunk érdekes választmányi tagját: Vértesy Jenőt. Derék munkában eltöltött, eredményekben sem szűkölködő élet után, legszebb férfikorában indult az utolsó útra, melyre — anya és apa nélkül maradt kis fián kívül — pályatársainak és jóbarátainak nagy serege kísérte el. Társaságunk nevében — a sírnál — Császár Elemér választmányi tagtársunk búcsúztatta el szép beszédben a megboldogultat. Költő, műfordító és tudós volt: emléke élni műveiben! (Irodalmi arcképét l. jelen füzetünkben Császár Elemértől.)

Társasági ügyek. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1916 május 6-án *választmányi ülést* tartott.

Beöthy Zsolt elnöklete alatt jelen voltak: Alexander Bernát, Alszeghy Zsolt, Angyal Dávid, Ágner Lajos, Baros Gyula, Binder Jenő, Császár Elemér, Ferenczi Zoltán, Gulyás Pál, Hegedüs István, Jakab Ödön, Király György, Négyesy László, Német Károly, Riedl Frigyes, Szász Károly, Szinyei Ferenc, Tolnai Vilmos, Várdai Béla, Versényi György, Viszota Gyula, Zlinszky Aladár, Zolnai Béla, Zsigmond Ferenc vál. tagok. Jegyző: Kéký Lajos.

1. Elnök a gyűlést a következő szavakkal nyitja meg: «Tisztelt Választmány! Mielőtt rátérnénk napirendünkre, méltóztassék megengedni, hogy úgy a Társaság, mint a magam részéről mély és rendkívüli örömmel adjak kifejezést; egy olyan örömmel, mely, mint minden nagy öröm, jóformán türelmetlenül várja az alkalmat, hogy megnyilatkozzék. Ez pedig a mi tisztelt és szeretett alelnökünk, Szász Károly úr ónagyméltósága legfelsőbb kitüntetésén¹ érzett őszinte öröme. Azt hiszem, hogy ebben a Társaságban elég csak fölemlítenem egyfelől azt, hogy ónagyméltósága a maga irodalmi munkásságában nemcsak a mi munkakörünknek milyen lelkes és hivatott művelője, hanem annak az iránynak is, melyben mi dolgozunk, annak a célnak is, mely a mi közös munkánk-

¹ Midőn a király Ó felsége Szász Károlynak, a Magyar Képviselőház alelnökének. — a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül — a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta. (L. a lapokat. PL.⁵ Az Ujság. 1916. évf. 107. sz.)

ban szemünk előtt lebeg, milyen avatott, egyenes és tétovázást nem ismerő képviselője; másfelől azt, hogy Társaságunk állása, ennek megerősítése mennyit köszön az ő lelkes fáradozásának és buzgóságának. Ezek azok az indokok, melyekből a mi szeretetünk, tiszteletünk fakad, mellyel köszöntjük őt s melyből Társaságunk szerencsekívánata fakad. Ehhez még egy másik örvendetes jelentést kell csatolnom arról a kitüntetésről, mely Társaságunk egyik megalapítóját, folyóiratunk megindítóját s buzgó szerkesztőjét, Pintér Jenőt érte abban a Társaságunkat is megtisztelő választásban, mellyel tudományos munkássága elismerésül az Akadémia lev. tagjai sorába iktatta őt. Bátor vagyok indítványozni, hogy a választmány örömét és szerencsekívánatait fejezze ki a jelenlevő Szász Károly alelnök úr öngyméltóságának, Pintér Jenővel pedig, kit katonai szolgálata tart távol, jegyzőkönyvi kivonatban közölje. A választmány egyhangú helyesléssel és nagy örömmel járul hozzá az indítványhoz.

2. Titkárhelyettes jelenti, hogy választmányunk egyik új tagja, Zsigmond Ferenc meglehangú levélben mond köszönetet megválasztásáért. A választmány szíves szeretettel üdvözli az ülésen is megjelent új választmányi tagot.

3. Titkárhelyettes jelentése alapján a Társaság rendes tagjait megválasztatnak: Dr. Nógrády László, főgimn. tanár, Budapest (aj. Várdai Béla és Alszeghy Zsolt), Gábor Andor, író, Budapest (aj. Szabolcsi Lajos és a pénztáros), dr. Hevesy Andor, író, Genf (aj. Baranyai Zoltán), Maison Jeromos, plébános, Regöce; Gyurek Ferenc, kadettasp., 77, táborig posta (aj. a jegyző). Új előfizetőül jelentkezett a debreceni tudományegyetem magyar irodalomtörténeti szemináriuma.

4. Titkárhelyettes indítványozza, hogy júniusban ez idén se tartson felolvasó-ülést a Társaság. A választmány az indítványhoz hozzájárul.

5. Pénztáros jelentést tesz a Társaság vagyoni állapotáról. Eszerint bevétel: 7315.73 K, kiadás 2551.18 K, pénztári maradvány 4764.55 K. Tudomásul van.

6. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Ferenczi Zoltán és Alszeghy Zsolt vál. tagokat kéri föl s az ülést bezárja.

A választmányi ülést *felolvasó-ülés* előzte meg, melynek tárgya volt: Riedl Frigyes: Shakespeare és a magyar irodalom.

A M. T. Akadémia új tagjai és jutalmazottjai. A M. T. Akadémia 1916 május 4-én tartott nagygyűlése az I. osztályba tiszteleti tagnak megválasztotta Berczik Árpádot, levelezőtagnak pedig folyóiratunknak — jelenleg a harc téren küzdő — szerkesztőjét: Pintér Jenőt. A II. osztály új levelező tagjai: Jancsó Benedek és Kornis Gyula; új külső tagja: Mayr György. A III. osztály új rendes tagja: Schafarzik Ferenc; új levelező tagjai: Dégen Árpád, Fényi Gyula, Riesz Frigyes; új külső tagja: Bruns Ernő Henrik. Az akadémiai nagyjutalmat a II. osztály javaslatára a nagygyűlés *Thalóczy Lajos* rendes tag Jajca (bánság, vár és város) o. munkájának, a Marozibányi-jutalmat pedig *Ortvay Tivadar* rendes tag Habsburgi Mária, II. Lajos felesége c. művének ítélte oda. A Sámuel-díj

(15 arany), melyre az 1915-ben megjelent nyelvészeti értekezések pályázata, *Simai Ödön*: Faludi hatása Sándor Istvánra c. dolgozatának jutott (Ismertetését l. folyóiratunk: 1915. évf. 213, 274, 338. és 1916. évf. 64., 65. l.); azonban a Melich Jánostól származó bírálati jelentés nagy elismeréssel emelte ki Mészöly Gedeonnak 'Az 'óta' névutó eredete' c. értekezését is. A kuruc-kori (1664—1711) tárgyú színműre kitűzött 1915. évi Koczán-jutalmat 'Kurucvilág' c. darabjával *Lampérth Géza* nyerte el. A Farkas-Raskó-díj pályázatán megdicséret hazafias költemény — 'A magyar tanítónő' — szerzője: *Benedek János*. 'A középkori művészet története Erdélyben, a formák kialakulásának összehasonlító méltatásával' c. pályakérdés kidolgozásával (Bésán-díj: 2400 korona). — beadott tervezete alapján — *Roth Viktor* bízott meg. Az ifj. Bojári Vigyázó Sándor-jutalmat 'Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése 1542-től 1690-ig' c. pályaművéért *Biró Vencel* kapta.

A M. T. Akadémia új pályatételei. A M. T. Akadémia irodalomtörténeti vonatkozású új pályatételei a következők: 1. Gróf Széchenyi Istvánnak az ő nevéhez és működéséhez méltó életrajza. Benyújtható akár kéziratban, akár kinyomtatva bármikor. Jutalom: 8000 korona. — 2. A magyar szépirodalmi kritika története. Jutalom — Halmos Izor adományából —: 1000 korona. Határnap: 1916 dec. 31. — 3. A népiesség elmélete Dugonictól Petőfigig. (A népiesség kérdésre vonatkozó akkori magyar elméleti irodalomnak összeállítása és méltatása.) Jutalom a Lehr Albert-alapítványból: 400 korona. Határnap: 1917 szept. 30. — 4. A XVIII. század lírai és elbeszélő költészete, főtekintettel a költők forrásaira és mintáira. Jutalom az ifj. Bojári Vigyázó Sándor-alapból: 2000 korona. Határnap: 1916 dec. 31. — 5. A stílus a művészetben és az irodalomban. Jutalom a Gorove-alapítványból: 100 arany. Határnap: 1917 szept. 30.

A Szent István-Akadémia. A Szent István-Társulat kebelében harminc éves *multa* visszatekintő 'Irodalmi és Tudományos szakosztály' az elmúlt év végén (1915 november 29-én) *Szent István-Akadémiává* alakult át. Az 1886-ban megalakult kettős szakosztály havonként szokta tartani felolvasó üléseit, melyeknek tárgya a bölcsélet, történelem, irodalom, nevelés- és társadalomtudomány köréből került ki. A Szent István-Társulat Irodalmi és Tudományos Osztályának Felolvasó Üléseiből összefoglaló cím alatt 89 külön kiadvány látott napvilágot, melyek tudományos színvonalon állanak s közülök nem egy a szaktudomány önálló s eredeti kutatásai alapján készült tanulmány.

Már régebben megindult a mozgalom, hogy elevenebb tevékenységgel s szélesebb keretben fejtsse ki munkásságát a kettős szakosztály. A cím-változás munkanövekedést is jelent, legalább kifelé. A Szent István-Akadémia célja a kiadott Ügyrend 2. §-a értelmében 'a tudományt és irodalmat katolikus szellemű írónak osztályába való tömörítése által felvelni. Erre való tekintettel a) tiszteleti, b) külső és c) rendes tagokat választ.' 'Kebelében tudományos és irodalmi ágaknak megfelelő osztályokat szervez,

melyeknek élére osztályelnököt és titkárt választ. Főolvasások tartása és kiadványok közrebocsátása által a tudományt és irodalmat műveli és terjeszti».

A Szent István-Akadémia újabb szervezetében négy osztályra oszlik (5. §.): Az *első osztály tárgyköre*: hittudomány, böleselet és neveléstudomány. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 50 rendes. A *második osztály tárgyköre*: történelem és segédtudományai; jog- és államtudományok; társadalomtudományok. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 50 rendes. A *harmadik osztály tárgyköre*: irodalomtörténet és nyelvészet; esztétika, művészet-történet, szépirodalom. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 45 rendes. A *negyedik osztály tárgyköre*: mennyiségtan és természettudományok. Tagjainak létszáma: 3 tiszteleti és 20 rendes. A Szent István-Akadémia összes, tiszteleti és rendes tagjainak zárt létszáma tehát 177. A külső tagok száma nincs korlátozva.

A Szent István-Akadémia *elnöke* (kit titkos szavazással 6 évre választanak az Akadémia tagjai): *Giesswein Sándor* dr. prelátus-kanonok, országgyűlési képviselő, a M. T. Akadémia I. tagja. *Főtítkára* (kinek választása ugyancsak titkos szavazással történik, de csak 3 évre: *Reiner János* dr. egyetemi ny. r. tanár, a M. Tud. Akadémia I. tagja. Az egyes osztályok élén az *elnökök* és *titkárok* állanak. Az osztályelnököt és titkárt szintén 3 év tartamára titkos szavazással — a plenum hozzájárulásával — az illető osztály választja.

Folyóiratunk olvasóit főleg a III. osztály érdekli, azért közöljük az irodalmi osztály tagjainak teljes névsorát. Elnök: Négyesy László, titkár Vargha Damján. — Tiszteleti tagok: gróf Apponyi Albert, Berzeviczy Albert, Párvy Sándor. — Rendes tagok: Andor József, Angyal Armand, Auer István, Bartha József, Báu Aladár, Bódiss Jusztin, Bodnár Gáspár, Bogisich Mihály, Concilia Emil, Csicsáky Imre, Demény Dezső, Divald Kornél, Domonkos István, Erdősi Károly, Felsmann József, Fieber Henrik, Gulyás Pál, Hellebrant Árpád, Herrmann Antal, Huszka József, Izsóf Alajos, Járossy Dezső, Kincs István, Kontor Elek, Körösy Albin, Láng Nándor, Lévay Mihály, Maszlaghy Ferenc, Négyesy László, Pályi Ede, Pasteiner Gyula, Pintér Jenő, Rada István, Szémánn István, Sziklay János, Szinnyei József, Szmidá Viktor, Vargha Damján, gróf Vay Péter, P. Velics László, Vincze Alajos, Viszota Gyula, Zoltvány Irén.

A Szent István-Akadémia működését már megkezdette. Első nyilvános ünnepi ülése 1916 márc. 23-án volt, melyen *Giesswein Sándor* elnök megnyitó beszéde után *Apponyi Albert* tartott előadást «A keresztény világnézet és a tudományosság» kérdéséről, majd *Szekely István*: «A tudomány hajdan és most» címen. *Reiner János* főtítkári jelentését mutatta be. A szervezkedés komoly munkája most folyik. Rendes felolvasó üléseit ősszel kezdi meg. Üléseit a Szent István-Társulat palotájában az egyes osztályok sorrendje szerint tartja minden második pénteken, mert egyedül ez a nap az egész héten, melyen nincsen irodalmi, tudományos felolvasás Budapesten. A Szent István-Akadémia irodalmi osztályának nagy és messze kiható feladata lesz, nemcsak a régi, de az új, sőt legújabb irodalmi kérdések

komoly kutatása és tárgyalása körül is. A már eddig felvetődött kérdések közül csupán a katolikus énekköltészetet jelöljük meg, melynek irodalmi és irodalomtörténeti feldolgozására a Szent István-Akadémia III. osztályának külön és egyik legelső nagy gondja leszen. (a.)

Pathelin mester Debrecenben. A tavasz ügyvédek ez ősapja, akit néhány éve rendezett vígjátékciklusa keretében Nemzeti Színházunk is nagy hatással keltett életre, feltámadásával nemcsak a színházjáró közönséget derítette jókedvre, hanem egyik jóízű novellistánk képzeletét is megtermékenyítette. Szemere György Apró regények c. 1915-ben megjelent novellás kötetében olvashatjuk A szerencse-malac c. adomaszerű tárcát, amelyben a vándor motívumok kutatói örömmel fognak ráismerni az agyafúrt XV. sz.-i francia fiskális XX. századi magyar leszármazottjára. A szoboszlai ember létére Debrecenbe komának hívott Berecki Menyus korai malaccal akarja megtisztelni a keresztelőt, de útközben a nyalánk városiaknak háromszor is eladja s végül is egymaga fogyasztja el az egyik kocsmában a sokaktól megáhitott csemegét. A megkárosított embereket azonban nyomra vezet a pörkölt szaga s Menyust átadják a rendőrnek, aki meglehetősen megtört állapotban kíséri a komát a városházára. A koma szerencséjére szerző, visszaemlékezve a Nemzeti Színház fent említett kedves estéjére, összehozza Csibe Márton tyúkprókátossal, aki a corpus juris szövevényein kívül a francia farce-irodalomban is ismerős és e dupla romanista minőségében, siker esetére kikötött 10 forint perkoltság fejében, kitanítja Menyus komát, hogy a vallatásnál játssza a megárgyultat: «Sem mire se feleljen akkurátusan; jobban mondvá, sehogy se feleljen, csak füttyentsen. Így ni: Fitty!» A tanítás, akár csak ötöd-félszáz esztendővel ezelőtt, most is bevált, Menyust nagy sajnálkozás közt szélnek eresztik bírái s a tavasz fiskális, ép úgy, mint francia előképe, saját fondorlatának lesz áldozatává. Pénz helyett fittyel fizeti ki a tanulékony kliens.

DR. GULYÁS PÁL.

Magyar szerzők svéd színpadon. (I.) Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc és Biró Lajos színpadi sikerei nyugat felé az osztrák és német irodalmi lapokban éleshangú kritikát keltettek föl a «magyarische Invasion» ellen,¹ de a nagy közönség mégis feltűnő szívesen fogadta a magyar darabokat. Berlini kollégáik szerencséjén fölbuzdulva a svéd színgazdátok is kapva kaptak a jó üzleten s így történt, hogy az utolsó években a magyar szerzők becses és gyakori nevek lettek a svéd színpadon.

Jelen kis dolgozatomban a magyar szerzők svédországi előadásainak adatait gyűjtöttem össze és a svéd kritikák tükrében szeretném bemutatni a magyar darabok sikerét vagy sikertelenségét a svéd színpadokon, anélkül azonban, hogy irodalmi értéküket magyar szempontból érinteném.

¹ L. Xenien 1913. I. 55—56. Kedvező kritika Molnár Ferenc Farkas-árról, kevésbé hízelgő Lengyel és Biró Cárno-jéről.

Bár Svédországban az első magyar szenzáció a «Taifun» volt, mégis teljesség kedvéért nem mulaszthatom el *Dóczi Lajos* «*A csók*» című vígjátékának előadását megemlíteni. 1883. év március 7-én került színre a stockholmi Nya Teaterben. E magyar bemutatónak már az emléke is régen feledésbe ment és csak bibliografiai böngészgetésem közben bukkan-
tam nyomára.¹

A legutóbbi évekig kell várunk, míg magyar szerző neve jelenik meg svéd színlapon. Csodálatosképen *Lengyel Menyhért* *Taifun*-ját nem Stockholmban adták először, hanem egy kis vidéki városkában Sundsvallban mutatta be 1910 szeptember hóban Hugo Rönnblad színtársulata. A svéd ujságok azonban alig vettek hírt erről a vidéki premierről. Néhány hét múlva az előkelőbb göteborgi színházban került előadásra a *Taifun* Ranft igazgató rendezésében. Most már a «Thalia» (svéd színházi lap) is megemlékezett a göteborgi bemutatóról, de nem a leghizelgőbben. A névtelen kritikus nem tartja művészi alkotásnak, hanem olyan darabnak, amely egyszerre áthatja a nagy publikumot mint egy «exotikus szenzáció».²

Igazi feltűnést azonban csak akkor aratott a *Taifun*, mikor Stockholm legelső színháza a Dramatiska Teater tűzte ki előadásra, mint a téli szezon első ujdonságát. (1910 nov. 10.) A siker óriási volt, de a svéd kritika mégis hűvösen, tartózkodva fogadta. A *Thalia* kritikusá rettenetes iróniával ment neki a darabnak. «Szerettem volna hallani» — írja a premiér után — «hogyan ítéli meg Hedberg³ mint kritikus ezt a darabot. Mert nem hihető, hogy ő szívvel-lélekkel azt higgye, hogy van valami irodalmi értéke». Különösen kikel az ellen, hogy a Dramatiska Teater üzleti szempontból adta elő a *Taifunt*. «Én sajnálom Hedberget. Az fájdalmas lehet, hogy mint költő egyik kezével olyan költemény kötetet nyújt, mely erőteljes gondolataival föltételezi az olvasó magas művészi képzettségét, míg másik kezével, mint színigazgató a *Taifunt* adja.» A tartalom részletezésénél azt állítja, hogy a harmadik fölvonás Bisson Mme X. másolása. — «Mi is az hát» — kérdi végül — «ami gyönyörködött ebben a rosszul összefércelt gyilkos és szenzációs históriában? Talán a jellemrajzolás? Egy tucat-japáni és semmi más, minden egyéni vonás nélkül. Talán az európai költő? Ez a bohém-kísértet a Nietzsche-majmolással és Ibsen gallérral? Vagy Heléna? Ez a természetellenes cigarettázó hölgy összeszedve a francia szindarabok oly közönséges félvilági hölgyeiből. Mi hát, ami annyira csalogató? Mindenek fölött az exotikus... Az egész japán képeskönyv idegen hangsúllyal és mozdulattal; rossz színház gyilkossággal és hatásvadászattal. Mikor jön már egy új Tokeramó azzal a szent misszióval, hogy kiírta a magyar Lengyelt darabjával együtt?» A svéd napilapok azonban sokkal szívesebben fo-

¹ L. Magyar írók svéd nyelven c. kis cikkemben. Irodalomtörténet 1914. 70. old.

² *Thalia* 1910 szeptemberi füzeté.

³ Tor Hedberg a Dram. Teater igazgatója, neves svéd költő és drámaíró, akinek Apa és fiú c. erőteljes drámáját Szász Zsomborné fordította magyarra. L. Olcsó Könyvtár 1595—7.

gadták a Taifunt. Így a Svenska Dagbladet igen komoly esztetikusa August Brunius azt írta, hogy «évek óta nem volt nagyobb színi élvezetben része». A Stockholms Dagbladben a következőket olvassuk: «A szerző nemcsak ügyes boulevard faiseur, hanem darabja szerencsésen irodalmi beccsel is bír. Az egésznek fölépítése az utolsó felvonás kivételével igazán drámai. Nemcsak a külső, de a belső cselekvény is fokozatos fejlődéssel növekszik és a realiztikus ábrázolás, bármennyire idegenszerű a tárgy, mégis megkapóan, sőt egészében tragikailag hat». A Dagens Nyheter kritikusa már tartózkodóbb és azt írja, hogy a darab jobb, mint a híre. «Drámai előnyöket egyáltalában nem nélkülöz és a második felvonás a tetőpontot jelzi. Az egész darab hosszúsága dacára technikailag ügyesen van megszerkesztve és nem kínzóan szenzációs. Ehhez járul, hogy az exotikus tárgy az újdonság ingerénél fogva mindig vonzóan hat». Az Aftonbladet pedig már olyan messzire ment a dicséretben, hogy a bemutatót a Dramatiska Teater legnagyobb estéjének mondja. Az Aftontidningen viszont a problémát tartja különösen érdekesnek és értékesnek: az összehasonlítást a két világfelfogás között. Az eltérő kritikák csak fokozták a svéd közönség érdeklődését és így történt, hogy 88-szor adták egymásután és a színháznak egy szezonban 130 ezer koronát jövedelmezett. Stockholmban valószínűleg Taifun-láz ütött ki és még a nagy álarcos bálon is a darab jelmezei uralkodtak. Sőt egy paródiát is írtak «*Tokiga Taifun*» (A bolondos Taifun) címeu, melyet nagy sikerrel adott elő a stockholmi Marionett Teater.¹ Megpróbáltam ennek az irodalmi kuriozumnak, a magyar irodalomra nézve föltétlenül érdekes paródiának a szövegét megszerezni, de mert a stockholmi bábjáték már néhány éve megszűnt, így kutatásom eddig nem járt eredménnyel.

A Taifunról még sok szó esett Stockholmban és a Thalia színházi lap két cikket is írt Lengyel Menyhérről. Az első levélformájú és gratulál Lengyel Menyhértnak, hogy a Dramatiska Teatert megmentette a bukástól, egyszersmind a svéd színiigazgatók figyelmét szeretné felhívni olyan drámákra, amelyek elég jók, anélkül, hogy japánokat szerepeltetnének.² A másik hosszú cikket abból az alkalomból írta a névtelen szerző, valószínűleg Gustav Collin, mikor Budapestről híre érkezett, hogy Lengyel egy új darabot (*A próféta*) írt, melyben már polinéziai szigetlakókat hoz a színpadra. A cikkíró általában erősen kikel az exotikus tárgyú drámák ellen.³

Még alig mult el Stockholmban a Taifun-szenzáció, midőn a Svenska Teater egy másik magyar szerzőnek darabját, *Molnár Ferenc Testőr-jét* (Gardesofficeren) mutatta be 1911 szeptember 9-én. A vígjáték nem aratott nagy feltűnést, de a kritika kedvezőbben fogadta. «Ha a darabot nézzük» — írja a Thalia⁴ — akkor minden arravaló igényünkről le kell

¹ Thalia 1910 karácsonyi szám.

² U. o. 1911 febr. 18-iki szám.

³ U. o. 1911 márc. 11-iki sz.

⁴ Thalia 1911 31-iki szám.

mondanunk, hogy ez a komédia a valóságban megtörténhetett volna. Igen sok benne a mulattató fordulat, a szellemes és éles replika, kitünő színi hatások váltakoznak benne, de nem lehet eltagadni néhány unalmas részletét». A darab csakhamar letűnt a műsorról és október végén már Helsingforsban mutatta be a Svenska Teater (okt. 27-én). A kritika itt még hűvösebben emlékezett meg róla. Így Jane Gernandt Claine azt írta, hogy «az egész darab a legnagyobb mértékben nélkülöz minden való alapot és ha az ember mégis mulat rajta, ez a józan esztől teljesen függetlenül történik».

Ugyanezen ősszel Molnár Ferencnek *«A doktor úr»* című bohózatát mutatta egy kisebb stockholmi színház a Lille Teater.¹ A Thalia² megint röviden végzett az új magyar darabbal, midőn ezt írta a bemutató után: «Ezzel a darabbal szemben nem is szabad komoly műkritikára gondolnunk. Az abszurdumok ugyan kacaj-sikert arattak a Lilla Teaternek, de a szellem az teljesen hiányzott». Hasonló értelemben írt August Brunius a Svenska Dagbladetben: «Ha azt hinnők, hogy Molnár Ferenc darabja csak a legparányibb etnografiai hűséggel bír, akkor mindenesetre érdemes volna egy kis utazást tenni Magyarországon. Egy rendőrkapitány mint parfümözött dekadens-különc, egy betörő, akit tizennyolcszor börtönöznek be, de tizenkilencedszer fölmentenek — bámulatos lehetetlenségek... De ha jó néven vesszük ezeket a lehetetlenségeket, akkor jól mulatunk. A doktor úr bohózat, helyzetkonikumra van építve. Azt a szellemességet, amely a Testőrből előcsillámlott, itt hiába keressük.» Bo Bergman a Dagens Nyheterben kedvezőbben nyilatkozott; szerinte «már rég nem látott ilyen szellemes bolondságot; a Scherlock Holmes ideát ügyesen alkalmazza a tolvajra; a dialógus gyors és találó». A Stockholms Dagbladet kritikusa nagyon sokat követel a bohózattól; elismeri, hogy mulattató, de helytelennek tartja szatiráját a «modern kriminálpszichologia és a hipermodern erotika ellen».

Míg a következő évben nem volt magyar bemutató Svédországban, addig 1913-ban egyszerre három magyar újdonság került színe és pedig *Drégely Gábor Szerencse fia* (Som man är klädd) április 3-án a Vasa-teaterben, Biró Lajos Rablólovag-ja (Rovriddaren) május 15-én a Svenska Teaterben és Biró Lajos—Lengyel Menyhért *A óárnő* című darabja (Katarina II af Ryssland) december 5-én ugyancsak a Svenska Teaterben.

A Szerencsefiát úgy a kritika, mint a közönség igen szívesen fogadta Stockholmban. Waldemar Svahn a többek között ezt írta a Stockholms Dagbladban: «Az az átható ujjongás, amely betöltötte a Vasa Teater nézőterét, nem volt csupán a szombati közönség szokásos elragadtatása a bohózat bonyodalmai fölött. Csodálatosképen most olyan vigjátékra találtak, amelynél a karikatura által nevetésre húzott arcok fölragyognak a társadalmi komédia reflexétől. A kikerülhetlen házaságtörés csak hamis föltevés volt és az egész bonyodalom annyira közvetlen hatású, hogy a

¹ A bemutató okt. 8-án volt Försvarsadvokaten (Védőügyvéd) címen.

² 28-iki szám.

közönség egészséges izléséről tanuskodik, midőn szombat esti színházi élvezetét annyira komikusnak találta. A darab meséje arra az egyszerű igazságra van építve: a világ akarja, hogy rászédjék... Nem tagadhatjuk el e vígjáték föltétlen érdemét, ha talán irodalmi zsüri előtt nem állja is meg mindenben a helyét. Az igazságai már régiek; a parvenükkal való incselkedés már kissé elkopott és hogy az egész politika csak bolondság, azt már rég hallottuk a színpadról. De a fordítás szembetűnő hibái dacára igen egészséges humora és józan filozófiája van». A Dagens Nyheter is kiemeli, hogy a vidám történet, mely inkább bohózat vígjáték címmel, nem hasonlít a régi módi össze-visszakuszált bohózatokhoz, hanem az egésznek értelme van. «A legjobb és legérdekesebb a darabban, amely következetes logikájával is kitűnik, hogy a szerző nem esett abba a kísértésbe, hogy hősét elejtse a célnál. A hőst nem leplezik le, illetőleg a leplezés megtörténik, de ő mégis felülemelkedik. A szatira a darab ilyen befejezése által olyan csúcspontra emelkedik, mint soha azelőtt.» Hasonló dicséretet olvashatunk az Aftonbladetben is. August Brunius a Svenska Dagbladetben már tartózkodóbb ítéletet mond: «A magyar vígjáték még ugyan meglehetősen ismeretlen előttünk, de a Drégely darabjából és Molnár Ferenc egy korábbi bohózatából ítélve jellemzi a teljes nemtörődömség egy szigorú egységes cselekvény iránt. Fődolog, hogy mulatságos legyen, a többi mellékes, gondolják Magyarországon. És Drégely darabja tényleg nagyon mulatságos»... A továbbiakban részletezi a darab tartalmát és szintén kiemeli a fiatalos humort, amely a Gyurkovics-történetekre emlékezteti. Egyedül az Ord och Bild¹ előkelő folyóirat nem osztotta a többi kritikusok és a közönség véleményét, hanem azt írta, hogy az egész darab Maupassant Bel ami eszméjének egyszerűsítése, különben banalitása dacára elég mulattató. Hogy a darab tényleg nagy színi sikert aratott, mutatja, hogy a szezon végéig május 30-ig a műsoron maradt és minden este telt ház nevetett rajta.

LEFFLER BÉLA.

A szerkesztőhöz beküldött könyvek jegyzéke.

Az Élet könyvei. Bibliotheca Vitæ. Szerkesztette az «Élet» íróiból alakult szerkesztő-bizottság. Kiadta az Élet irodalmi és nyomdai részvénytársaság. Második sorozat: tíz kötet. Budapest, 1914. (Megrendelhető a Révai-testvérek irod. és ny. r.-társaságnál. Budapest, VIII. Üllői-út 18. sz.).

A harminc kötetre tervezett gyűjtemény, mint annak idején — az első sorozat ismertetése alkalmából — jeleztük (l. folyóiratunk: 1914. évf. 142 l.) keresztény világnézetű és nemzeti szellemű kiadványokkal óhajtja gazdagítani irodalmunkat. A második sorozat a következő munkákat foglalja magában: *Cholnoky Jenő: Földrajzi képek.* 354. l. — *Domonkos István: Atyámfiai.* 360 l. (Huszonhárom elbeszélés.). — *Endrődi Sándor: A pálya végén.* 352 l. (Versek. Egy részük szemelvény a költő régebbi köteteiből.). — *Kárpáti Aurél: Budai képeskönyv.* 310 l. («Régi kövek, régi emberek»

¹ 1913 májusi füzet.

címen húsz hangulatos novellisztikus kép a budai életből, a XIX. századból. Muhits Sándor hetvenhárom rajzával.). — *Lampérth Géza: Az én rózsáim.* 312 l. (Tizenhét novella és egy «Az élet völgyében» című mese-dráma.). — *Márki Sándor: Magyar középkor.* 296 l. (Tizennégy rövidebb-hosszabb művelődéstörténeti tanulmány; a szerző — különböző tudományos társaságokban tartott — előadásainak gyűjteménye.). — *Rákosi Jenő: A magyarságért.* 298 l. (Negyvenkét, többnyire alkalmi cikk: irodalmi és közművelődési kérdésekről. Részletes ismertetését l. folyóiratunk: 1916. évf. 210 l.). *Sebők Zsigmond: Színfoltok.* 324 l. (Negyvenhat szépirodalmi cikk: anekdotaszzerű történetek, humoros elmélkedések és alkalmi tárcák. Irodalomtörténeti szempontból figyelemreméltó a «Lapaj, a vén dudás» című: Mikszáth Kálmán novellájáról s az Ábrányi Kornélról szóló.). — *Tarcsai György: Magyar legendák.* 376 l. (Történeti tárgyú elbeszélések.). — *Trikál József: Egység felé.* 368 l. (Bölcséleti értekezések az anyag, az élet, a lélek, a megismerés stb. művoltáról.). — Az itt felsorolt érdekes tartalmú és szépen kiállított tíz kötet újabb bizonyítéka a gyűjtemény tervszerűségének s a vállalat megindításakor, a szerkesztőktől kitűzött főszempont érvényesítésének.

V. M.

Éljen! Háborús versek. 1914—1915. Gyűjtötte: *dr. Stockinger Gyula*, a magyar nyelv bécsi egyetemi lektora. Wien, 1915. 92 l. (Heinrich Kirsch. Wien. I. Singerstr. 7.) Ára 1 kor. 20 f.

Ez a külföldön egybeállított, de a mi érdekeinket ápoló antológia hatvanhat szerzőnek nyolcvannyolc versét foglalja magában. (Hozzájuk csatlakozik két népies hangzású bakanóta.) A versek közül húsz darab német nyelvű, s háromnak kivételével idegen szerzők magyar vonatkozású költeménye. Egynél több darabbal szerepelnek a kötetben: Falu Tamás (3), Gyóni Géza (4), Jászay-Horváth Elemér (2), Kiss József (6), Kiss Menyhért (3), Lampérth Géza (2), Mohácsi Jenő (2), Molnár Jenő (2), Pakots József (2), Somlyó Ernő (2), Vértesy Gyula (3), Zichy Géza gróf (2). Egyik-másik vers után rövidebb-hosszabb jegyzet található, amely vagy a könyvészeti utalást foglalja magában, vagy az illető szemelvény történetéről tájékoztat. Érdekes e tekintetben «A német dobosok»-hoz fűzött jegyzet. Eszerint Lampérth Géza e verset abból az alkalomból írta (Élet. 1915. márc. 14.), hogy Eitel Frigyes, a német császár fia a st.-quentini csatában a mellette elesett ezreddobos derekáról leoldotta a dobot és maga verte a rohamban. A költeményt Tordai Grail Erzszi a Coburger Tageblattban német fordításban közölte s egyidejűleg megküldte a német császárnénak is, ki a budapesti német főkonzul útján levélben köszönte meg a figyelmet. A kötet a háború kitörésétől 1915 husvétjáig terjedő idő termését öleli fel. Összeállításában valami magasabb szempont érvényesülése nem látszik. Érdeme így inkább abban áll, hogy az idegen nyelvű darabok felvételével az idetartozó gyűjtés teljességét szolgálja s némiképp a külföldet is tájékoztatja. A mű eredetileg egy elmaradt felolvasás anyagául volt szánva s jelen alakjában a Bécsi Magyar Egyesület kezde-

ményezésére jelent meg. A könyv tiszta jövedelme is a nevezett egyesületé. Bevezetésében a gyűjtemény egybeállítója méltán sajnálkozik, hogy beosztása nem időrendi. Helyesen mondja, hogy ez főképen azért sajnálatos, mert az időrendi beosztás míg egyfelől a hangulatok hullámmzását, másrészről a béke gondolatának folytonos előtérbe nyomulását is jobban szemléltette volna. Végül megemlíthető, hogy a függelékben egy csomó háborús vonatkozású cikkekre való utalás is össze van állítva. B. Gy.

Új könyvek és füzetek. *Gábor Andor: Ciklámén.* Színjáték 3 felv. Bpest. 1915. 135 l. Dick-kiadás. Ára 2 kor. 50 fill.

Gubányi Károly: Mukdeni sírok. Budapest, 1915. 208. l. Singer és Wolfner bizománya. Ára 3 kor. 50 fill.

Herczeg Ferenc: A lép virága. Budapest, 1915. 32 l. Singer és Wolfner kiadása. (Milliók könyve 2. sz.) Ára 24 fill.

Szabolcska Mihály: Háborús versek könyve. Magyar költők 1914—15-ben Budapest, 1916. 176 l. Singer és Wolfner kiadás. Ára 3 kor.

Garvay Andor: Három ember dolga. Békéscsaba, 1915. 63 l. (Tevan-könyvtár 80 sz.) Ára 40 fill.

Guy de Maupassant: A porosz tiszt kívánsága. Ford. Kádár István (Kis regény). Békéscsaba, 1915. 55 l. (Tevan-könyvtár 81. sz.) Ára 40 fill.

Ewert Hanns Heinz: Borzalmak könyve. Ford. Török Bálint. Békéscsaba, 1915. 90 l. (Tevan-könyvtár 82—83. sz.) Ára 60 fill.

Pakots József: Éjszaka. Regény. Budapest, 1915. 188. l. Légrády-testvérek kiadása.

Lakatos Vince: A hazafias költészet fontossága napjainkban. Felavastatott a Vöröskereszt-Egylet keszthelyi fiókja által rendezett hadi del-utánon. Keszthely, 1915. 16 l. (Sujánszky-nyomda) Ára 20 fill.

Karl Lajos: Magyarország a spanyol nemzeti és a francia klasszikus drámában. Budapest, 1916. 66 l. A Szent-István-Társulat bizománya. Ára 2 kor.

Wlassics Tibor: Világok tusáján. 1914—1915. Versek. Második kiadás Budapest, 1916. 78 l. Pátria-kiadás Ára 1 kor.

Gyöni (Áchim) Géza: Auf polnischen Fluren, am Lagerfeuer. Aus dem Weltkrieg 1914—1915. Deutsche Ausgabe veranstaltet von Rudolf Wotacsek. Dresden, 1915. 96 l. Meinhold u. Söhne kiadása. Ára 1 márka.

Kurt Matull: A przemysli repülő. Regény a nagy háborúból. Budapest, 1915. 320 l. Athenæum-kiadás. Ára 2 kor.

Harsányi István: A Pataki névtelen neve. Sárospatak, 1916. 10 l. Különlönyomat a Sárospataki Református Lapok 1916. évi 3—4. számából. Ismertetését l. folyóiratszemlénkben: 1916. évf.) Ára 50 fill.

Faragó Jenő: Kis mesék a nagy háborúból. Képes olvasókönyv kis fiúk és kis leányok számára. 1914—15. A képeket rajzolta Gergely Imre. Budapest.) 1916. 164 l. Franklin-kiadás. Ára kötve 3 kor.

Lakatos László: A bécsi táncosnő. Történelmi vigjáték 1 felv. Budapest, 1916. 31 l. Lampel-kiadás. (Fővárosi színházak mősora 344. szám.) Ára 30 fill.

Szádeczky K. Lajos: Bethlen Gábor levelei Illésházy Gáspárhoz. 1619—29. Budapest, 1916. XII.+132 l. Akadémiai kiadás. (Magyar Történelmi Tár 27. köt.) Ára 4 kor.

Képes Petőfi naptár. 26. évf. 1916. Budapest, 1915. 58+16 l. Méhnerkiadás. Ára 70 fill.

Fest Aladár: Báró Dévai Pál altábornagy. (1735—1800.) 107 szöveggéppel. Budapest, 1915. 413 l. 8 kép. A Magyar Történelmi Társulat kiadása. Ára 16 kor.

Gombocz Zoltán és Melich János: Magyar etimologiai szótár. Lexikon critico-etymologicum linguae Hungaricae. 5. f. Cenk-Csajta. Budapest, 1915. 673—800 h. Akadémiai kiadás. Ára 3 kor 50 f.

Thallóczy Lajos: Jajca (bánság, vár és város) története 1450—1527. Budapest, 1915. 360+17 ábra. Akadémiai kiadás. Ára 5 kor.

Szemere György: Apró regények és esetek. (25 novella). Budapest, 1915. 317 l. Athenæum-kiadás. Ára 1 kor. 90 f.

Somlay Károly: Könnyű lelkek. Krónikás történetek. Budapest, 1916. 189 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor.

Szomory Dezső: A pékné. Budapest, 1916. 210 l. Athenæum-kiadás. Ára 3 kor. 50 f.

A világháború újabb irodalma a Városi Könyvtárban. 4. sor. Julius—október. Budapest, 1916. 29 l. Benkő-kiadás. Ára 30 fill.

Vérsi Margit: Az égő Európa. Bató József címlapjával. 2. kiadás. Budapest, 1916. 160 l. Dick-kiadás. Ára 3 kor.

Aristoteles: A lélekről. Fordította Förster Aurél. Budapest, 1915. 110 l. Franklin-kiadás. (Filozófiai írók tára. 28. sz.) Ára 3 kor.

Tordai Ányos: A vén honvéd álma. Iskolai színjáték 3 képben. Budapest, 1916. 40 l. Franklin-kiadás. Ára 40 f.

A világháború naplója. 7. sz. 1915. májusi események, Budapest, 1916. 95 l. Lampel-kiadás. (Magyar könyvtár 783—84. sz.) Ára 60 f.

Krudy Gyula: Zenélő óra. Elbeszélések. Budapest, 1916. 48 l. Lampel-kiadás. (Magyar Könyvtár 806. sz.) Ára 30 fill.

Roda Roda: A szimuláns és egyéb elbeszélések. Ford. Benedek Marcell. Budapest, 1916. 79 l. Lampel-kiadás (Magyar Könyvtár 807—808. sz.) Ára 60 fill.

Böszörmény Zoltán: Magyar gyász. Versek. Budapest, 1915. 73 l. (A Magyar ujság, hirlap és irod. vállalat kiadása). Ára 2 kor.

Shaw G. Bernard: Candida. Miszterium 3 felv. Ford. Hevesi Sándor. Budapest, 1915. 78 l. Rózsavölgyi-kiadás Ára 2 kor. 40 f.

Altai Margit: Önkéntes-nőszereg. — A közlegény. 1 felv. háborús színjátékok. Budapest, 1915. 16 l. (Fiatal leányok színműtára. 32. sz.) Singer és Wolfner-kiadás Ára 60 fill.

Földes Imre: Grün Lili. 3 felv. vigjáték. Budapest, 1916. 150 l. Singer és Wolfner-kiadás. Ára 2 kor. 50 f.

Lucens: Lourdes. Német regény. Ford. Filó Károly. Budapest, 1916. 292 l. A Szent István-Társulat bizománya. Ára 4 kor. 50 f.

HIVATALOS NYUGTÁZÁS

az 1916 ápr. hó 16-tól 1916 júl. hó 31-ig befizetett díjakról :

Tagsági díjakban befolyt: Gyurek F. 10 K., Benedek M. 4 K., Edelstein B. 4 K., Király Gy. 6 K. 50 f., Négyesy L. 2 K., Szendrey Zs. 2 K., Kovács G. 10 K., Pais D. 10 K., Balázs F. 10 K., Nagy A. 10 K., Greszmacher I. 10 K., Némethné L. I. 10 K., Schuschny H. 10 K., Gulyás J. 10 K., Széchy M. 10 K., Kaprinay K. 10 K., Elek A. 10 K., Rédey C. 10 K., Weiner I. 10 K., Bódiss J. 10 K., Wallentinyi D. 10 K., Mórocz É. 10 K., Klemm A. 10 K., Óváry Z. 10 K., Bakos I. 10 K., Travnik J. 20 K., Kéky L. 7 K. 76 f., Kapossy L. 10 K., Vörösváry F. 10 K. Összesen 272 K. 26 f.

Előfizetési díjakból befolyt: Késmárki ev. lyc. 15 K., Brassói rk. főgimn. ig. 15 K., Vágújhelyi izr. főreálisk. ig. 15 K., Ungvári rk. főgimn. ig. 15 K., Karcagi ref. főgimn. ig. 7 K. 50 f., Szabadkai főgimn. ig. 15 K., Seraphin G. A. 7 K. 50 f., Szegedi rk. főgimn. ig. 15 K., Székelyudvarhelyi ref. coll. ig. 5 K., Kassai Rákóczy Muzeum ig. 15 K., Brádi áll. polg. isk. ig. 15 K., Pápai ref. főisk. ktára 15 K., Besztercebányai rk. főgimn. ig. 30 K., Nagy-rőcei fels. ker. isk. ig. 15 K., Lőcsei rk. főgimn. ig. 15 K., Fővárosi nyilv. ktár I. sz. fiókja 10 K., Mezőturi ref. főgimn. ig. 7 K. 50 f., Pápai főisk. képzőtársulat 15 K. Összesen 247 K. 50 f. — **Budapest-Székesfőváros adománya: 1000 K. — Mindösszesen befolyt: 1519 K 26 f.**

Felkérem a Társaság azon t. tagjait, akik tagdíjakkal még hátralékban vannak, hogy a hátralékot mielőbb címemre juttatni szíveskedjenek. Alapszabályaink 7. §-a értelmében a tagdíj az év első negyedében fizetendő be.

Dr. Ágner Lajos,

a M. Irodalomtörténeti Társaság pénztárosa,
Budapest, I. ker., Bors-utca 10. sz. II. em. 7. a.

Tisztelettel kérjük mindazokat, kik érdeklődnek tudományszakunk iránt, hogy szíveskedjenek belépni a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tagjainak sorába. tagsági díj egész évre 10 korona. A belépési nyilatkozat egy levelezőlapon is megküldhető dr. Kéky Lajos jegyzőnek. (Budapest, VIII. ker., Mátyás-tér 16 sz. II. 4.)

Társaságunk eddigi tagjait különösen is kérjük új tagok és előfizetők ajánlására. Tagjaink és előfizetőink számának gyarapodásával Társaságunk működési körét és folyóiratunk terjedelmét is megnöveljük.

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG

TISZTIKARA ÉS VÁLASZTMÁNYA.

Elnök: Beöthy Zsolt.

Alelnökök: Dézsi Lajos, Négyesy László, Szász Károly, Zoltvány Irén.

Titkár: Horváth János. *Jegyző:* Kéky Lajos.

Szerkesztő: Pintér Jenő. *Pénztáros:* Ágner Lajos.

Tiszteleti tagok: Szilády Áron, † id. Szinnyei József.

Választmányi tagok:

Alexander Bernát	Ferencai Zoltán	Kelemen Béla	Szily Kálmán
Alszeghy Zsolt	Gagyhy Dénes	Király György	Szinger Kornél
Angyal Dávid	Gálos Rezső	Kiss Ernő	Szinnyei Ferenc
Babits Mihály	Gárdonyi Géza	Körös Endre	Tolnai Vilmos
Badies Ferenc	Gragger Róbert	Kristóf György	Toncs Gusztáv
Bajza József	Greksa Kázmér	Kürti Menyhért	Tordai Ányos
Balassa József	Gulyás István	Lehr Albert	Vadász Norbert
Baros Gyula	Gulyás Pál	Lengyel Miklós	Vargha Damján
Bayer József	Gyöngyösy László	Loósz István	Varju Elemér
Bánóczy József	Gyulai Ágost	Miklós Elemér	Váczy János
Békefi Remig	Hajnóczy Iván	Miklós Ferenc	Várdai Béla
Binder Jenő	Harsányi István	Nagy József	Vende Ernő
Bleyer Jakab	Hegedűs István	Német Károly	Veress Samu
Borbély István	Horváth Cyrill	Pais Dezső	Versényi György
Császár Elemér	Horváth Ferenc	Pap Károly	Vértesy Jenő †
Császár Ernő	Imre Lajos	Papp Ferenc	Viszota Gyula
Csűrös Ferenc	Imre Sándor	Paulovits István	Voinovich Géza
Czapáry László	Jakab Ödön	Perényi József	Wallentinyi Samu
Czeizel János	Jánosi Béla	Radó Antal	Weber Arthur
Elek Oszkár	Kapossy Lucián	Riedl Frigyes	Werner Adolf
Endrődi Sándor	Kardos Albert	Schöpflein Aladár	Zlinszky Aladár
Erdélyi Pál	Karl Lajos	Sebestyén Gyula	Zolnai Béla
Ferenczy József			Zsigmond Ferenc